كتاب الأمثلة

(Ders Notu)

ظفر أسن

آقيازي

٢٠١٣

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ.

اَلْأَمْثِلَةُ الْمُخْتَلِفَةُ

(Emsile-i Muhtelife)

نَصَرَ Fiil-i Mâzi **Yardım etti.**	يَنْصُرُ Fiil-i Muzâri **Yardım ediyor.** **Yardım eder.** Yardım edecek.	نَصْرًا Masdar-ı Gayr-ı Mîmî **Yardım etmek.**	نَاصِرٌ İsm-i Fâil **Yardım eden.**
مَنْصُورٌ İsm-i Mef'ul **Yardım edilen.**	لَمْ يَنْصُرْ Cahd-ı Mutlak **Yardım etmedi.**	لَمَّا يَنْصُرْ Cahd-ı Mustağrak **Henüz** (hiç) **yardım etmedi.**	مَا يَنْصُرُ Nefy-i Hâl **Yardım etmiyor.**
لاَ يَنْصُرُ Nefy-i İstikbâl **Yardım etmeyecek.**	لَنْ يَنْصُرَ Te'kid-i Nefy-i İstikbâl **Asla** (elbette) **yardım etmeyecek.**	لِيَنْصُرْ Emr-i Gâib **Yardım etsin!**	لاَ يَنْصُرْ Nehy-i Gâib **Yardım etmesin!**
أُنْصُرْ Emr-i Hâzır **Yardım et!**		لاَ تَنْصُرْ Nehy-i Hâzır **Yardım etme!**	
مَنْصَرٌ İsm-i Zaman İsm-i Mekân Masdar-ı Mîmî **Yardım etme zamanı.** **Yardım etme mekânı.** **Yardım etmek.**	مِنْصَرٌ İsm-i Âlet **Yardım etme aleti.**	نَصْرَةً Masdar Bina-i Merre **Bir defa yardım etmek.**	نِصْرَةً Masdar Bina-i Nev' **Bir türlü** (çeşit) **yardım etmek.**
نُصَيْرٌ İsm-i Tasğir **Az yardım eden.** (Küçük bir yardım)	نَصْرِيٌّ İsm-i Mensub **Yardıma mensup olan.**	نَصَّارٌ Mübalağa İsm-i Fâil **Çok** (mübalağalı) **yardım eden.**	أَنْصَرُ İsm-i Tafdil **En çok** (daha çok) **yardım eden.**
مَا أَنْصَرَهُ Fiil-i Taaccübü Evvel **Acayip yardım etti!**		أَنْصِرْ بِهِ Fiil-i Taaccübü Sânî **Ne acayip** (ne kadar da) **yardım etti!**	

AÇIKLAMALAR

- أُنْصُرْ 'un başındaki hemze; vasıl hemzesidir (أ) şeklinde yazılmaz ve geçildiğinde okunmaz.
- أُنْصُرْ 'un aslı لِتَنْصُرْ 'dur.
- مَنْصَرٌ , مَفْعَلٌ kalıbındandır. Bu siyga için kullanılan bir diğer kalıp da مَفْعِلٌ kalıbıdır.
- مِنْصَرٌ , مِفْعَلٌ kalıbındandır. Bu siyga için kullanılan bir diğer kalıp da مِفْعَالٌ ve مِفْعَلَةٌ kalıbıdır.
- نَصْرِيٌّ Masdar-ı Gayr-ı Mîmî'den yapılır.
- مَا أَنْصَرَهُ ve أَنْصِرْ بِهِ 'nin sonundaki هـ 'ler ismin yerini tutan zamirdir. Bunun yerine isim de konulabilir.

❖ Emsile-i Muttaride şahıslara göre çekildiği için şahıs zamirlerinin bilinmesi gerekir.

ŞAHIS ZAMİRLERİ (AYRI ZAMİRLER)			
جَمْعٌ Çoğul	مُثَنًّى İkil	مُفْرَدٌ Tekil	
هُمْ	هُمَا	هُوَ	اَلْغَائِبُ Müzekker
Onlar	**O ikisi**	**O**	**3. Şahıslar**
هُنَّ	هُمَا	هِيَ	اَلْغَائِبَةُ Müennes
أَنْتُمْ	أَنْتُمَا	أَنْتَ	اَلْمُخَاطَبُ Müzekker
Siz	**Siz ikiniz**	**Sen**	**2. Şahıslar**
أَنْتُنَّ	أَنْتُمَا	أَنْتِ	اَلْمُخَاطَبَةُ Müennes
نَحْنُ	نَحْنُ	أَنَا	اَلْمُتَكَلِّمُ Ortak
Biz	**İkimiz**	**Ben**	**1. Şahıslar**

اَلْأَمْثِلَةُ الْمُطَّرِدَةُ

(Emsile-i Muttaride)

Fiil-i Mâzi Bina-i Malûm		
نَصَرَ	نَصَرَا	نَصَرُوا
نَصَرَتْ	نَصَرَتَا	نَصَرْنَ
نَصَرْتَ	نَصَرْتُمَا	نَصَرْتُمْ
نَصَرْتِ	نَصَرْتُمَا	نَصَرْتُنَّ
نَصَرْتُ	نَصَرْنَا	

✓ Fiil-i Mâzinin Meçhûl çekimi şu şekilde yapılır:

1. Sondan bir önceki harfin harekesi kesra (ـِـ) yapılır.

2. Kesra yapılan harften önceki harekeliler damme (ـُـ) yapılır. Cezimli harflere dokunulmaz.

Fiil-i Mâzi Bina-i Meçhûl		
نُصِرَ	نُصِرَا	نُصِرُوا
نُصِرَتْ	نُصِرَتَا	نُصِرْنَ
نُصِرْتَ	نُصِرْتُمَا	نُصِرْتُمْ
نُصِرْتِ	نُصِرْتُمَا	نُصِرْتُنَّ
نُصِرْتُ	نُصِرْنَا	

AÇIKLAMA : Muzâri fiil, mazi fiilin başına siygasına göre (أَتَيْنَ) أ \ ت \ ي \ ن harflerinden biri getirilerek elde edilir. Bu harflere muzaraat harfleri denir.

Fiil-i Muzâri Bina-i Malûm		
يَنْصُرُ	يَنْصُرَانِ	يَنْصُرُونَ
تَنْصُرُ	تَنْصُرَانِ	يَنْصُرْنَ
تَنْصُرُ	تَنْصُرَانِ	تَنْصُرُونَ
تَنْصُرِينَ	تَنْصُرَانِ	تَنْصُرْنَ
أَنْصُرُ	نَنْصُرُ	

✓ Fiil-i Muzâri'nin Meçhûl çekimi şu şekilde yapılır:

1. Sondan bir önceki harfin harekesi fetha (ـَـ) yapılır.

2. Muzaraat harfinin harekesi damme (ـُـ) yapılır.

Fiil-i Muzâri Bina-i Meçhûl		
يُنْصَرُ	يُنْصَرَانِ	يُنْصَرُونَ
تُنْصَرُ	تُنْصَرَانِ	يُنْصَرْنَ
تُنْصَرُ	تُنْصَرَانِ	تُنْصَرُونَ
تُنْصَرِينَ	تُنْصَرَانِ	تُنْصَرْنَ
أُنْصَرُ	نُنْصَرُ	

Masdar-ı Gayr-ı Mîmî		
Çoğul	İkil	Tekil
نَصْرَاتٌ	نَصْرَانِ	نَصْرًا

AÇIKLAMA : İsm-i failin sema-î olarak kullanılan kuralsız (cemi mükesser) siygaları 10 tanedir. Burada hepsi verilmemiştir.

İsm-i Fâil					
Kırık Çoğullar			Çoğul	İkil	Tekil
نَصَرَةٌ	نُصَّرٌ	نُصَّارٌ	نَاصِرُونَ	نَاصِرَانِ	نَاصِرٌ
نَوَاصِرُ			نَاصِرَاتٌ	نَاصِرَتَانِ	نَاصِرَةٌ

AÇIKLAMA : İsm-i mef'ul'un kırık çoğulu emsile kitaplarında مَنَاصِرُ olarak yazar.

Fakat uygulamada مَنَاصِيرُ olarak geçer.

İsm-i Mef'ul			
Kırık Çoğul	Çoğul	İkil	Tekil
مَنَاصِرُ	مَنْصُورُونَ	مَنْصُورَانِ	مَنْصُورٌ
—	مَنْصُورَاتٌ	مَنْصُورَتَانِ	مَنْصُورَةٌ

AÇIKLAMA : لَمْ Olumsuzluk (Nefy) edatıdır. Mazinin herhangi bir anında hükmü biten işler için kullanılır.

Bu edat Muzâri fiilin başına geldiğinde lafzında ve manasında değişiklik yapar.

1. Lafzında:
   a) Cemi müennes nunları hariç; tesniye, cemi müzekker ve müfred muhataba nunlarını düşürür.
   b) Müfredlerde ise; fiilin sonu sahih harf ise cezm eder, illetli harf ise cezm yerine son harfi düşürür.
2. Manada:
   a) Olumlu olan fiili olumsuza çevirir.
   b) Muzâri fiilin manasını maziye çevirir.

***** لَمْ edatı, Allah-ü Teâlâ hakkında kullanıldığında muvakkat değildir. Zira Allah-ü Teâlâ zamandan münezzehtir.

Cahd-ı Mutlak Bina-i Malûm		
لَمْ يَنْصُرْ	لَمْ يَنْصُرَا	لَمْ يَنْصُرُوا
لَمْ تَنْصُرْ	لَمْ تَنْصُرَا	لَمْ يَنْصُرْنَ
لَمْ تَنْصُرْ	لَمْ تَنْصُرَا	لَمْ تَنْصُرُوا
لَمْ تَنْصُرِي	لَمْ تَنْصُرَا	لَمْ تَنْصُرْنَ
لَمْ أَنْصُرْ	لَمْ نَنْصُرْ	

✓ Cahd-ı Mutlak'ın Meçhûl çekime dönüşümü, aynen Muzâri'nin Meçhûle dönüşümü gibi yapılır.

Cahd-ı Mutlak Bina-i Meçhûl		
لَمْ يُنْصَرْ	لَمْ يُنْصَرَا	لَمْ يُنْصَرُوا
لَمْ تُنْصَرْ	لَمْ تُنْصَرَا	لَمْ يُنْصَرْنَ
لَمْ تُنْصَرْ	لَمْ تُنْصَرَا	لَمْ تُنْصَرُوا
لَمْ تُنْصَرِي	لَمْ تُنْصَرَا	لَمْ تُنْصَرْنَ
لَمْ أُنْصَرْ	لَمْ نُنْصَرْ	

AÇIKLAMA : لَمَّا Olumsuzluk (Nefy) edatıdır. Mazide bahsi yapılan konunun konuşulma anına kadar yapılmadığını ama konuşma anından sonra yapıla-bilineceğini ya da yapılmasının beklendiğini ifade etmek için kullanılır. Bu edat Muzâri fiilin başına geldiğinde lafzında ve manasında değişiklik yapar.

1. Lafzında:
   a) Cemi müennes nunları hariç; tesniye, cemi müzekker ve müfred muhataba nunlarını düşürür.
   b) Müfredlerde ise; fiilin sonu sahih harf ise cezm eder, illetli harf ise cezm yerine son harfi düşürür.
2. Manada:
   a) Olumlu olan fiili olumsuza çevirir.
   b) Muzâri fiilin manasını maziye çevirir.

Cahd-ı Mustağrak Bina-i Malûm		
لَمَّا يَنْصُرْ	لَمَّا يَنْصُرَا	لَمَّا يَنْصُرُوا
لَمَّا تَنْصُرْ	لَمَّا تَنْصُرَا	لَمَّا يَنْصُرْنَ
لَمَّا تَنْصُرْ	لَمَّا تَنْصُرَا	لَمَّا تَنْصُرُوا
لَمَّا تَنْصُرِي	لَمَّا تَنْصُرَا	لَمَّا تَنْصُرْنَ
لَمَّا أَنْصُرْ	لَمَّا نَنْصُرْ	

✓ Cahd-ı Mustağrak'ın Meçhûl çekime dönüşümü, aynen Muzâri'nin Meçhûle dönüşümü gibi yapılır.

Cahd-ı Mustağrak Bina-i Meçhûl		
لَمَّا يُنْصَرْ	لَمَّا يُنْصَرَا	لَمَّا يُنْصَرُوا
لَمَّا تُنْصَرْ	لَمَّا تُنْصَرَا	لَمَّا يُنْصَرْنَ
لَمَّا تُنْصَرْ	لَمَّا تُنْصَرَا	لَمَّا تُنْصَرُوا
لَمَّا تُنْصَرِي	لَمَّا تُنْصَرَا	لَمَّا تُنْصَرْنَ
لَمَّا أُنْصَرْ	لَمَّا نُنْصَرْ	

AÇIKLAMA : مَا Olumsuzluk (Nefy) edatıdır. Şimdiki zamanı olumsuz yapmak için kullanılır. Bu edat Muzâri fiilin başına geldiğinde lafzında, hiçbir değişiklik yapmayıp; manada, Muzâri fiilin manasını yalnız şimdiki zamana tahsis ederek olumsuz yapar.

Nefy-i Hâl Bina-i Malûm		
مَا يَنْصُرُ	مَا يَنْصُرَانِ	مَا يَنْصُرُونَ
مَا تَنْصُرُ	مَا تَنْصُرَانِ	مَا يَنْصُرْنَ
مَا تَنْصُرُ	مَا تَنْصُرَانِ	مَا تَنْصُرُونَ
مَا تَنْصُرِينَ	مَا تَنْصُرَانِ	مَا تَنْصُرْنَ
مَا أَنْصُرُ	مَا نَنْصُرُ	

✓ Nefy-i Hal'in Meçhûl çekime dönüşümü, aynen Muzâri'nin Meçhûle dönüşümü gibi yapılır.

Nefy-i Hâl Bina-i Meçhûl		
مَا يُنْصَرُ	مَا يُنْصَرَانِ	مَا يُنْصَرُونَ
مَا تُنْصَرُ	مَا تُنْصَرَانِ	مَا يُنْصَرْنَ
مَا تُنْصَرُ	مَا تُنْصَرَانِ	مَا تُنْصَرُونَ
مَا تُنْصَرِينَ	مَا تُنْصَرَانِ	مَا تُنْصَرْنَ
مَا أُنْصَرُ	مَا نُنْصَرُ	

AÇIKLAMA : لاَ Olumsuzluk (Nefy) edatıdır. Gelecek zamanı olumsuz yapmak için kullanılır. Bu edat Muzâri fiilin başına geldiğinde lafzında, hiçbir değişiklik yapmayıp; manada, Muzâri fiilin manasını yalnız gelecek zamana tahsis ederek olumsuz yapar.

Nefy-i İstikbâl Bina-i Malûm		
لاَ يَنْصُرُ	لاَ يَنْصُرَانِ	لاَ يَنْصُرُونَ
لاَ تَنْصُرُ	لاَ تَنْصُرَانِ	لاَ يَنْصُرْنَ
لاَ تَنْصُرُ	لاَ تَنْصُرَانِ	لاَ تَنْصُرُونَ
لاَ تَنْصُرِينَ	لاَ تَنْصُرَانِ	لاَ تَنْصُرْنَ
لاَ أَنْصُرُ	لاَ نَنْصُرُ	

✓ Nefy-i İstikbâl'in Meçhûl çekime dönüşümü, aynen Muzâri'nin Meçhûle dönüşümü gibi yapılır.

Nefy-i İstikbâl Bina-i Meçhûl		
لاَ يُنْصَرُ	لاَ يُنْصَرَانِ	لاَ يُنْصَرُونَ
لاَ تُنْصَرُ	لاَ تُنْصَرَانِ	لاَ يُنْصَرْنَ
لاَ تُنْصَرُ	لاَ تُنْصَرَانِ	لاَ تُنْصَرُونَ
لاَ تُنْصَرِينَ	لاَ تُنْصَرَانِ	لاَ تُنْصَرْنَ
لاَ أُنْصَرُ	لاَ نُنْصَرُ	

AÇIKLAMA : لَنْ Kuvvetli olumsuzluk (Nefy) edatıdır. Gelecek zamanı kuvvetli olumsuz yapmak için kullanılır. Bu edat Muzâri fiilin başına geldiğinde lafzında ve manasında değişiklik yapar.

1. Lafzında:
   a) Cemi müennes nunları hariç; tesniye, cemi müzekker ve müfred muhataba nunlarını düşürür.
   b) Müfredlerde ise; fiilin sonunu nasb (üstün) eder.
2. Manada:
   a) Kuvvetli olumsuzluk manası verdirir.
   b) Muzâri fiilin manasını gelecek zamana tahsis eder.

Te'kid-i Nefy-i İstikbâl Bina-i Malûm		
لَنْ يَنْصُرَ	لَنْ يَنْصُرَا	لَنْ يَنْصُرُوا
لَنْ تَنْصُرَ	لَنْ تَنْصُرَا	لَنْ يَنْصُرْنَ
لَنْ تَنْصُرَ	لَنْ تَنْصُرَا	لَنْ تَنْصُرُوا
لَنْ تَنْصُرِي	لَنْ تَنْصُرَا	لَنْ تَنْصُرْنَ
لَنْ أَنْصُرَ	لَنْ نَنْصُرَ	

✓ Te'kid-i Nefy-i İstikbâl'in Meçhûl çekime dönüşümü, aynen Muzâri'nin Meçhûle dönüşümü gibi yapılır.

Te'kid-i Nefy-i İstikbâl Bina-i Meçhûl		
لَنْ يُنْصَرَ	لَنْ يُنْصَرَا	لَنْ يُنْصَرُوا
لَنْ تُنْصَرَ	لَنْ تُنْصَرَا	لَنْ يُنْصَرْنَ
لَنْ تُنْصَرَ	لَنْ تُنْصَرَا	لَنْ تُنْصَرُوا
لَنْ تُنْصَرِي	لَنْ تُنْصَرَا	لَنْ تُنْصَرْنَ
لَنْ أُنْصَرَ	لَنْ نُنْصَرَ	

AÇIKLAMA : Emr-i Gâib: Hazır olmayan şahsa bir işin yapılmasını emretmektir.

Muzâri fiilin gâib ve gâibe siygalarının başlarına emir lâm'ı (لِ) getirilerek elde edilir. Emr-i Gâib Bina-i

Malûm çekimi sadece gâib ve gâibe siygaları için çekilir. Diğerleri için çekilmez. Bu edat Muzâri fiilin başına geldiğinde lafzında ve manasında değişiklik yapar.

1. Lafzında:
   a) Cemi müennes gaibe nunu hariç; tesniye ve cemi müzekker nunlarını düşürür.
   b) Müfredlerde ise; fiilin sonu sahih harf ise cezm eder, illetli harf ise cezm yerine son harfi düşürür.
2. Manada:
   a) Manayı ihbâri iken inşâi yapar.
   b) Muzâri fiilin manasını gelecek zamana tahsis eder.

Emr-i Gâib Bina-i Malûm		
لِيَنْصُرْ	لِيَنْصُرَا	لِيَنْصُرُوا
لِتَنْصُرْ	لِتَنْصُرَا	لِيَنْصُرْنَ
–	–	–
–	–	–
–		–

✓ Emr-i Gâib'in Meçhûl çekime dönüşümü, aynen Muzâri'nin Meçhûle dönüşümü gibi yapılır. Malûm çekime ek olarak Mütekellim siygaları da çekilir.

Emr-i Gâib Bina-i Meçhûl		
لِيُنْصَرْ	لِيُنْصَرَا	لِيُنْصَرُوا
لِتُنْصَرْ	لِتُنْصَرَا	لِيُنْصَرْنَ
–	–	–
–	–	–
لِأُنْصَرْ	لِنُنْصَرْ	

AÇIKLAMA : Nehy-i Gâib: Hazır olmayan şahsa bir işin yapılmasını nehyetmektir (yasaklamaktır).

Muzâri fiilin gâib ve gâibe siygalarının başlarına nehiy lâ'sı (لاَ) getirilerek elde edilir. Nehy-i Gâib Bina-i Malûm çekimi sadece gâib ve gâibe siygaları için çekilir. Diğerleri için çekilmez. Bu edat Muzâri fiilin başına geldiğinde lafzında ve manasında değişiklik yapar.

1. Lafzında:
   a) Cemi müennes gaibe nunu hariç; tesniye ve cemi müzekker nunlarını düşürür.
   b) Müfredlerde ise; fiilin sonu sahih harf ise cezm eder, illetli harf ise cezm yerine son harfi düşürür.
2. Manada:
   a) Olumsuz yapar.
   b) Manayı ihbâri iken inşâi yapar.
   c) Muzâri fiilin manasını gelecek zamana tahsis eder.

Nehy-i Gâib Bina-i Malûm		
لاَ يَنْصُرْ	لاَ يَنْصُرَا	لاَ يَنْصُرُوا
لاَ تَنْصُرْ	لاَ تَنْصُرَا	لاَ يَنْصُرْنَ
–	–	–
–	–	–
–		–

✓ Nehy-i Gâib'in Meçhûl çekime dönüşümü, aynen Muzâri'nin Meçhûle dönüşümü gibi yapılır. Malûm çekime ek olarak Mütekellim siygaları da çekilir.

Nehy-i Gâib Bina-i Meçhûl		
لاَ يُنْصَرْ	لاَ يُنْصَرَا	لاَ يُنْصَرُوا
لاَ تُنْصَرْ	لاَ تُنْصَرَا	لاَ يُنْصَرْنَ
–	–	–
–	–	–
لاَ أُنْصَرْ	لاَ نُنْصَرْ	

AÇIKLAMA : Emr-i Hâzır: Karşımızda hazır bulunan şahsa bir işin yapılmasını emretmektir. Emr-i Hâzır Bina-i Malûm çekimi sadece muhatab ve muhataba siygaları için çekilir. Diğerleri için çekilmez.

Emr-i Hâzır, Muzâri fiilin muhatab siygasından iki aşamada elde edilir:

1. Muzâri fiilin sonu cezm (ـْ) edilir.
2. Muzaraat harfi atılır.
   a) Kalan ilk harf harekeli ise; başka bir şey yapılmaz.
   b) Kalan ilk harf cezimli ise; başına bir vasıl hemzesi (ا) getirilir. Bu hemze, sondan bir önceki harf ötreli ise ötreli; değil ise, esreli olur.

Meydana gelen değişiklikler:
1. Lafızda:
   a) Cemi müennes muhataba nunu hariç; tesniye, müfred muhataba ve cemi müzekker nunları düşer.
   b) Müfredlerde ise; fiilin sonu sahih harf ise cezimli olur, illetli harf ise cezm yerine son harf düşer.
2. Manada:
   a) Mana inşâi'ye döner.
   b) Muzâri fiilin manası şimdiki zamana tahsis edilir.

Emr-i Hâzır Bina-i Malûm		
–	–	–
–	–	–
اُنْصُرُوا	اُنْصُرَا	اُنْصُرْ
اُنْصُرْنَ	اُنْصُرَا	اُنْصُرِي
–		–

✓ اُنْصُرْ 'un aslı لِتَنْصُرْ 'dur. Emr-i Hâzır'in Meçhûl çekime dönüşümü, aynen Emr-i Gâib'in Meçhûle dönüşümü gibi yapılır. Malûm çekime ek olarak Mütekellim siygaları da çekilir.

Emr-i Hâzır Bina-i Meçhûl		
–	–	–
–	–	–
لِتُنْصَرُوا	لِتُنْصَرَا	لِتُنْصَرْ
لِتُنْصَرْنَ	لِتُنْصَرَا	لِتُنْصَرِي
لِنُنْصَرْ		لِأُنْصَرْ

AÇIKLAMA : Nehy-i Hâzır: Karşımızda hazır bulunan şahsa bir işin yapılmasını yasaklamaktır. Nehy-i Hâzır Bina-i Malûm çekimi sadece muhatab ve muhataba siygaları için çekilir. Diğerleri için çekilmez.

Nehy-i Hâzır, Muzâri fiilin muhatab ve muhataba siygalarının başlarına nehiy lâ'sı (لاَ) getirilerek elde edilir.

Meydana gelen değişiklikler:

1. Lafızda:
   a) Cemi müennes muhataba nunu hariç; tesniye, müfred muhataba ve cemi müzekker nunları düşer.
   b) Müfredlerde ise; fiilin sonu sahih harf ise cezimli olur, illetli harf ise cezm yerine son harf düşer.
2. Manada:
   a) Olumsuz olur.
   b) Mana inşâi'ye döner.
   c) Muzâri fiilin manası şimdiki zamana tahsis edilir.

Nehy-i Hâzır Bina-i Malûm		
–	–	–
–	–	–
لاَ تَنْصُرُوا	لاَ تَنْصُرَا	لاَ تَنْصُرْ
لاَ تَنْصُرْنَ	لاَ تَنْصُرَا	لاَ تَنْصُرِي
–		–

✓ Nehy-i Hâzır'in Meçhûl çekime dönüşümü, aynen Nehy-i Gâib'in Meçhûle dönüşümü gibi yapılır. Malûm çekime ek olarak Mütekellim siygaları da çekilir.

Nehy-i Hâzır Bina-i Meçhûl		
–	–	–
–	–	–
لاَ تُنْصَرُوا	لاَ تُنْصَرَا	لاَ تُنْصَرْ
لاَ تُنْصَرْنَ	لاَ تُنْصَرَا	لاَ تُنْصَرِي
لاَ نُنْصَرْ		لاَ اُنْصَرْ

İsm-i Zaman, İsm-i Mekân, Masdar-ı Mîmî			
Kırık Çoğul	Çoğul	İkil	Tekil
مَنَاصِرُ	—	مَنْصَرَانِ	مَنْصَرٌ

İsm-i Alet			
Kırık Çoğul	Çoğul	İkil	Tekil
مَنَاصِرُ	—	مِنْصَرَانِ	مِنْصَرٌ

AÇIKLAMA : Kemmiyete delâlet eden masdarlara Masdar Bina-i Merre denir.

Masdar Bina-i Merre		
Çoğul	İkil	Tekil
نَصْرَاتٌ	نَصْرَتَانِ	نَصْرَةً

AÇIKLAMA : Keyfiyete delâlet eden masdarlara Masdar Bina-i Nev' denir.

Uygulamada daha çok müfredi (tekili) kullanılır.

Masdar Bina-i Nev'		
Çoğul	İkil	Tekil
نِصْرَاتٌ	نِصْرَتَانِ	نِصْرَةً

AÇIKLAMA : İsm-i Tasğir'in Üç vezni vardır. 1- فُعَيْلٌ 2- فُعَيْعِلٌ 3- فُعَيْعِيلٌ

Birinci vezin 3 harfli isimlerin, ikinci vezin 4 harfli isimlerin, üçüncü vezin 5 harfli isimlerin tasğirinde kullanılır. Aşağıda فُعَيْلٌ veznine ait çekim yapılmıştır.

İsm-i Tasğir		
Çoğul	İkil	Tekil
نُصَيْرُونَ	نُصَيْرَانِ	نُصَيْرٌ
نُصَيْرَاتٌ	نُصَيْرَتَانِ	نُصَيْرَةٌ

AÇIKLAMA : İsm-i Mensub, bir işe, bir yere veya bir şeye mensubiyeti ya da alâkayı ifade eden isimdir. Bir şeyin hâlini yâhut mahallini bildirir. Modern Türkçedeki karşılığı isme eklenen -sal, -sel ekleridir.

Mimsiz masdarın sonuna şeddeli bir yâ (يٌّ...) getirip, yâ'den önceki son harfi kesralamakla yapılır.

*İsm-i Mensub, bir şahıs isminden yapılırsa; taallûk ve münasebeti bildirir. **Örneğin:** مُحَمَّدِيٌّ Muhammedî.

*Ülke, şehir, köy vb. isminden yapılırsa; mahal bildirir. **Örneğin:** إِسْتَانْبُولِيٌّ İstanbul'lu.

*Diğer isimlerden yapılırsa hâl bildirir. **Örneğin:** رَحْمِيٌّ Merhametli.

İsm-i Mensub		
Çoğul	İkil	Tekil
نَصْرِيُّونَ	نَصْرِيَّانِ	نَصْرِيٌّ
نَصْرِيَّاتٌ	نَصْرِيَّتَانِ	نَصْرِيَّةٌ

AÇIKLAMA : Mübalağa İsm-i Fail kalıbı modern arapçada alet ismi olarak da kullanılır.

Örneğin: Buzdolabı بَرَّادٌ , Çamaşır makinesi غَسَّالَةٌ

Mübalağa İsm-i Fâil		
Çoğul	İkil	Tekil
نَصَّارُونَ	نَصَّارَانِ	نَصَّارٌ
نَصَّارَاتٌ	نَصَّارَتَانِ	نَصَّارَةٌ

İsm-i Tafdil			
Kırık Çoğul	Çoğul	İkil	Tekil
أَنَاصِرُ	أَنْصَرُونَ	أَنْصَرَانِ	أَنْصَرُ
نُصَرُ	نُصْرَيَاتٌ	نُصْرَيَانِ	نُصْرَى

AÇIKLAMA : Fiil-i Taaccübü Evvel ve Fiil-i Taaccübü Sânî çekimleri fiilin kendisiyle değil zamirler (bitişik zamirler) ile yapılır. **Malûmdan olup meçhulleri gelmez.**

ŞAHIS ZAMİRLERİ (BİTİŞİK ZAMİRLER)			
جَمْعٌ Çoğul	مُثَنًّى İkil	مُفْرَدٌ Tekil	
هُمْ	هُمَا	هُ	اَلْغَائِبُ Müzekker
Onların	**O ikisinin**	**Onun**	**3. Şahıslar**
هُنَّ	هُمَا	هَا	اَلْغَائِبَةُ Müennes
كُمْ	كُمَا	كَ	اَلْمُخَاطَبُ Müzekker
Sizin	**Siz ikinizin**	**Senin**	**2. Şahıslar**
كُنَّ	كُمَا	كِ	اَلْمُخَاطَبَةُ Müennes
نَا	نَا	ي	اَلْمُتَكَلِّمُ Ortak
Bizim	**İkimizin**	**Benim**	**1. Şahıslar**

Fiil-i Taaccübü Evvel		
مَا أَنْصَرَهُ	مَا أَنْصَرَهُمَا	مَا أَنْصَرَهُمْ
مَا أَنْصَرَهَا	مَا أَنْصَرَهُمَا	مَا أَنْصَرَهُنَّ
مَا أَنْصَرَكَ	مَا أَنْصَرَكُمَا	مَا أَنْصَرَكُمْ
مَا أَنْصَرَكِ	مَا أَنْصَرَكُمَا	مَا أَنْصَرَكُنَّ
مَا أَنْصَرَنِي	مَا أَنْصَرَنَا	

NOT : هُ \ هُمَا \ هُمْ \ هُنَّ zamirlerinde ki هـ 'ler bu zamirlerin öncesinde kesra (ـِـ) veya sakin yâ (يْ) varsa kesralı okunur. Örneğin: بِهِ \ بِهِمَا \ بِهِمْ \ بِهِنَّ

Fiil-i Taaccübü Sânî		
أَنْصِرْ بِهِ	أَنْصِرْ بِهِمَا	أَنْصِرْ بِهِمْ
أَنْصِرْ بِهَا	أَنْصِرْ بِهِمَا	أَنْصِرْ بِهِنَّ
أَنْصِرْ بِكَ	أَنْصِرْ بِكُمَا	أَنْصِرْ بِكُمْ
أَنْصِرْ بِكِ	أَنْصِرْ بِكُمَا	أَنْصِرْ بِكُنَّ
أَنْصِرْ بِي	أَنْصِرْ بِنَا	

كتاب البناء

(Ders Notu)

ظفر أسن

آقيازي

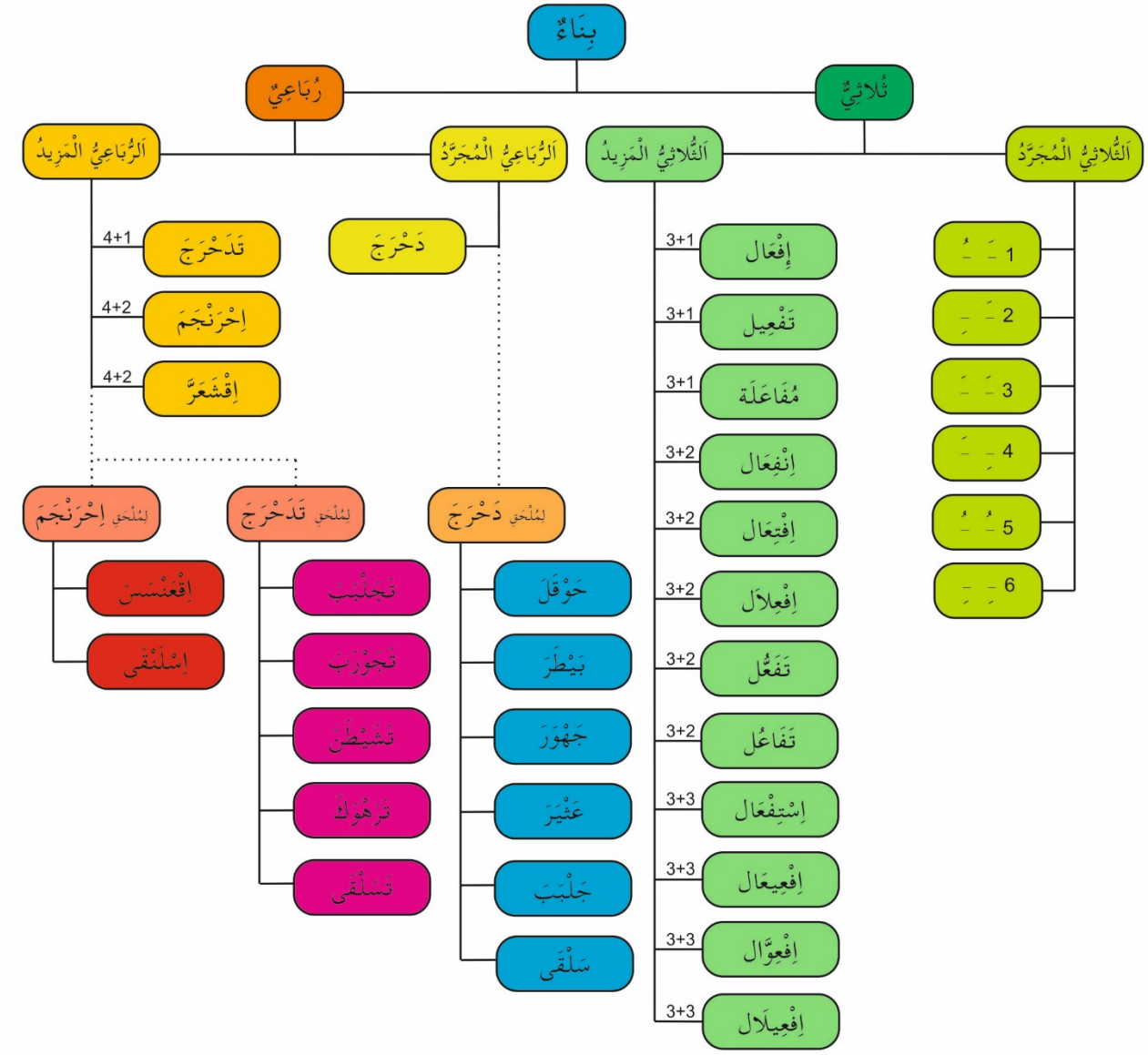
٢٠١٥

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ

Tasrifin bâbları; 6 bâb sülâsî mücerred, 12 bâb sülâsî mezîd, 1 bâb rubaî mücerred, 3 bâb rubâî mezîd, 6 bâb dehrace'ye mülhak, 5 bâb tedahrace'ye mülhak, 2 bâb ihranceme'ye mülhak olmak üzere **toplam 35** bâbtır.

- Sülâsî mücerred bâbların isimleri **sıra numaraları**dır.
- Sülâsî mezîd bâbların isimleri vezinlerinin **masdarları**dır.
- Rubâî mücerred ve rubâî mezîd bâbların isimleri **mevzunlarının mazîleri**dir.

SÜLÂSÎ BÂBLAR

Sülâsî Mücerred Bâblar

Sülâsî mücerred fiiller; kök harfi 3 harfli olan fiillerdir. Sülâsî mücerred bâblar 6 tanedir. Bu bâblar en çok kullanılandan en az kullanılana doğru sıralanmıştır.

Sülâsî mücerred bâblar semaî'dir. Hem mazî hem muzarî hem de mastarları ancak sözlükten bakılarak öğrenilebilir. Belli bir kalıbı yoktur. Yani sülâsî mücerred bir fiilin kaçıncı bâbtan olduğunu sözlüğe bakmadan anlayamayız.

Müteaddî **:** Fâil'in yaptığı işin bir mef'ûl'e geçmesi durumudur.

Lâzım **:** Fâil'in yaptığı işin kendinde kalması durumudur.

NOT: Genel olarak vücudun tamamı kullanılarak yapılan işler lâzım fiil ile ifade edilir. Fakat vücudun her hangi bir azası ile yapılan işler müteaddî fiil ile ifade edilir.

1.Bâb

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعَلَ – يَفْعُلُ	نَصَرَ – يَنْصُرُ	• Çoğunlukla müteaddî; Bazen de lâzım için.

Müteaddîye Örnek	Lâzıma Örnek
نَصَرَ زَيْدٌ عَمْرًا Zeyd Amr'a yardım etti.	خَرَجَ زَيْدٌ Zeyd çıktı.

1. Bâbın Emsile-i Muhtelifesi			
نَاصِرٌ	نَصْرًا	يَنْصُرُ	نَصَرَ
مَا يَنْصُرُ	لَمَّا يَنْصُرْ	لَمْ يَنْصُرْ	مَنْصُورٌ
لَا يَنْصُرْ	لِيَنْصُرْ	لَنْ يَنْصُرَ	لَا يَنْصُرُ
لَا تَنْصُرْ		أُنْصُرْ	
نِصْرَةً	نَصْرَةً	مِنْصَرٌ	مَنْصَرٌ
أَنْصَرُ	نَصَّارٌ	نَصْرِيٌّ	نُصَيْرٌ
أَنْصِرْ بِهِ		مَا أَنْصَرَهُ	

2.Bâb

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعَلَ – يَفْعِلُ	ضَرَبَ – يَضْرِبُ	• Çoğunlukla müteaddî; Bazen de lâzım için.

Müteaddîye Örnek	Lâzıma Örnek
ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا Zeyd Amr'ı dövdü.	جَلَسَ زَيْدٌ Zeyd oturdu.

2. Bâbın Emsile-i Muhtelifesi			
ضَارِبٌ	ضَرْبًا	يَضْرِبُ	ضَرَبَ
مَا يَضْرِبُ	لَمَّا يَضْرِبْ	لَمْ يَضْرِبْ	مَضْرُوبٌ
لَا يَضْرِبْ	لِيَضْرِبْ	لَنْ يَضْرِبَ	لَا يَضْرِبُ
لَا تَضْرِبْ		اِضْرِبْ	
ضِرْبَةً	ضَرْبَةً	مِضْرَبٌ	مَضْرَبٌ
أَضْرَبُ	ضَرَّابٌ	ضَرْبِيٌّ	ضُرَيْبٌ
أَضْرِبْ بِهِ		مَا أَضْرَبَهُ	

3.Bâb

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعَلَ – يَفْعَلُ	فَتَحَ – يَفْتَحُ	• Çoğunlukla müteaddî; Bazen de lâzım için.

Müteaddîye Örnek	Lâzıma Örnek
فَتَحَ زَيْدٌ ِ الْبَابَ Zeyd kapıyı açtı.	ذَهَبَ زَيْدٌ Zeyd gitti.

NOT: 3. bâbtan olan bir fiilin aynel veya lâmel fiilinden biri mutlaka boğaz harfi olmak zorundadır. Fakat aynel veya lâmel fiili boğaz harfi olan her fiil 3. bâbtan olacak diye kesin bir şey söylenemez.

Boğaz harfleri: أ ه غ ع خ ح Bu kuralın tek bir istisnası vardır: أَبَى – يَأْبَى

3. Bâbın Emsile-i Muhtelifesi			
فَتَحَ	يَفْتَحُ	فَتْحًا	فَاتِحٌ
مَفْتُوحٌ	لَمْ يَفْتَحْ	لَمَّا يَفْتَحْ	مَا يَفْتَحُ
لَا يَفْتَحُ	لَنْ يَفْتَحَ	لِيَفْتَحْ	لَا يَفْتَحْ
اِفْتَحْ		لَا تَفْتَحْ	
مَفْتَحٌ	مِفْتَاحٌ	فَتْحَةً	فِتْحَةً
فُتَيْحٌ	فَتْحِيٌّ	فَتَّاحٌ	أَفْتَحُ
مَا أَفْتَحَهُ		أَفْتِحْ بِهِ	

4.Bâb

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعِلَ – يَفْعَلُ	عَلِمَ – يَعْلَمُ	• Çoğunlukla müteaddî; Bazen de lâzım için.

Müteaddîye Örnek	Lâzıma Örnek
عَلِمَ زَيْدٌ الْمَسْأَلَةَ Zeyd meseleyi bildi.	وَجِلَ زَيْدٌ Zeyd korktu.

4. Bâbın Emsile-i Muhtelifesi			
عَلِمَ	يَعْلَمُ	عِلْمًا	عَالِمٌ
مَعْلُومٌ	لَمْ يَعْلَمْ	لَمَّا يَعْلَمْ	مَا يَعْلَمُ
لَا يَعْلَمُ	لَنْ يَعْلَمَ	لِيَعْلَمْ	لَا يَعْلَمْ
اِعْلَمْ		لَا تَعْلَمْ	
مَعْلَمٌ	مِعْلَمٌ	عَلْمَةً	عِلْمَةً
عُلَيْمٌ	عِلْمِيٌّ	عَلَّامٌ	أَعْلَمُ
مَا أَعْلَمَهُ		أَعْلِمْ بِهِ	

5.Bâb

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعُلَ – يَفْعُلُ	حَسُنَ – يَحْسُنُ	• Sadece lâzım için.
Lâzıma Örnek		
حَسُنَ زَيْدٌ Zeyd güzel oldu.		

NOT: 5. bâbtan gelen fiiller tabiatla alakalı olan kalıcı sıfat ve ahlakla ilgilidir. Bu bâb da ism-i fâil yerine sıfat-ı müşebbehe kullanılır. Sıfat-ı müşebbehe semaî'dir.

- İsm-i mef'ûl çekimi ile mazî ve muzarîlerin meçhûl çekimleri harf-i cer ile çekilir ve fiil daima müfred müzekker gaib olur. Çekimler harfi cerlere bitişen zamirlerde gerçekleşir.

5. Bâbın Emsile-i Muhtelifesi			
حَسَنٌ	حُسْنًا	يَحْسُنُ	حَسُنَ
مَا يَحْسُنُ	لَمَّا يَحْسُنْ	لَمْ يَحْسُنْ	مَحْسُونٌ بِهِ
لَا يَحْسُنْ	لِيَحْسُنْ	لَنْ يَحْسُنَ	لَا يَحْسُنُ
لَا تَحْسُنْ		أُحْسُنْ	
حِسْنَةً	حَسْنَةً	مِحْسَنٌ	مَحْسَنٌ
أَحْسَنُ	حَسَّانٌ	حُسْنِيٌّ	حُسَيْنٌ
أَحْسِنْ بِهِ		مَا أَحْسَنَهُ	

5.Bâbın meçhûl çekimine bazı örnekler

مجهول	معلوم	مجهول	معلوم	مجهول	معلوم
لِيُحْسَنْ بِكَ	أُحْسُنْ	يُحْسَنُ بِنَا	نَحْسُنُ	حُسِنَ بِهِ	حَسُنَ
Güzel olundun	Güzel ol	Güzel olunduk	Güzel olduk	Güzel olundu	Güzel oldu

6.Bâb

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعِلَ – يَفْعِلُ	حَسِبَ – يَحْسِبُ	• Çoğunlukla müteaddî; Bazen de lâzım için.

Müteaddîye Örnek	Lâzıma Örnek
حَسِبَ زَيْدٌ عَمْرًا فَاضِلًا Zeyd Amr'ı faziletli zannetti.	وَرِثَ زَيْدٌ / وَثِقَ زَيْدٌ Zeyd güvendi. / Zeyd varis oldu

NOT: 6. bâbtan gelen fiiller genelde illetli fiillerdir.

6. Bâbın Emsile-i Muhtelifesi			
حَسِبَ	يَحْسِبُ	حِسَابًا	حَاسِبٌ
مَحْسُوبٌ	لَمْ يَحْسِبْ	لَمَّا يَحْسِبْ	مَا يَحْسِبُ
لَا يَحْسِبُ	لَنْ يَحْسِبَ	لِيَحْسِبْ	لَا يَحْسِبْ
اِحْسِبْ		لَا تَحْسِبْ	
مَحْسَبٌ	مِحْسَبٌ	حَسْبَةً	حِسْبَةً
حُسَيْبٌ	حِسَابِيٌّ	حَسَّابٌ	أَحْسَبُ
مَا أَحْسَبَهُ		أَحْسِبْ بِهِ	

Sülâsî Mezîd Bâblar

Sülâsî mezîd; sülâsî mücerred bir fiile harf ekleyerek kök harfi 4, 5 veya 6 harfli olmuş fiillere denir. Bu bâblar üç nevîdir. Bir harf ziyade alan birinci nevi 3 bâb, iki harf ziyade alan ikinci nevî 5 bâb ve üç harf ziyade alan üçüncü nevî 4 bâb olmak üzere toplam 12 bâbtır.

Sülâsî Mezîd 1.Nevî

1. إِفْعَال Bâbı (3+1)

Vezni	Mevzunu	Binası
أَفْعَلَ – يُفْعِلُ – إِفْعَالًا	أَكْرَمَ – يُكْرِمُ – إِكْرَامًا	• Çoğunlukla müteaddî, Nadiren lâzım için. • Lâzımı müteaddî yapmak, müteaddînin derecesini artırmak için. (Alacağı mef'ul sayısını bir arttırır.)
Müteaddîye Örnek	Lâzıma Örnek	
أَكْرَمَ زَيْدٌ عَمْرًا Zeyd Amr'a ikram etti.	أَصْبَحَ الرَّجُلُ Adam sabahladı.	

NOT 1: إِفْعَال bâbı genelde lazım olan sülâsî mücerred fiilleri müteaddîye çevirmek için kullanılır.

NOT 2: Sülasî mücerred bâblar dışındaki bütün bâblarda **ism-i fâil** ve **ism-i mef'ûl** şu şekilde yapılır:

Muzarî fiilin başındaki muzâraat harfi atılıp, yerine dammeli bir ' م ' harfi getirildikten sonra, sondan bir önceki harfin harekesi kesra yapılırsa ism-i fâil; fetha yapılırsa ism-i mef'ûl elde edilir.

- İsm-i fâil ve ism-i mef'ûl'ün sadece kurallı çekimleri yapılır, kırık çekimleri yapılmaz.

إِفْعَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
أَكْرَمَ	يُكْرِمُ	إِكْرَامًا	مُكْرِمٌ
مُكْرَمٌ	لَمْ يُكْرِمْ	لَمَّا يُكْرِمْ	مَا يُكْرِمُ
لَا يُكْرِمُ	لَنْ يُكْرِمَ	لِيُكْرِمْ	لَا يُكْرِمْ
أَكْرِمْ		لَا تُكْرِمْ	
مُكْرَمٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		
Emr-i hâzır تُؤَكْرِمُ den yapılır. Sülâsî mücerred dışındaki bâblarda ism-i mef'ul ile ism-i zaman, ism-i mekân, masdar-ı mîmî aynı kalıptadır.			

2. تَفْعِيل Bâbı (3+1)

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعَّلَ – يُفَعِّلُ – تَفْعِيلًا	فَرَّحَ – يُفَرِّحُ – تَفْرِيحًا	• Çoğunlukla teksir için. (Fiil, fail veya Mef'ulde çokluk) • Bazen de lazımı müteaddî yapmak, müteaddînin derecesini artırmak için.
Fiilde Çokluğa Örnek	Fâilde Çokluğa Örnek	Mef'ûlde Çokluğa Örnek
طَوَّفَ زَيْدٌ الْكَعْبَةَ Zeyd Kâbe'yi çok tavaf etti.	مَوَّتَ الْإِبِلُ (Çok) Develer öldü.	غَلَّقَ زَيْدٌ الْأَبْوَابَ Zeyd (çok) kapıları kapattı.

NOT 1: تَفْعِيل bâbında gelen bir fiilin son harfinin ' ى ' şeklinde yazılmış elif ' ا ' olması veya hemze ' أ ' olması halinde masdarları تَفْعِلَةً kalıbında gelir.

Örneğin; رَبَّى – يُرَبِّي – تَرْبِيَةً / هَنَّأَ – يُهَنِّأُ – تَهْنِئَةً gibi.

NOT 2: تَفْعِيل bâbı çoğunlukla teksir için kullanılmakla beraber daha başka manalarda da kullanılır.

Ayrıca bir fiil تَفْعِيل bâbına girdiğinde anlamı tamamen değişebilir. تَفْعِيل bâbına giren bir fiilin hangi anlamı yüklendiği ancak sözlüğe bakılarak bilinebilir.

Örneğin: قَبِلَ *Kabul etti* قَبَّلَ *Öptü* gibi.

تَفْعِيل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
فَرَّحَ	يُفَرِّحُ	تَفْرِيحًا	مُفَرِّحٌ
مُفَرَّحٌ	لَمْ يُفَرِّحْ	لَمَّا يُفَرِّحْ	مَا يُفَرِّحُ
لَا يُفَرِّحُ	لَنْ يُفَرِّحَ	لِيُفَرِّحْ	لَا يُفَرِّحْ
فَرِّحْ		لَا تُفَرِّحْ	
مُفَرَّحٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

3. مُفَاعَلَة Bâbı (3+1)

Vezni	Mevzunu	Binası
فَاعَلَ – يُفَاعِلُ – مُفَاعَلَةً وَ فِعَالًا وَ فِيعَالًا	قَاتَلَ – يُقَاتِلُ – مُقَاتَلَةً وَ قِتَالًا وَ قِيتَالًا	• Çoğunlukla iki kişi veya iki grup arasında yapılan eylemler için. (Müşâreket) • Bazen de tek taraflı yapılan eylemler için. (Vahid) • Bazen de lazımı müteaddî yapmak, müteaddînin derecesini artırmak için.
Müşarekete Örnek	Vahide Örnek	
قَاتَلَ زَيْدٌ عَمْرًا Zeyd Amr'la savaştı.	قَاتَلَهُمُ اللهُ Allah onları öldürdü.	

Müşâreket: Fâil ile mef'ûl'ün aynı işi karşılıklı yapmasıdır. Birbirine karşı aynı işi yapan her iki tarafta hem fâil hem de mef'ûl'dür. Fakat zahirde fâil durumunda olan kişi, işi başlatan kişi ya da taraftır.

NOT: Bu bâba nakledilen misal fiillerde son iki masdar kullanılmaz.

مُفَاعَلَة Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
قَاتَلَ	يُقَاتِلُ	مُقَاتَلَةً وَ قِتَالًا وَ قِيتَالًا	مُقَاتِلٌ
مُقَاتَلٌ	لَمْ يُقَاتِلْ	لَمَّا يُقَاتِلْ	مَا يُقَاتِلُ
لَا يُقَاتِلُ	لَنْ يُقَاتِلَ	لِيُقَاتِلْ	لَا يُقَاتِلْ
قَاتِلْ		لَا تُقَاتِلْ	
مُقَاتَلٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd 2.Nevî

1. اِنْفِعَال Bâbı (3+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
اِنْفَعَلَ – يَنْفَعِلُ – اِنْفِعَالًا	اِنْكَسَرَ – يَنْكَسِرُ – اِنْكِسَارًا	• Sadece Mutâvaat için.
Örnek		
(كَسَرْتُ الزُّجَاجَ، فَانْكَسَرَ ذٰلِكَ الزُّجَاجُ) اِنْكَسَرَ الزُّجَاجُ Cam kırıldı (Camı kırdım, o cam da hemen kırıldı)		

Mutâvaat: Müteaddî fiilin etkisiyle ortaya çıkan sonuçtur. Mutâvaat bir nevi müteaddînin lâzıma dönüşmesidir. Mutâvaat meçhul değildir ama meçhûl anlam ifade eder.

NOT: Mutâvaat sadece müteaddî fiillerden yapılır. Bu bâbla mutâvaat olacak müteaddî fiillerin görünürde bir tesirlerinin olması gerekir. Örneğin; عَلِمَ , ذَكَرَ gibi soyut fiillerin mutâvaatı yapılmaz.

Aynı zamanda fiilin ilk harfinin (ر ل و ن م ى) *(mealgunne ve bilâgunne harfleri)* harflerinden biri olmaması gerekir. Bu harflerle başlayan fiillerin mutâvaatı **iftiâl** bâbıyla yapılır.

- Mutâvaatın İsm-i mef'ûl çekimi ile mazî ve muzarîlerin meçhûl çekimleri yapılmaz.

اِنْفِعَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِنْكَسَرَ	يَنْكَسِرُ	اِنْكِسَارًا	مُنْكَسِرٌ
Çekilmez	لَمْ يَنْكَسِرْ	لَمَّا يَنْكَسِرْ	مَا يَنْكَسِرُ
لَا يَنْكَسِرُ	لَنْ يَنْكَسِرَ	لِيَنْكَسِرْ	لَا يَنْكَسِرْ
اِنْكَسِرْ		لَا تَنْكَسِرْ	
مُنْكَسَرٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

2. اِفْتِعَال Bâbı (3+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
اِفْتَعَلَ – يَفْتَعِلُ – اِفْتِعَالًا	اِجْتَمَعَ – يَجْتَمِعُ – اِجْتِمَاعًا	• Çoğunlukla Mutâvaat için.
Örnek		
(جَمَعْتُ الْإِبِلَ فَاجْتَمَعَ ذٰلِكَ الْإِبِلُ) اِجْتَمَعَ الْإِبِلُ Develer toplandı (Develeri topladım, o develer de hemen toplandı)		

NOT: Bu bâbda اِنْفِعَال bâbındaki şartlar yoktur. Çoğunlukla mutâvaat için olmakla beraber bazen de *edinme, müşâreket, fazlalık* gibi mânalar içinde kullanılır.

اِفْتِعَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِجْتَمَعَ	يَجْتَمِعُ	اِجْتِمَاعًا	مُجْتَمِعٌ
مُجْتَمَعٌ بِهِ	لَمْ يَجْتَمِعْ	لَمَّا يَجْتَمِعْ	مَا يَجْتَمِعُ
لَا يَجْتَمِعُ	لَنْ يَجْتَمِعَ	لِيَجْتَمِعْ	لَا يَجْتَمِعْ
اِجْتَمِعْ		لَا تَجْتَمِعْ	
مُجْتَمَعٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

3. اِفْعِلَال Bâbı (3+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
اِفْعَلَّ – يَفْعَلُّ – اِفْعِلَالًا	اِحْمَرَّ – يَحْمَرُّ – اِحْمِرَارًا	• Sadece renk ve kusur (ayıp) bildiren lâzım fiillerin mübalâğası için.
Renge Örnek	Kusura Örnek	
حَمُرَ زَيْدٌ – اِحْمَرَّ زَيْدٌ Zeyd çok kızardı. – Zeyd kızardı.	اِعْوَرَّ زَيْدٌ Zeyd şaşı oldu.	

NOT: Sülâsî mücerred olan muzâaf, nâkıs ve lefîf fiiller bu bâba girmezler.

Cahd-ı mutlak ve bunun gibi son harfi meczum (cezimli) olan siygaların müfredleri *(müfred muhataba dışında)* ve mütekellim çekimleri **üç vecih** olarak çekilir.

- İsm-i mef'ûl çekimi ile mazî ve muzarîlerin meçhûl çekimleri harf-i cer ile çekilir ve fiil daima müfred müzekker gaib olur. Çekimler harfi cerlere bitişen zamirlerde gerçekleşir.

اِفْعِلَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِحْمَرَّ	يَحْمَرُّ	اِحْمِرَارًا	مُحْمَرٌّ
مُحْمَرٌّ بِهِ	لَمْ يَحْمَرَّ/رِّ/رِرْ	لَمَّا يَحْمَرَّ/رِّ/رِرْ	مَا يَحْمَرُّ
لَا يَحْمَرُّ	لَنْ يَحْمَرَّ	لِيَحْمَرَّ/رِّ/رِرْ	لَا يَحْمَرَّ/رِّ/رِرْ
اِحْمَرَّ/رِّ/رِرْ		لَا تَحْمَرَّ/رِّ/رِرْ	
مُحْمَرٌّ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

اِفْعِلَال Bâbı Cahd-ı Mutlak Çekim Tablosu		
لَمْ يَحْمَرَّ/رِّ/رِرْ	لَمْ يَحْمَرَّا	لَمْ يَحْمَرُّوا
لَمْ تَحْمَرَّ/رِّ/رِرْ	لَمْ تَحْمَرَّا	لَمْ يَحْمَرِرْنَ
لَمْ تَحْمَرَّ/رِّ/رِرْ	لَمْ تَحْمَرَّا	لَمْ تَحْمَرُّوا
لَمْ تَحْمَرِّي	لَمْ تَحْمَرَّا	لَمْ تَحْمَرِرْنَ
لَمْ أَحْمَرَّ/رِّ/رِرْ	لَمْ نَحْمَرَّ/رِّ/رِرْ	

4. تَفَعُّل Bâbı (3+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
تَفَعَّلَ – يَتَفَعَّلُ – تَفَعُّلًا	تَكَلَّمَ – يَتَكَلَّمُ – تَكَلُّمًا	• Çoğunlukla tekellüf için. • Bazen de müteaddîyi mutâvaat (lâzım) yapmak, müteaddînin derecesini azaltmak için.
Örnek		
تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ مَسْأَلَةً بَعْدَ مَسْأَلَةٍ İlmi mesele mesele öğrendim.		

Tekellüf: Yapılmak istenen bir şeyin bir defada değil de kısım kısım (peyderpey) yapılmasıdır. تَفَعُّل bâbı daha başka mânalar için de kullanılır.

NOT 1: تَفَعُّل bâbı, تَفْعِيل bâbının lâzıma yakın olan kısmıdır. Örneğin; *Çıkarttı* خَرَّجَ *Çıktı* تَخَرَّجَ

NOT 2: Mazîsinin başında ‘ ت ’ harfi bulunan sülâsî mezîd bâblarda iki ‘ ت ’ harfi yan yana gelince muzaraat harfini hazfetmek câizdir. Örneğin; تَكَلَّمُ = تَتَكَلَّمُ

تَفَعُّل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
تَكَلَّمَ	يَتَكَلَّمُ	تَكَلُّمًا	مُتَكَلِّمٌ
مُتَكَلِّمٌ	لَمْ يَتَكَلَّمْ	لَمَّا يَتَكَلَّمْ	مَا يَتَكَلَّمُ
لَا يَتَكَلَّمُ	لَنْ يَتَكَلَّمَ	لِيَتَكَلَّمْ	لَا يَتَكَلَّمْ
تَكَلَّمْ		لَا تَتَكَلَّمْ	
مُتَكَلَّمٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

5. تَفَاعُل Bâbı (3+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
تَفَاعَلَ – يَتَفَاعَلُ – تَفَاعُلًا	تَبَاعَدَ – يَتَبَاعَدُ – تَبَاعُدًا	• İki kişi veya çok kişi (kavimler) arasında Müşâreket için.
İki kişi arasında ki Müş. Örnek	Çok kişi arasında ki Müş. Örnek	
تَبَاعَدَ زَيْدٌ وَ عَمْرٌو Zeyd ve Amr (birbirinden) uzaklaştılar.	تَصَالَحَ الْقَوْمُ Topluluk anlaştı. (Birbiri ile barıştılar)	

NOT: Bu bâbın مُفَاعَلَة bâbından farkı; fâil ile mef'ûl işi yapma konusunda eşittirler. Her ikisinin de fâillikte eşit olduğu ve ortada bir mağlubiyetten de söz edilmediği için bazen mef'ûl zikredilmez. Bir bakıma bu bâb mef'ûl almayıp iki fâil alır gibi de düşünülebilir.

Bu bâb bazen de kendisinde bulunmayan bulunması da istenmeyen olumsuz durumların var gibi gösterilmesi için de kullanılır. Örneğin; *Hastalandı :* مَرِضَ *Hasta (gibi) göründü :* تَمَارَضَ

تَفَاعُل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
تَبَاعَدَ	يَتَبَاعَدُ	تَبَاعُدًا	مُتَبَاعِدٌ
مُتَبَاعَدٌ	لَمْ يَتَبَاعَدْ	لَمَّا يَتَبَاعَدْ	مَا يَتَبَاعَدُ
لَا يَتَبَاعَدُ	لَنْ يَتَبَاعَدَ	لِيَتَبَاعَدْ	لَا يَتَبَاعَدْ
تَبَاعَدْ		لَا تَتَبَاعَدْ	
مُتَبَاعَدٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd 3.Nevî

1. اِسْتِفْعَال Bâbı (3+3)

Vezni	Mevzunu	Binası
اِسْتَفْعَلَ – يَسْتَفْعِلُ – اِسْتِفْعَالًا	اِسْتَخْرَجَ – يَسْتَخْرِجُ – اِسْتِخْرَاجًا	• Çoğunlukla müteaddî; Bazen de lâzım için. • Ayrıca talep için de kullanılır.
Müteaddîye Örnek	Lâzıma Örnek	Talebe Örnek
اِسْتَخْرَجَ زَيْدٌ الْمَالَ Zeyd mal(ı) çıkardı.	اِسْتَحْجَرَ الطِّيْنُ Çamur taşlaştı.	أَسْتَغْفِرُ اللهَ، أَيْ:أَطْلُبُ الْمَغْفِرَةَ مِنْهُ Allah'tan (cc) bağışlanmamı istiyorum.

NOT: Bu bâba giren fiil ecvef olursa i'lâl gereği aynel fiili hazfedilip ona bedel sonuna yuvarlak ' ة ' getirilerek ' اِسْتِفَالَةً ' vezninde gelir.

Örneğin; اِسْتَقَامَ – يَسْتَقِيمُ – اِسْتِقَامَةً gibi.

اِسْتِفْعَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِسْتَخْرَجَ	يَسْتَخْرِجُ	اِسْتِخْرَاجًا	مُسْتَخْرِجٌ
مُسْتَخْرَجٌ	لَمْ يَسْتَخْرِجْ	لَمَّا يَسْتَخْرِجْ	مَا يَسْتَخْرِجُ
لَا يَسْتَخْرِجُ	لَنْ يَسْتَخْرِجَ	لِيَسْتَخْرِجْ	لَا يَسْتَخْرِجْ
اِسْتَخْرِجْ		لَا تَسْتَخْرِجْ	
مُسْتَخْرَجٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

2. اِفْعِيعَال Bâbı (3+3)

Vezni	Mevzunu	Binası
اِفْعَوْعَلَ – يَفْعَوْعِلُ – اِفْعِيعَالًا	اِعْشَوْشَبَ – يَعْشَوْشِبُ – اِعْشِيشَابًا	• Lâzımın mübalâğası için.
Örnek		
عَشُبَ الْأَرْضُ – اِعْشَوْشَبَ الْأَرْضُ Yeryüzü yemyeşil oldu. - Yeryüzü yeşerdi.		

- İsm-i mef'ûl çekimi ile mazî ve muzarîlerin meçhûl çekimleri harf-i cer ile çekilir ve fiil daima müfred müzekker gaib olur. Çekimler harfi cerlere bitişen zamirlerde gerçekleşir.

اِفْعِيعَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِعْشَوْشَبَ	يَعْشَوْشِبُ	اِعْشِيشَابًا	مُعْشَوْشِبٌ
مُعْشَوْشَبٌ بِهِ	لَمْ يَعْشَوْشِبْ	لَمَّا يَعْشَوْشِبْ	مَا يَعْشَوْشِبُ
لَا يَعْشَوْشِبُ	لَنْ يَعْشَوْشِبَ	لِيَعْشَوْشِبْ	لَا يَعْشَوْشِبْ
اِعْشَوْشِبْ		لَا تَعْشَوْشِبْ	
مُعْشَوْشَبٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

3. اِفْعِوَّال Bâbı (3+3)

Vezni	Mevzunu	Binası
اِفْعَوَّلَ – يَفْعَوِّلُ – اِفْعِوَّالًا	اِجْلَوَّذَ – يَجْلَوِّذُ – اِجْلِوَّاذًا	• Lâzımın mübalâğası için.
Örnek		
جَلَذَ الْإِبِلُ – اِجْلَوَّذَ الْإِبِلُ Develer çok hızlı yürüdü. - Develer yürüdü.		

- İsm-i mef'ûl çekimi ile mazî ve muzarîlerin meçhûl çekimleri harf-i cer ile çekilir ve fiil daima müfred müzekker gaib olur. Çekimler harfi cerlere bitişen zamirlerde gerçekleşir.

اِفْعِوَّال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِجْلَوَّذَ	يَجْلَوِّذُ	اِجْلِوَّاذًا	مُجْلَوَّذٌ
مُجْلَوَّذٌ بِهِ	لَمْ يَجْلَوِّذْ	لَمَّا يَجْلَوِّذْ	مَا يَجْلَوِّذُ
لَا يَجْلَوِّذُ	لَنْ يَجْلَوِّذَ	لِيَجْلَوِّذْ	لَا يَجْلَوِّذْ
اِجْلَوِّذْ		لَا تَجْلَوِّذْ	
مُجْلَوَّذٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

4. اِفْعِيلَال Bâbı (3+3)

Vezni	Mevzunu	Binası
اِفْعَالَّ – يَفْعَالُّ – اِفْعِيلَالًا	اِحْمَارَّ – يَحْمَارُّ – اِحْمِيرَارًا	• Lâzımın **ziyadeli** mübalâğası için.
Örnek		
حَمُرَ زَيْدٌ – اِحْمَرَّ زَيْدٌ – اِحْمَارَّ زَيْدٌ Zeyd çok fazla kızardı, kıpkırmızı oldu. – Zeyd çok kızardı. – Zeyd kızardı.		

NOT : Bu bâb da اِفْعِلَال bâbı gibi renk ve kusur (ayıp) bildiren lâzım fiillerin mübâlağasında kullanılır.

KURAL: Lâfza yapılan her ziyade mânâya yapılan bir ziyadedir.

- İsm-i mef'ûl çekimi ile mazî ve muzarîlerin meçhûl çekimleri harf-i cer ile çekilir ve fiil daima müfred müzekker gaib olur. Çekimler harfi cerlere bitişen zamirlerde gerçekleşir.

اِفْعِيلَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِحْمَارَّ	يَحْمَارُّ	اِحْمِيرَارًا	مُحْمَارٌّ
مُحْمَارٌّ بِهِ	لَمْ يَحْمَارَّ/رِّ/رِرْ	لَمَّا يَحْمَارَّ/رِّ/رِرْ	مَا يَحْمَارُّ
لَا يَحْمَارُّ	لَنْ يَحْمَارَّ	لِيَحْمَارَّ/رِّ/رِرْ	لَا يَحْمَارَّ/رِّ/رِرْ
اِحْمَارَّ/رِّ/رِرْ		لَا تَحْمَارَّ/رِّ/رِرْ	
مُحْمَارٌّ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

RUBÂÎ BÂBLAR

Rubâî Mücerred Bâbı

Rubâî mücerred fiiller; kök harfi 4 harfli olan fiillerdir. Rubâî mücerred bâb sadece 1 tanedir. Rubâî mücerred bâbın masdarı kıyasî'dir. Yani belli bir vezni vardır.

1. دَحْرَجَ Bâbı

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعْلَلَ – يُفَعْلِلُ – فَعْلَلَةً وَ فِعْلَالًا	دَحْرَجَ – يُدَحْرِجُ – دَحْرَجَةً وَ دِحْرَاجًا	• Çoğunlukla müteaddî; Bazen de lâzım için.
Müteaddîye Örnek	Lâzıma Örnek	
دَحْرَجَ زَيْدٌ الْحَجَرَ Zeyd taşı yuvarladı.	دَرْبَحَ زَيْدٌ Zeyd zelil oldu.	

NOT : Rubâî mücerred fiillerde kök harfler ' فَعْلَلَ ' şeklindedir. Sülâsî mücerredlerden farklı olarak iki tane lâmel fiil vardır. Bunlardan ilkine 1. lâmel fiil, diğerine ise 2. lâmel fiil denir.

دَحْرَجَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
دَحْرَجَ	يُدَحْرِجُ	دَحْرَجَةً وَ دِحْرَاجًا	مُدَحْرِجٌ
مُدَحْرَجٌ	لَمْ يُدَحْرِجْ	لَمَّا يُدَحْرِجْ	مَا يُدَحْرِجُ
لَا يُدَحْرِجُ	لَنْ يُدَحْرِجَ	لِيُدَحْرِجْ	لَا يُدَحْرِجْ
دَحْرِجْ		لَا تُدَحْرِجْ	
مُدَحْرَجٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

دَحْرَجَ 'ye **Mülhak olan Bâblar**

Sülâsî olan bazı fiiller kendilerine harf ziyade edilerek kalıp itibari ile ' دَحْرَجَ ' ye benzetilmişlerdir. Bunlara mülhak bâblar denir. Aslen sülâsî olduklarından dolayı rubâî mezîd kapsamına girmezler. Bunlar da 6 bâbtır.

NOT: Fiiller bu bâblara; müteaddî yapmak, mübâlağa, mutâvaat gibi mânâ elde etmek için nakledilmezler. Ancak Arapların bu şekilde kullandıkları fiiller bu bâblardan gelir.

1. حَوْقَلَ **Bâbı** (3+1)

Vezni	Mevzunu	Binası
فَوْعَلَ – يُفَوْعِلُ – فَوْعَلَةً وَ فِيعَالًا	حَوْقَلَ – يُحَوْقِلُ – حَوْقَلَةً وَ حِيقَالًا	• Sadece lâzım için.
Örnek		
حَوْقَلَ زَيْدٌ Zeyd yaşlandı. (Aciz kaldı.)		

حَوْقَلَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
حَوْقَلَ	يُحَوْقِلُ	حَوْقَلَةً وَ حِيقالًا	مُحَوْقِلٌ
مُحَوْقَلٌ	لَمْ يُحَوْقِلْ	لَمَّا يُحَوْقِلْ	مَا يُحَوْقِلُ
لَا يُحَوْقِلُ	لَنْ يُحَوْقِلَ	لِيُحَوْقِلْ	لَا يُحَوْقِلْ
حَوْقِلْ		لَا تُحَوْقِلْ	
مُحَوْقَلٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

2. بَيْطَرَ Bâbı (3+1)

Vezni	Mevzunu	Binası
فَيْعَلَ – يُفَيْعِلُ – فَيْعَلَةً وَ فِيعَالًا	بَيْطَرَ – يُبَيْطِرُ – بَيْطَرَةً وَ بِيطَارًا	• Sadece müteaddî için.
Örnek		
بَيْطَرَ زَيْدٌ الْفَرَسَ (إِذَا شَقَّ رِجْلَ الدَّابَّةِ) (Atın ayağı yarıldığında.) Zeyd atı yardı.(Baytarlık yaptı.)		

بَيْطَرَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
بَيْطَرَ	يُبَيْطِرُ	بَيْطَرَةً وَ بِيطَارًا	مُبَيْطِرٌ
مُبَيْطَرٌ	لَمْ يُبَيْطِرْ	لَمَّا يُبَيْطِرْ	مَا يُبَيْطِرُ
لَا يُبَيْطِرُ	لَنْ يُبَيْطِرَ	لِيُبَيْطِرْ	لَا يُبَيْطِرْ
بَيْطِرْ		لَا تُبَيْطِرْ	
مُبَيْطَرٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

3. جَهْوَرَ Bâbı (3+1)

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعْوَلَ – يُفَعْوِلُ – فَعْوَلَةً وَ فِعْوَالًا	جَهْوَرَ – يُجَهْوِرُ – جَهْوَرَةً وَ جِهْوَارًا	• Sadece müteaddî için.
Örnek		
جَهْوَرَ زَيْدٌ الْقُرْآنَ Zeyd Kur'an'ı cehrî okudu.		

جَهْوَرَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
جَهْوَرَ	يُجَهْوِرُ	جَهْوَرَةً وَ جِهْوَارًا	مُجَهْوِرٌ
مُجَهْوَرٌ	لَمْ يُجَهْوِرْ	لَمَّا يُجَهْوِرْ	مَا يُجَهْوِرُ
لَا يُجَهْوِرُ	لَنْ يُجَهْوِرَ	لِيُجَهْوِرْ	لَا يُجَهْوِرْ
جَهْوِرْ		لَا تُجَهْوِرْ	
مُجَهْوَرٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

4. عَثْيَرَ Bâbı (3+1)

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعْيَلَ – يُفَعْيِلُ – فَعْيَلَةً وَ فِعْيَالًا	عَثْيَرَ – يُعَثْيِرُ – عَثْيَرَةً وَ عِثْيَارًا	• Sadece Lâzım için.
Örnek		
عَثْيَرَ زَيْدٌ (إِذَا زَلَّ قَدَمُهُ) (Ayağı kaydığında.) Zeyd kaydı.		

عَثْيَرَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
عَثْيَرَ	يُعَثْيِرُ	عَثْيَرَةً وَ عِثْيَارًا	مُعَثْيِرٌ
مُعَثْيِرٌ	لَمْ يُعَثْيِرْ	لَمَّا يُعَثْيِرْ	مَا يُعَثْيِرُ
لَا يُعَثْيِرُ	لَنْ يُعَثْيِرَ	لِيُعَثْيِرْ	لَا يُعَثْيِرْ
عَثْيِرْ		لَا تُعَثْيِرْ	
مُعَثْيَرٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

5. جَلْبَبَ Bâbı (3+1)

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعْلَلَ – يُفَعْلِلُ – فَعْلَلَةً وَ فِعْلَالًا	جَلْبَبَ – يُجَلْبِبُ – جَلْبَبَةً وَ جِلْبَابًا	• Müteaddî için.
Örnek		
جَلْبَبَ الرَّجُلُ (إِذَا أَلْبَسَهُ الْجِلْبَابَ) (O'na cilbabını giydirdiğinde.) Adam giydirdi.		

جَلْبَبَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
جَلْبَبَ	يُجَلْبِبُ	جَلْبَبَةً وَ جِلْبَابًا	مُجَلْبِبٌ
مُجَلْبَبٌ	لَمْ يُجَلْبِبْ	لَمَّا يُجَلْبِبْ	مَا يُجَلْبِبُ
لَا يُجَلْبِبُ	لَنْ يُجَلْبِبَ	لِيُجَلْبِبْ	لَا يُجَلْبِبْ
جَلْبِبْ		لَا تُجَلْبِبْ	
مُجَلْبَبٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

6. سَلْقَى Bâbı (3+1)

Vezni	Mevzunu	Binası
فَعْلَى – يُفَعْلِي – فَعْلَيَةً وَ فِعْلَاءً	سَلْقَى – يُسَلْقِي – سَلْقَيَةً وَ سِلْقَاءً	• Müteaddî için. (Bazı kaynaklarda Lâzım için)
Örnek		
سَلْقَيْتُ رَجُلًا Bir adamı sırt üstü attım.		

سَلْقَى Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
سَلْقَى	يُسَلْقِي	سَلْقَيَةً وَ سِلْقَاءً	مُسَلْقٍ
مُسَلْقًى	لَمْ يُسَلْقِ	لَمَّا يُسَلْقِ	مَا يُسَلْقِي
لَا يُسَلْقِي	لَنْ يُسَلْقِيَ	لِيُسَلْقِ	لَا يُسَلْقِ
سَلْقِ		لَا تُسَلْقِ	
مُسَلْقًى	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Rubâî Mezîd Bâblar

Rubâî mezîd; rubâî mücerred bir fiile harf ekleyerek kök harfi 5 veya 6 harfli olmuş fiillere denir. Bu bâblar iki nevîdir. Bir harf ziyade alan birinci nevi 1 bâb, iki harf ziyade alan ikinci nevî 2 bâb olmak üzere toplam 3 bâbtır.

Rubâî Mezîd 1.Nevî

1. تَدَحْرَجَ Bâbı (4+1)

Vezni	Mevzunu	Binası
تَفَعْلَلَ – يَتَفَعْلَلُ – تَفَعْلُلًا	تَدَحْرَجَ – يَتَدَحْرَجُ – تَدَحْرُجًا	• Mutâvaat için.
Örnek		
(دَحْرَجْتُ الْحَجَرَ، فَتَدَحْرَجَ ذٰلِكَ الْحَجَرُ) تَدَحْرَجَ الْحَجَرُ Taş yuvarlandı. (Taşı yuvarladım, o taş da hemen yuvarlandı.)		

- Mutâvaatın İsm-i mef'ûl çekimi ile mazî ve muzarîlerin meçhûl çekimleri yapılmaz.

تَدَحْرَجَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
تَدَحْرَجَ	يَتَدَحْرَجُ	تَدَحْرُجًا	مُتَدَحْرِجٌ
Çekilmez	لَمْ يَتَدَحْرَجْ	لَمَّا يَتَدَحْرَجْ	مَا يَتَدَحْرَجُ
لَا يَتَدَحْرَجُ	لَنْ يَتَدَحْرَجَ	لِيَتَدَحْرَجْ	لَا يَتَدَحْرَجْ
تَدَحْرَجْ		لَا تَتَدَحْرَجْ	
مُتَدَحْرَجٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Rubâî Mezîd 2.Nevî

1. اِحْرَنْجَمَ **Bâbı** (4+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
اِفْعَنْلَلَ – يَفْعَنْلِلُ – اِفْعِنْلَالًا	اِحْرَنْجَمَ – يَحْرَنْجِمُ – اِحْرِنْجَامًا	• Mutâvaat için.
Örnek		
(حَرْجَمْتُ الْإِبِلَ، فَاحْرَنْجَمَ ذٰلِكَ الْإِبِلُ) اِحْرَنْجَمَ الْإِبِلُ Develer çevrildi/döndürüldü. (Develeri çevirdim, o develer de hemen çevrildi.)		

- Mutâvaatın İsm-i mef'ûl çekimi ile mazî ve muzarîlerin meçhûl çekimleri yapılmaz.

اِحْرَنْجَمَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِحْرَنْجَمَ	يَحْرَنْجِمُ	اِحْرِنْجَامًا	مُحْرَنْجِمٌ
Çekilmez	لَمْ يَحْرَنْجِمْ	لَمَّا يَحْرَنْجِمْ	مَا يَحْرَنْجِمُ
لَا يَحْرَنْجِمُ	لَنْ يَحْرَنْجِمَ	لِيَحْرَنْجِمْ	لَا يَحْرَنْجِمْ
اِحْرَنْجِمْ		لَا تَحْرَنْجِمْ	
مُحْرَنْجَمٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

2. اِقْشَعَرَّ Bâbı (4+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
اِفْعَلَلَّ – يَفْعَلِلُّ – اِفْعِلَّالًا (اِفْعِلْ+لَالًا)	اِقْشَعَرَّ – يَقْشَعِرُّ – اِقْشِعْرَارًا	• Lâzımın mübâlağası için.
Örnek		
قَشْعَرَ جِلْدُ الرَّجُلِ – اِقْشَعَرَّ جِلْدُ الرَّجُلِ Adamın cildi çok ürperdi. - Adamın cildi ürperdi.		

- İsm-i mef'ûl çekimi ile mazî ve muzarîlerin meçhûl çekimleri harf-i cer ile çekilir ve fiil daima müfred müzekker gaib olur. Çekimler harfi cerlere bitişen zamirlerde gerçekleşir.

اِقْشَعَرَّ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِقْشَعَرَّ	يَقْشَعِرُّ	اِقْشِعْرَارًا	مُقْشَعِرٌّ
مُقْشَعَرٌّ بِهِ	لَمْ يَقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ	لَمَّا يَقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ	مَا يَقْشَعِرُّ
لَا يَقْشَعِرُّ	لَنْ يَقْشَعِرَّ	لِيَقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ	لَا يَقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ
اِقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ		لَا تَقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ	
مُقْشَعَرٌّ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

تَدَحْرَجَ 'ye **Mülhak olan Bâblar**

Sülâsî olan bazı fiiller kendilerine harf ziyade edilerek kalıp itibari ile ' تَدَحْرَجَ ' ye benzetilmişlerdir. Bunlara mülhak bâblar denir. Aslen sülâsî olduklarından dolayı rubâî mezîd kapsamına girmezler. Bunlar da 5 bâbtır.

1. تَجَلْبَبَ **Bâbı** (3+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
تَفَعْلَلَ – يَتَفَعْلَلُ – تَفَعْلُلًا	تَجَلْبَبَ - يَتَجَلْبَبُ - تَجَلْبُبًا	• Mutâvaat için.
Örnek		
جَلْبَبْتُهُ، فَتَجَلْبَبَ) تَجَلْبَبَ) Cilbab giyildi. (Ona cilbab giydirdim, O cilbab da hemen giyildi.)		

- Mutâvaatın İsm-i mef'ûl çekimi ile mazî ve muzarîlerin meçhûl çekimleri yapılmaz.

تَجَلْبَبَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
تَجَلْبَبَ	يَتَجَلْبَبُ	تَجَلْبُبًا	مُتَجَلْبِبٌ
Çekilmez	لَمْ يَتَجَلْبَبْ	لَمَّا يَتَجَلْبَبْ	مَا يَتَجَلْبَبُ
لَا يَتَجَلْبَبُ	لَنْ يَتَجَلْبَبَ	لِيَتَجَلْبَبْ	لَا يَتَجَلْبَبْ
تَجَلْبَبْ		لَا تَتَجَلْبَبْ	
مُتَجَلْبَبٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

2. تَجَوْرَبَ Bâbı (3+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
تَفَوْعَلَ – يَتَفَوْعَلُ – تَفَوْعُلًا	تَجَوْرَبَ - يَتَجَوْرَبُ - تَجَوْرُبًا	• Mutâvaat için.
Örnek		
تَجَوْرَبَ (جَوْرَبْتُهُ، فَتَجَوْرَبَ) Çorap giyildi. (O'na çorap giydirdim, o çorap da hemen giyildi.)		

- Mutâvaatın İsm-i mef'ûl çekimi ile mazî ve muzarîlerin meçhûl çekimleri yapılmaz.

تَجَوْرَبَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
تَجَوْرَبَ	يَتَجَوْرَبُ	تَجَوْرُبًا	مُتَجَوْرِبٌ
Çekilmez	لَمْ يَتَجَوْرَبْ	لَمَّا يَتَجَوْرَبْ	مَا يَتَجَوْرَبُ
لَا يَتَجَوْرَبُ	لَنْ يَتَجَوْرَبَ	لِيَتَجَوْرَبْ	لَا يَتَجَوْرَبْ
تَجَوْرَبْ		لَا تَتَجَوْرَبْ	
مُتَجَوْرَبٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

3. تَشَيْطَنَ Bâbı (3+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
تَفَيْعَلَ – يَتَفَيْعَلُ – تَفَيْعُلًا	تَشَيْطَنَ – يَتَشَيْطَنُ – تَشَيْطُنًا	• Yalnız lâzım için.
Örnek		
تَشَيْطَنَ زَيْدٌ (إِذَا فَعَلَ فِعْلًا مَكْرُوهًا) (Çirkin bir iş yaptığında.) Zeyd şeytanlaştı.		

تَشَيْطَنَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
تَشَيْطَنَ	يَتَشَيْطَنُ	تَشَيْطُنًا	مُتَشَيْطِنٌ
مُتَشَيْطَنٌ بِهِ	لَمْ يَتَشَيْطَنْ	لَمَّا يَتَشَيْطَنْ	مَا يَتَشَيْطَنُ
لَا يَتَشَيْطَنُ	لَنْ يَتَشَيْطَنَ	لِيَتَشَيْطَنْ	لَا يَتَشَيْطَنْ
تَشَيْطَنْ		لَا تَتَشَيْطَنْ	
مُتَشَيْطَنٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

4. تَرَهْوَكَ Bâbı (3+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
تَفَعْوَلَ – يَتَفَعْوَلُ – تَفَعْوُلًا	تَرَهْوَكَ – يَتَرَهْوَكُ – تَرَهْوُكًا	• Sadece lâzım için.
Örnek		
تَرَهْوَكَ زَيْدٌ (إِذَا تَكَبَّرَ فِي الْمَشْيِ) (Kibirlenerek yürüdüğünde.) Zeyd havalanarak yürüdü.		

تَرَهْوَكَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
تَرَهْوَكَ	يَتَرَهْوَكُ	تَرَهْوُكًا	مُتَرَهْوِكٌ
مُتَرَهْوَكٌ بِهِ	لَمْ يَتَرَهْوَكْ	لَمَّا يَتَرَهْوَكْ	مَا يَتَرَهْوَكُ
لَا يَتَرَهْوَكُ	لَنْ يَتَرَهْوَكَ	لِيَتَرَهْوَكْ	لَا يَتَرَهْوَكْ
تَرَهْوَكْ		لَا تَتَرَهْوَكْ	
مُتَرَهْوَكٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

5. تَسَلقَى Bâbı (3+2)

Vezni	Mevzunu	Binası
تَفَعْلَى – يَتَفَعْلَى – تَفَعْلِيًا	تَسَلْقَى – يَتَسَلْقَى – تَسَلْقِيًا	• Mutâvaat için. (Bazı kaynaklarda lâzım için)
Örnek		
تَسَلْقَى زَيْدٌ Zeyd sırtüstü yattı/uyudu.		

تَسَلْقَى Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
تَسَلْقَى	يَتَسَلْقَى	تَسَلْقِيًا	مُتَسَلْقٍ
مُتَسَلْقًى	لَمْ يَتَسَلْقَ	لَمَّا يَتَسَلْقَ	مَا يَتَسَلْقَى
لَا يَتَسَلْقَى	لَنْ يَتَسَلْقَى	لِيَتَسَلْقَ	لَا يَتَسَلْقَ
تَسَلْقَ		لَا تَتَسَلْقَ	
مُتَسَلْقًى	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

اِحْرَنْجَمَ 'ye **Mülhak olan Bâblar**

Sülâsî olan bazı fiiller kendilerine harf ziyade edilerek kalıp itibari ile ' اِحْرَنْجَمَ ' ye benzetilmişlerdir. Bunlara mülhak bâblar denir. Aslen sülâsî olduklarından dolayı rubâî mezîd kapsamına girmezler. Bunlar da 2 bâbtır.

1. اِقْعَنْسَسَ **Bâbı** (3+3)

Vezni	Mevzunu	Binası
اِفْعَنْلَلَ – يَفْعَنْلِلُ – اِفْعِنْلَالًا	اِقْعَنْسَسَ - يَقْعَنْسِسُ - اِقْعِنْسَاسًا	• Lâzımın mübâlağası için.
Örnek		
قَعِسَ الرَّجُلُ – اِقْعَنْسَسَ الرَّجُلُ Adam göğsü çok yumru oldu. - Adam göğsü yumru (kamburun zıttı) oldu.		

اِقْعَنْسَسَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِقْعَنْسَسَ	يَقْعَنْسِسُ	اِقْعِنْسَاسًا	مُقْعَنْسِسٌ
مُقْعَنْسَسٌ بِهِ	لَمْ يَقْعَنْسِسْ	لَمَّا يَقْعَنْسِسْ	مَا يَقْعَنْسِسُ
لَا يَقْعَنْسِسُ	لَنْ يَقْعَنْسِسَ	لِيَقْعَنْسِسْ	لَا يَقْعَنْسِسْ
اِقْعَنْسِسْ		لَا تَقْعَنْسِسْ	
مُقْعَنْسَسٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

2. اِسْلَنْقَى Bâbı (3+3)

Vezni	Mevzunu	Binası
اِفْعَنْلَى – يَفْعَنْلِي — اِفْعِنْلَاءً	اِسْلَنْقَى - يَسْلَنْقِي - اِسْلِنْقَاءً	• Lâzım için. (Bazı kaynaklarda mutâvaat için)
Örnek		
اِسْلَنْقَى زَيْدٌ (إِذَا نَامَ عَلَى قَفَاهُ) (Ensesi üzerine uyuduğunda.) Zeyd sırtüstü yattı/uyudu.		

اِسْلَنْقَى Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِسْلَنْقَى	يَسْلَنْقِي	اِسْلِنْقَاءً	مُسْلَنْقٍ
مُسْلَنْقًى	لَمْ يَسْلَنْقِ	لَمَّا يَسْلَنْقِ	مَا يَسْلَنْقِي
لَا يَسْلَنْقِي	لَنْ يَسْلَنْقِيَ	لِيَسْلَنْقِ	لَا يَسْلَنْقِ
اِسْلَنْقِ		لَا تَسْلَنْقِ	
مُسْلَنْقًى	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

AKSÂM-I SEMANİYE

Fiil	Yapı	Tür	Örnek
ثُلَاثِيٌّ	مُجَرَّدٌ	سَالِمٌ	كَرُمَ
		غَيْرُ سَالِمٍ	وَعَدَ
	مَزِيدٌ	سَالِمٌ	أَكْرَمَ
		غَيْرُ سَالِمٍ	أَوْعَدَ
رُبَاعِيٌّ	مُجَرَّدٌ	سَالِمٌ	دَحْرَجَ
		غَيْرُ سَالِمٍ	وَسْوَسَ
	مَزِيدٌ	سَالِمٌ	تَدَحْرَجَ
		غَيْرُ سَالِمٍ	تَوَسْوَسَ

AKSÂM-I SEB'A

Aksâm-ı seb'a, yedi kısım anlamına gelir. Sülâsî mücerred bir fiilin karşılaşabileceğimiz yedi hâlini anlatmak için kullanılır. Sülâsî mezîd, rubâî mücerred ve rubâî mezîdlerde bu kural aranmaz.

1. صَحِيحٌ (Sahih)

Sülâsî mücerred bir fiilin; tüm harfleri içinde **illet harfi** yoksa bu fiile sahih fiil denir.

İllet harfleri: Vav, yâ, elif, hemze ve şedde (و – ي – ا – ء – ّ)

Örnek: نَصَرَ ، شَكَرَ ، شَرِب ، عَلِمَ ، حَصُنَ ، كَبُرَ

2. مِثَالٌ (Misâl)

Sülâsî mücerred bir fiilin; sadece **fâel** fiili illet harflerinden biri olursa bu fiile misâl fiil denir.

Örnek: وَعَدَ ، وَجَدَ ، يَسَرَ ، يَقِظَ

3. أَجْوَفٌ (Ecvef)

Sülâsî mücerred bir fiilin; sadece **aynel** fiili illet harflerinden biri olursa bu fiile ecvef fiil denir.

Örnek: قَالَ ، كَالَ ، نَامَ

4. نَاقِصٌ (Nakıs)

Sülâsî mücerred bir fiilin; sadece **lâmel** fiili illet harflerinden biri olursa bu fiile nakıs fiil denir.

Örnek: غَزَا ، رَمَى ، دَعَا

5. لَفِيفٌ (Lefif)

Sülâsî mücerred bir fiilin; **üç harfinden iki tanesi** illet harflerinden biri olursa bu fiile lefif fiil denir.

Eğer bir fiillde illet harfleri ardarda gelirse, buna lefif-i mâkrun, illet harfleri ayrık gelirse, buna da lefif-i mefruk denir.

Lefif-i Mâkruna Örnek: طَوَى ، قَوِيَ Lefif-i Mefruka Örnek: وَقَى – يَقِي ،

6. مُضَاعَفٌ (Muzâf)

Sülâsî mücerred bir fiilin; **aynel ve lâmel fiili aynı cinsten şeddeli** bir harf olursa bu fiile muzâf fiil denir.

Örnek: مَدَّ ، شَدَّ ، رَدَّ

7. مَهْمُوزٌ (Mehmuz)

Sülâsî mücerred bir fiilin; **herhangi bir harfi hemze olursa** bu fiile mehmuz fiil denir. Hemzenin konumuna göre isimlendirilir.

Mehmuz-ul Fâ'ya Örnek: أَخَذَ Mehmuz-ul Ayn'a Örnek: سَأَلَ Mehmuz-ul Lâm'a Örnek: قَرَأَ

İDGAM

İdgam bir harfi başka bir harfe katmak demektir. Yani aynı cins iki harfi şeddelemektir.

- Aynı cins olan harflerin ikiside harekeli veya ilki sâkin, ikincisi harekeli ise idgam yapmak **vacip**tir.
- Aynı cins olan harflerin ilki harekeli, ikincisi ârızî (irab kaynaklı) bir sükûn ile sâkin ise idgam yapmak **câiz**dir.
- Aynı cins olan harflerin ilki harekeli, ikincisi aslî bir sükûn ile sâkin ise idgam yapmak **yasak**tır.

İdgam yapılırken bakılır;

- Aynı cins iki harften önce gelen harf harekeli ise önce hazif (aynı cins olan ilk harf atılır) sonra idgam yapılır.
- Aynı cins iki harften önce gelen harf sâkin ise önce nakil (aynı cins olan ilk harfin harekesi kendinden önceki harfe verilir) sonra idgam yapılır.

İdgam yapıldıktan sonra şedde;

- İlk önce harekelerin en hafifi olan fetha ile harekelenir.
- Sonra "sâkin harekelenirken kesra ile harekelenir" kuralına göre kesra ile harekelenir.
- Eğer şeddeli harften önceki harf dammeli ise damme ile de harekelenebilir.

Örnekler	2.Harf	1.Harf	Hüküm
مَدَدَ ← مَدْدَ ← مَدَّ | مَغْزُوْوٌ ← مَغْزُوٌّ	◌َ◌ُ	◌ْ◌ُ◌َ	وَاجِبٌ
لَمْ يَحْمَرِرْ ← لَمْ يَحْمَرْرْ ← لَمْ يَحْمَرَّ/رِّ | لَمْ يَمْدُدْ ← لَمْ يَمْدُدْ ← لَمْ يَمُدَّ/دِّ/دُّ	◌ْ عَارِضٌ	◌َ◌ُ	جَائِزٌ
مَدَدْنَ | اِحْمَرَرْتُ	◌ْ أَصْلِيٌّ	◌َ◌ُ	مُمْتَنِعٌ

كتاب المقصود

(Ders Notu)

ظفر أسن
آداپازاري
٢٠١٧

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْوَهَّابِ لِلْمُؤْمِنِينَ سَبِيلَ الصَّوَابِ وَالصَّلاةُ وَالسَّلامُ عَلَى رَسُولِهِ مُحَمَّدٍ الزَّاجِرِ

عَنِ الْإِذْنَابِ الْحَاثِّ عَلَى طَلَبِ الثَّوَابِ وَ عَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ خَيْرِ الْآلِ وَخَيْرِ الْأَصْحَابِ

Fiiller **Aslî** (Mücerred) ve **Ziyâdeli** (Mezîd) olmak üzüere iki kısımdır.

1. Aslî: Aslî fiillerde, Sülâsî ve Rubâî olarak ikiye ayrılır.

A. Sülâsî Mücerred: Mâzisi üç harften meydana gelen fiiller olup 6 bâbtır.

Bâb	Vezni	Yapılışı	Mevzûnu
1	فَعَلَ — يَفْعُلُ	Aynel fiil mazîde **fetha**lı, muzarîde **damme**lidir.	نَصَرَ — يَنْصُرُ
2	فَعَلَ — يَفْعِلُ	Aynel fiil mazîde **fetha**lı, muzarîde **kesra**lıdır.	ضَرَبَ — يَضْرِبُ
3	فَعَلَ — يَفْعَلُ	Aynel fiil mâzide ve muzarîde **fetha**lıdır.	فَتَحَ — يَفْتَحُ
4	فَعِلَ — يَفْعَلُ	Aynel fiil mazîde **kesra**lı, muzarîde **fetha**lıdır.	عَلِمَ — يَعْلَمُ
5	فَعُلَ — يَفْعُلُ	Aynel fiil mâzide ve muzarîde **damme**lidir.	حَسُنَ — يَحْسُنُ
6	فَعِلَ — يَفْعِلُ	Aynel fiil mâzide ve muzarîde **kesra**lıdır.	حَسِبَ — يَحْسِبُ
NOT: Üçüncü bâbtan olan fiillerin aynel veya lâmel fiili boğaz harflerinden biri olmak zorundadır. Bunun tek istisnası أَبَى – يَأْبَى fiilidir. Buna kural dışı anlamında şaz (شَاذٌّ) denir. Boğaz harfleri şunlardır : ح خ ع غ ه أ			

B. Rubâî Mücerred: Mâzisi dört harften meydana gelen fiiller olup 1 bâbtır.

Vezni	فَعْلَلَ	يُفَعْلِلُ	فَعْلَلَةً وَ فِعْلاَلاً
Mevzûnu	دَحْرَجَ	يُدَحْرِجُ	دَحْرَجَةً وَ دِحْرَاجًا

Vezinleri **فَعْلَلَ** ye benzeyen 6 bâb vardır ki, bunlar aslen sülâsî mezîddirler.

Fakat vezinleri rubâî mücerrede benzediklerinden dolayı bunlara rubâîye mülhak bâblar denir.

Mazî	1	2	3	4	5	6
Vezni	فَوْعَلَ	فَعْوَلَ	فَيْعَلَ	فَعْيَلَ	فَعْلَى	فَعْلَلَ
Mevzûnu	حَوْقَلَ	جَهْوَرَ	بَيْطَرَ	عَثْيَرَ	سَلْقَى	جَلْبَبَ

2. Ziyadeli: Ziyadeli fiiller de, Sülâsî ve Rubâî olarak ikiye ayrılır.

A. Sülâsî Mezîd: Sülâsî mücerred üzerine ziyade alanlardır. 3 nev'i olup 14 bâbtır.

1. Rubâîler: Sülâsî mücerrede bir harf ziyade alarak 4 harfli olanlardır. 3 bâbtır.

1	Vezni	أَفْعَلَ	يُفْعِلُ	إِفْعَالاً
	Mevzûnu	أَكْرَمَ	يُكْرِمُ	إِكْرَامًا
2	Vezni	فَعَّلَ	يُفَعِّلُ	تَفْعِيلاً وَ تَفْعِلَةً
	Mevzûnu	فَرَّحَ	يُفَرِّحُ	تَفْرِيحًا
3	Vezni	فَاعَلَ	يُفَاعِلُ	مُفَاعَلَةً وَ فِعَالاً وَ فِيعَالاً
	Mevzûnu	قَاتَلَ	يُقَاتِلُ	مُقَاتَلَةً وَ قِتَالاً وَ قِيتَالاً

2. Humâsîler: Sülâsî mücerrede iki harf ziyade alarak 5 harfli olanlardır. 5 bâbtır.

1	Vezni	اِنْفَعَلَ	يَنْفَعِلُ	اِنْفِعَالاً
	Mevzûnu	اِنْكَسَرَ	يَنْكَسِرُ	اِنْكِسَاراً
2	Vezni	اِفْتَعَلَ	يَفْتَعِلُ	اِفْتِعَالاً
	Mevzûnu	اِجْتَمَعَ	يَجْتَمِعُ	اِجْتِمَاعًا
3	Vezni	اِفْعَلَّ	يَفْعَلُّ	اِفْعِلاَلاً
	Mevzûnu	اِحْمَرَّ	يَحْمَرُّ	اِحْمِرَارًا
4	Vezni	تَفَعَّلَ	يَتَفَعَّلُ	تَفَعُّلاً
	Mevzûnu	تَكَسَّرَ	يَتَكَسَّرُ	تَكَسُّرًا
5	Vezni	تَفَاعَلَ	يَتَفَاعَلُ	تَفَاعُلاً
	Mevzûnu	تَبَاعَدَ	يَتَبَاعَدُ	تَبَاعُدًا

3. Südâsîler: Sülâsî mücerrede üç harf ziyade alarak 6 harfli olanlardır. 6 bâbtır.

1	Vezni	اِسْتَفْعَلَ	يَسْتَفْعِلُ	اِسْتِفْعَالاً
	Mevzûnu	اِسْتَخْرَجَ	يَسْتَخْرِجُ	اِسْتِخْرَاجًا
2	Vezni	اِفْعَوْعَلَ	يَفْعَوْعِلُ	اِفْعِيعَالاً
	Mevzûnu	اِعْشَوْشَبَ	يَعْشَوْشِبُ	اِعْشِيشَابًا
3	Vezni	اِفْعَوَّلَ	يَفْعَوِّلُ	اِفْعِوَّالاً
	Mevzûnu	اِجْلَوَّذَ	يَجْلَوِّذُ	اِجْلِوَّاذًا
4	Vezni	اِفْعَنْلَلَ	يَفْعَنْلِلُ	اِفْعِنْلاَلاً
	Mevzûnu	اِقْعَنْسَسَ	يَقْعَنْسِسُ	اِقْعِنْسَاسًا
5	Vezni	اِفْعَنْلَى	يَفْعَنْلِى	اِفْعِنْلاَءً
	Mevzûnu	اِسْلَنْقَى	يَسْلَنْقِى	اِسْلِنْقَاءً
6	Vezni	اِفْعَالَّ	يَفْعَالُّ	اِفْعِيلاَلاً
	Mevzûnu	اِحْمَارَّ	يَحْمَارُّ	اِحْمِيرَارًا

NOT: Alimlerin çoğunluğu 4 ve 5. bâbları اِحْرَنْجَمَ 'ye mülhak saymışlardır. Fakat maksudun musannıfı asıllarının sülâsî olmaları dolayısıyla sülâsî mezidlerin içinde değerlendirmiştir.

B. Rubâî Mezîd: Rubâî mücerred üzerine ziyade alanlardır. 2 nev'i olup 3 bâbtır.

1. Humâsîler: Rubâî mücerrede bir harf ziyade alarak 5 harfli olanlardır. 1 bâbtır.

Vezni	تَفَعْلَلَ	يَتَفَعْلَلُ	تَفَعْلُلاً
Mevzûnu	تَدَحْرَجَ	يَتَدَحْرَجُ	تَدَحْرُجًا

2. Südâsîler: Rubâî mücerrede iki harf ziyade alarak 6 harfli olanlardır. 2 bâbtır.

1	Vezni	اِفْعَنْلَلَ	يَفْعَنْلِلُ	اِفْعِنْلاَلاً
	Mevzûnu	اِحْرَنْجَمَ	يَحْرَنْجِمُ	اِحْرِنْجَامًا
2	Vezni	اِفْعَلَلَّ	يَفْعَلِلُّ	اِفْعِلاَّلاً
	Mevzûnu	اِقْشَعَرَّ	يَقْشَعِرُّ	اِقْشِعْرَارًا

FASIL

Masdardan çıkarılmasına şiddetle ihtiyaç duyulan kelimeler altı tanedir.

1. Mâzi fiil
2. Muzârî fiil
3. Emir
4. Nehiy
5. İsm-i Fâil
6. İsm-i Mef'ûl

MASDAR

Masdarlar başında mim bulunan mimli masdarlar ve başında mim bulunmayan mimsiz masdarlar olmak üzere ikiye ayrılır.

Sülâsî mücerred fiillerin mimsiz masdarları **semâî**dir. Araplardan nasıl işitilmişse ya da sözlükte nasıl yazıyorsa öyle kullanılır. Sülâsî mezid, rubâî mücerred ve rubâî mezid fiillerin mimsiz masdarları **kıyâsî**dir. Her bâbın bir vezni yani kalıbı vardır.

Mimli masdarların tamamı kıyâsîdir. Sülâsî mücerred fiillerin mimli masdar, ism-i zaman ve ism-i mekânları fiilin muzârîsinin aynel fiilinin harekesine göre belirlenir. Bu durum aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

İstisnalar	İsm-i Zaman İsm-i Mekân	Mimli Masdar	Muzârî Fiil	Sülâsî Mücerred	Aksâm-ı Seb'a
مَفْعِلٌ	مَفْعَلٌ		يَفْعُلُ – يَفْعَلُ	Vezni	Sahîh, Ecvef, Muzâaf, Mehmûz
اَلْمَطْلِعُ، اَلْمَغْرِبُ، اَلْمَسْجِدُ، اَلْمَنْسِكُ، اَلْمَشْرِقُ، اَلْمَجْزِرُ، اَلْمَسْكِنُ، اَلْمَنْبِتُ، اَلْمَفْرِقُ، اَلْمَحْشِرُ، اَلْمَسْقِطُ، اَلْمَجْمِعُ	مَنْصَرٌ		يَنْصُرُ	1.Bâb Mevzûnu	
	مَفْتَحٌ		يَفْتَحُ	3.Bâb Mevzûnu	
	مَعْلَمٌ		يَعْلَمُ	4.Bâb Mevzûnu	
	مَحْسَنٌ		يَحْسُنُ	5.Bâb Mevzûnu	
مَفْعِلٌ	مَفْعِلٌ	مَفْعَلٌ	يَفْعِلُ	Vezni	
اَلْمَرْجِعُ، اَلْمَصِيرُ	مَضْرِبٌ	مَضْرَبٌ	يَضْرِبُ	2.Bâb Mevzûnu	
	مَحْسِبٌ	مَحْسَبٌ	يَحْسِبُ	6.Bâb Mevzûnu	
–	مَفْعَلٌ		عُ ، عَ ، عِ	Tüm Bâblar	Nâkıs, Lefîf-i Makrûn
–	مَفْعِلٌ		عُ ، عَ ، عِ	Tüm Bâblar	Misâl, Lefîf-i Mefrûk

Sülâsî Mücerred dışındaki fiillerin; Mimli masdar, ism-i zaman, ism-i mekân ve ism-i mef'ûlleri muzârîlerinin meçhûlleri gibi olur. Tek fark olarak muzârâat harfi yârine dammeli bir mim konulur.

İsm-i fâilleri de aynı şekilde yapılır. Tek fark sondan bir önceki harfin harekesi kesralı olur.

Meselâ;

İsm-i Fâil	İsm-i Mef'ûl Mimli Masdar İsm-i Zaman İsm-i Mekân	Meçhûl Muzârî	Ma'lûm Muzârî	Fiil
مُكْرِمٌ	مُكَرَمٌ	يُكْرَمُ	يُكْرِمُ	أَكْرَمَ
مُتَدَحْرِجٌ	مُتَدَحْرَجٌ	يُتَدَحْرَجُ	يَتَدَحْرَجُ	تَدَحْرَجَ

MÂZİ

Fiil-i mâzi, ma'lûm ve meçhûl olmak üzere iki kısımdır.

MA'LÛM MÂZİ

Bütün bâbların ma'lûm mâzisinde son harf, gâib ve gâibenin müfretleri ile tesniyeleri fetha üzere, cem-i müzekker gâib damme, cem-i müennes gâibe ile geri kalanların hepsi sükûn üzere mebnîdir.

İlk harf ise; başında vasıl hemzesi bulunan humâsî ve südâsî bâblarda kesra, diğer bütün bâblarda fethadır.

ن ص ر		
نَصَرَ	نَصَرَا	نَصَرُوا
نَصَرَتْ	نَصَرَتَا	نَصَرْنَ
نَصَرْتَ	نَصَرْتُمَا	نَصَرْتُمْ
نَصَرْتِ	نَصَرْتُمَا	نَصَرْتُنَّ
نَصَرْتُ	نَصَرْنَا	

VASIL HEMZESİ

Kelimenin aslından olmayıp okumaya o kelimeden başlandığında okunan, fakat kendinden önceki bir kelime ile beraber okunduğunda geçiş yapılarak okunmayan hemzeye (yani harekesiz elife) vasıl hemzesi denir.

Şu hemzeler vasıl hemzesidir:

1. Aşağıdaki kelimelerin başındaki hemzeler.
   اِبْنٌ – اِبْنَمٌ – اِبْنَةٌ – اِمْرَءٌ – اِمْرَأَةٌ – اِثْنَيْنِ – اِثْنَتَيْنِ – اِسْمٌ – اِسْتٌ – اَيْمُنْ
2. Başında vasıl hemzesi bulunan humâsî ve südâsî bâbların mâzi, masdar ve emr-i hâzırlarının başlarındaki hemzeler.
   اِنْكَسَرَ – يَنْكَسِرُ – اِنْكِسَاراً – اِنْكَسِرْ | اِسْتَغْفَرَ – يَسْتَغْفِرُ – اِسْتِغْفَاراً – اِسْتَغْفِرْ
3. Sülâsî mücerred fiillerin emr-i hâzırlarının başlarındaki hemzeler.
   اُنْصُرْ – اِعْلَمْ – اِجْلِسْ
4. Lâm-ı târifin hemzesi.
   اَلْكِتَابُ – اَلرَّجُلُ – اَلْوَلَدُ

VASIL HEMZESİNİN HAREKESİ

- Lâm-ı târifin başında ve **اَيْمُنْ** kelimesinde fethadır.
- Muzârîsi **يَفْعُلُ** vezninden gelen sülâsî mücerred fiillerin emr-i hâzırlarının ile humâsî ve südâsîlerin meçhûl mâzilerinin başında dammedir.
- Bunların dışında her yerde kelime başında kesradır.

MEÇHÛL MÂZİ

Meçhûl mâzinin son harfinin harekesi ma'lûmda olduğu gibidir.

Diğer harflerin harekesi ise şöyle belirlenir: Sondan bir önceki harf kesra, ondan önceki bütün harekeli harfler damme yapılır. Fakat sâkinler aynen kalır.

Ma'lûmu اِسْتَخْرَجَ		
اُسْتُخْرِجَ	اُسْتُخْرِجَا	اُسْتُخْرِجُوا
اُسْتُخْرِجَتْ	اُسْتُخْرِجَتَا	اُسْتُخْرِجْنَ
اُسْتُخْرِجْتَ	اُسْتُخْرِجْتُمَا	اُسْتُخْرِجْتُمْ
اُسْتُخْرِجْتِ	اُسْتُخْرِجْتُمَا	اُسْتُخْرِجْتُنَّ
اُسْتُخْرِجْتُ	اُسْتُخْرِجْنَا	

MUZÂRÎ

Muzârî fiil, mâzi fiilin başına أَتَيْنَ kelimesinin (muzâraat harfleri) harflerinden biri getirilerek elde edilir.

Fiil-i muzârî, ma'lûm ve meçhûl olmak üzere iki kısımdır.

MA'LÛM MUZÂRÎ

Bütün bâblarda ma'lûm muzârînin muzâraat harfi fethalı olur. Ancak Sülâsî mezîd rubâî ve rubâî mücerred bâblarda (4'lü) dammeli olur.

Sondan bir önceki harf sülâsî mücerredin dışındaki bâblarda kesradır. Ancak تَفَاعُل ، تَفَعُّل bâblarında ve تَفَعْلُل bâbı ve onun mülhaklarında kesra değil fetha olur.

Son harf ise, başına nasb ve cezm eden bir âmil gelmedikçe dammeli olur.

MEÇHÛL MUZÂRÎ

Meçhûl muzârîde muzâraat harfi dammeli, sâkin olanlar yine sâkin, son harfin dışında kalan diğer tüm harfler fethalı olur. Son harf ise, başına nasb ve cezm eden bir âmil gelmedikçe dammeli olur.

6'lı	5'li	4'lü R.Müc.	4'lü S.Mez.	3'lü	**Fiil**
يَسْتَخْرِجُ	يَنْكَسِرُ	يُدَحْرِجُ	يُكْرِمُ	يَنْصُرُ	Ma'lûm
يُسْتَخْرَجُ	يُنْكَسَرُ	يُدَحْرَجُ	يُكْرَمُ	يُنْصَرُ	Meçhûl

تَفَعْلُل	تَفَعُّل	تَفَاعُل	**İstisnalar**
يَتَدَحْرَجُ	يَتَكَلَّمُ	يَتَبَاعَدُ	Ma'lûm
يُتَدَحْرَجُ	يُتَكَلَّمُ	يُتَبَاعَدُ	Meçhûl

EMİR ve NEHİY

Emir ve Nehiy, muzârî fiilin başına cemz edatlarından "emir lâm"ı veya "nehiy lâ"sı getirilerek yapılır. Dolayısıyla son harfler meczûmdur.

Cezm alâmetleri ise, cemi müennes muhataba nunu (mebni olup fâil zamirdir) hariç; tesniye, müfred muhataba ve cemi müzekker nunlarının düşmesi, müfredlerde ise; fiilin sonu sahîh harf ise cezm olması, illetli harf ise cezm yerine son harfin düşmesidir.

Meçhûl çekimleri ise muzârîden elde edildikleri için aynen muzârînin meçhûl çekimi gibidir.

Emr-i Hâzır

Emr-i Hâzır, ma'lûm muzârî fiilin muhatab siygasından iki aşamada elde edilir:

1. Muzârî fiilin sonu cezm (ـْ) edilir.
2. Muzâraat harfi atılır.
   a) Kalan ilk harf harekeli ise; başka bir şey yapılmaz.
   b) Kalan ilk harf cezimli ise; başına bir vasıl hemzesi (ا) getirilir. Bu hemze, sondan bir önceki harf ötreli ise ötreli; değil ise, esreli olur.

Neyh-i Hâzır	Emr-i Hâzır	Nehy-i Gâib	Emr-i Gâib		
لاَ تَقُولْ	قُلْ (لِتَقُولْ)	لاَ يَقُولْ	لِيَقُولْ	Ma'lûm	a
لاَ تُقَالْ	لِتُقَالْ	لاَ يُقَالْ	لِيُقَالْ	Meçhûl	
لاَ تَنْصُرْ	اُنْصُرْ (لِتَنْصُرْ)	لاَ يَنْصُرْ	لِيَنْصُرْ	Ma'lûm	b
لاَ تُنْصَرْ	لِتُنْصَرْ	لاَ يُنْصَرْ	لِيُنْصَرْ	Meçhûl	

İSM-İ FÂİL

Sülâsî Mücerred dışındaki bâbların ism-i fâilleri masdar başlığı altında anlatılmıştı.
Sülâsî Mücerredlerin ism-i fâilleri mâzideki aynel fiillinin harekesine bakılarak tespit edilir.

Sülâsî Mücerredlerde İsm-i Fâil								
Mâzisinin Aynel Fiili								
فَعِلَ						فَعِلَ	فَعُلَ	فَعَلَ
Lâzım						Müteaddî	Müteaddî - Lâzım	
Vezinleri						Vezni	Vezni	Vezni
مَرِيضٌ						عَالِمٌ	عَظِيمٌ	نَاصِرٌ
زَمِنٌ								
Müennes			Müzekker				ضَخِمٌ	
Cemi	Tesniye	Müfred	Cemi	Tesniye	Müfred			
حُمْرٌ	حَمْرَاوَانِ	حَمْرَاءُ	حُمْرٌ	أَحْمَرَانِ	أَحْمَرُ			
عِطَاشٌ	عَطْشَيَانِ	عَطْشَى	عِطَاشٌ	عَطْشَانَانِ	عَطْشَانُ			

NOT: Maksûdda geçen bu vezinlerden başka semâî olarak gelen başka vezinler de vardır.

Vezin	فَعَلٌ	فُعُلٌ	فَعْلٌ	فِعْلٌ	فُعْلٌ	فَعِيلٌ	فَعَالٌ	فَعُولٌ	فُعَالٌ	فُعْلَانٌ	فَيْعِلٌ	فُعْلَى	فَعْلَى
Mevzûn	حَسَنٌ	جُنُبٌ	صَعْبٌ	رِخْوٌ	صُلْبٌ	كَرِيمٌ	جَبَانٌ	رَسُولٌ	شُجَاعٌ	عُرْيَانٌ	مَيِّتٌ	حُبْلَى	وَحْمَى

İSM-İ MEF'ÛL

Sülâsî Mücerred dışındaki bâbların ism-i mef'ûlleri masdar başlığı altında anlatılmıştı.

Sülâsî Mücerredlerin ism-i mef'ûlleri müteâddî fiilden elde edilir. Lâzım fiilden ise bir harf-i cer vasıtası ile elde edilir.

Semâî		Kıyâsî		
Müennes	Müzekker	Müennes	Müzekker	
فَعِيلٌ		مَفْعُولَةٌ	مَفْعُولٌ	Vezin
كَثِيرٌ		مَنْصُورَةٌ	مَنْصُورٌ	Mevzûn
جَمِيعٌ		مَجْبُورَةٌ	مَجْبُورٌ	
رَحِيمٌ		مَجْهُولَةٌ	مَجْهُولٌ	

NOT: Semâî olarak gelen **فَعِيلٌ** vezninin müzekker ve müennesi müsâvîdir.

Mübâlağa Vezinleri

İsm-i fâilin mübâlağa vezinleri şunlardır:

Vezin	فَعُولٌ	فِعِّيلٌ	فَعَّالٌ	فُعُلٌ	فَعُلٌ	مِفْعَالٌ	مِفْعِيلٌ	فُعَلَةٌ
Mevzûn	جَهُولٌ	صِدِّيقٌ	كَذَّابٌ	غُفُلٌ	يَقُظٌ	مِدْرَارٌ	مِسْكِينٌ، مِكْثِيرٌ	هُمَزَةٌ، لُعَنَةٌ

NOT: **فُعَلَةٌ** veznindeki ayn cezimlenek **فُعْلَةٌ** şeklinde okunursa ism-i mef'ûlün mübâlağası için olur.

لُعْنَةٌ : Ziyâde lânet olunmuş.

Maksûdda geçen bu vezinlerden başka mübâlağa vezinler de vardır.

Vezin	فُعَّالٌ	فَعِيلٌ	فَعَّالَةٌ	فَاعُولٌ
Mevzûn	طُوَّالٌ	رَحِيمٌ	عَلاَّمَةٌ	فَارُوقٌ

FASIL

Sahîh Fiillerin Çekimleri

Mâzî, muzârî, emir ve nehyin; emsile-i muttaridelerinin ma'lûm ve meçhûl çekimleri 14 siyga olarak çekilir. Bu siygaların 3'ü gâib, 3'ü gâibe, 3'ü muhatab, 3'ü muhataba ve 2'si mütekellim içindir. Ancak emir ve nehiyde mütekellim siygaları çekilmez. Çekildiği durumlarda ise emir veya nehiy anlamı taşımayıp daha ziyade bir şeyi murâd etmek anlamı taşır.

Sülâsî Fiillerin Çekimleri

Fiil-i Mâzi

Cemi		Tesniye		Müfred		
Meçhûl	Ma'lûm	Meçhûl	Ma'lûm	Meçhûl	Ma'lûm	
نُصِرُوا	نَصَرُوا	نُصِرَا	نَصَرَا	نُصِرَ	نَصَرَ	Gâib
نُصِرْنَ	نَصَرْنَ	نُصِرَتَا	نَصَرَتَا	نُصِرَتْ	نَصَرَتْ	Gâibe
نُصِرْتُمْ	نَصَرْتُمْ	نُصِرْتُمَا	نَصَرْتُمَا	نُصِرْتَ	نَصَرْتَ	Muhatab
نُصِرْتُنَّ	نَصَرْتُنَّ	نُصِرْتُمَا	نَصَرْتُمَا	نُصِرْتِ	نَصَرْتِ	Muhataba
نُصِرْنَا	نَصَرْنَا	نُصِرْنَا	نَصَرْنَا	نُصِرْتُ	نَصَرْتُ	Mütekellim

Fiil-i Muzârî

Cemi		Tesniye		Müfred		
Meçhûl	Ma'lûm	Meçhûl	Ma'lûm	Meçhûl	Ma'lûm	
يُنْصَرُونَ	يَنْصُرُونَ	يُنْصَرَانِ	يَنْصُرَانِ	يُنْصَرُ	يَنْصُرُ	Gâib
يُنْصَرْنَ	يَنْصُرْنَ	تُنْصَرَانِ	تَنْصُرَانِ	تُنْصَرُ	تَنْصُرُ	Gâibe
تُنْصَرُونَ	تَنْصُرُونَ	تُنْصَرَانِ	تَنْصُرَانِ	تُنْصَرُ	تَنْصُرُ	Muhatab
تُنْصَرْنَ	تَنْصُرْنَ	تُنْصَرَانِ	تَنْصُرَانِ	تُنْصَرِينَ	تَنْصُرِينَ	Muhataba
نُنْصَرُ	نَنْصُرُ	نُنْصَرُ	نَنْصُرُ	أُنْصَرُ	أَنْصُرُ	Mütekellim

Emir

Cemi		Tesniye		Müfred		
Meçhûl	Ma'lûm	Meçhûl	Ma'lûm	Meçhûl	Ma'lûm	
لِيُنْصَرُوا	لِيَنْصُرُوا	لِيُنْصَرَا	لِيَنْصُرَا	لِيُنْصَرْ	لِيَنْصُرْ	Gâib
لِيُنْصَرْنَ	لِيَنْصُرْنَ	لِتُنْصَرَا	لِتَنْصُرَا	لِتُنْصَرْ	لِتَنْصُرْ	Gâibe
لِتُنْصَرُوا	اُنْصُرُوا	لِتُنْصَرَا	اُنْصُرَا	لِتُنْصَرْ	اُنْصُرْ	Muhatab
لِتُنْصَرْنَ	اُنْصُرْنَ	لِتُنْصَرَا	اُنْصُرَا	لِتُنْصَرِي	اُنْصُرِي	Muhataba
لِنُنْصَرْ	–	لِنُنْصَرْ	–	لِأُنْصَرْ	–	Mütekellim

Nehiy

Cemi		Tesniye		Müfred		
Meçhûl	Ma'lûm	Meçhûl	Ma'lûm	Meçhûl	Ma'lûm	
لاَ يُنْصَرُوا	لاَ يَنْصُرُوا	لاَ يُنْصَرَا	لاَ يَنْصُرَا	لاَ يُنْصَرْ	لاَ يَنْصُرْ	Gâib
لاَ يُنْصَرْنَ	لاَ يَنْصُرْنَ	لاَ تُنْصَرَا	لاَ تَنْصُرَا	لاَ تُنْصَرْ	لاَ تَنْصُرْ	Gâibe
لاَ تُنْصَرُوا	لاَ تَنْصُرُوا	لاَ تُنْصَرَا	لاَ تَنْصُرَا	لاَ تُنْصَرْ	لاَ تَنْصُرْ	Muhatab
لاَ تُنْصَرْنَ	لاَ تَنْصُرْنَ	لاَ تُنْصَرَا	لاَ تَنْصُرَا	لاَ تُنْصَرِي	لاَ تَنْصُرِي	Muhataba
لاَ نُنْصَرْ	–	لاَ نُنْصَرْ	–	لاَ أُنْصَرْ	–	Mütekellim

İsm-i Fâilin Çekimi

İsm-i fâil, 10 siyga olarak çekilir. Bu siygaların biri sâlim üçü mükesser olmak üzere 4'ü cem-i müzekker için, biri sâlim diğeri mükesser olmak üzere 2'si cem-i müennes için ve geri kalan 4'ü de müfred ve tesniyeler içindir.

Cem-i Mükesser			Cemi	Tesniye	Müfred	
نَصَرَةٌ	نُصَّرٌ	نُصَّارٌ	نَاصِرُونَ	نَاصِرَانِ	نَاصِرٌ	Müzekker
نَوَاصِرُ			نَاصِرَاتٌ	نَاصِرَتَانِ	نَاصِرَةٌ	Müennes

İsm-i Mef'ûlün Çekimi

İsm-i mef'ûl, 7 siyga olarak çekilir. Bu siygaların biri sâlim diğeri mükesser olmak üzere 2'ü cem-i müzekker için, 1'i cem-i müennes sâlim için ve geri kalan 4'ü de müfred ve tesniyeler içindir.

Cem-i Mükesser	Cemi	Tesniye	Müfred	
مَنَاصِيرُ (مَنَاصِرُ)	مَنْصُورُونَ	مَنْصُورَانِ	مَنْصُورٌ	Müzekker
–	مَنْصُورَاتٌ	مَنْصُورَتَانِ	مَنْصُورَةٌ	Müennes

TE'KİD NÛNU

Te'kid nûnu, manayı kuvvetlendirmek için kelimenin sonuna getirilen bir " ن " dur. İki kısımdır.

1. Nûn-u Muhaffefe : Sâkin te'kid nûnu (ـــنْ)
2. Nûn-u Müşeddede : Şeddeli te'kid nûnu (ـــنَّ ← نَ + ـــنْ)

Lâfza yapılan her ziyâde manaya da tesir edeceğinden nûn-u müşeddede, nûn-u muhaffefeden daha te'kidlidir.

Nûn-u müşeddede; emir ve nehiylerin hem ma'lûm hem de meçûl siygalarının tümüne getirilebilirken, nûn-u muhaffefe; tesniye ve cem-i müennes siygalarına getirilemez.

Nûn-u müşeddede, tesniye ve cem-i müenneslerde kesra, diğer siygalarda fethadır.

Nûn-u muhaffefe dâime sâkindir.

Te'kid nûnundan önceki harfin harekesi; müfred muhatabada kesra, cem-i müzekkerlerde damme, diğer siygalarda ise fethadır.

Nûn-u Muhaffefe Çekimi

Cemi		Tesniye		Müfred		
Nehiy	Emir	Nehiy	Emir	Nehiy	Emir	
لاَ يَنْصُرُنْ	لِيَنْصُرُنْ	–	–	لاَ يَنْصُرَنْ	لِيَنْصُرَنْ	Gâib
–	–	–	–	لاَ تَنْصُرَنْ	لِتَنْصُرَنْ	Gâibe
لاَ تَنْصُرُنْ	أُنْصُرُنْ	–	–	لاَ تَنْصُرَنْ	أُنْصُرَنْ	Muhatab
–	–	–	–	لاَ تَنْصُرِنْ	أُنْصُرِنْ	Muhataba
–		–		–		Mütekellim

Nûn-u Müşeddede Çekimi

Cemi		Tesniye		Müfred		
Nehiy	Emir	Nehiy	Emir	Nehiy	Emir	
لاَ يَنْصُرُنَّ	لِيَنْصُرُنَّ	لاَ يَنْصُرَانِّ	لِيَنْصُرَانِّ	لاَ يَنْصُرَنَّ	لِيَنْصُرَنَّ	Gâib
لاَ يَنْصُرْنَانِّ	لِيَنْصُرْنَانِّ	لاَ تَنْصُرَانِّ	لِتَنْصُرَانِّ	لاَ تَنْصُرَنَّ	لِتَنْصُرَنَّ	Gâibe
لاَ تَنْصُرُنَّ	اُنْصُرُنَّ	لاَ تَنْصُرَانِّ	اُنْصُرَانِّ	لاَ تَنْصُرَنَّ	اُنْصُرَنَّ	Muhatab
لاَ تَنْصُرْنَانِّ	اُنْصُرْنَانِّ	لاَ تَنْصُرَانِّ	اُنْصُرَانِّ	لاَ تَنْصُرِنَّ	اُنْصُرِنَّ	Muhataba
–		–		–		Mütekellim

NOT: Meçhûl çekimlerde benzer şekilde yapılır.

Rubâî, Humâsî ve Südâsîlerin emsile-i muttaride çekimleri de aynen sülâsiler gibi yapılır. Bu sebeple musannıf, buradan itibaren rubâî, humâsî ve südâsîlerin emsile-i muhtelife çekimlerine yer vermiştir.

Lâzım fiillerin meçhulleri ve ism-i mef'ûlleri harf-i cer ile çekilir ve fiil daima müfred müzekker gâib olur. Çekimler harfi cerlere bitişen zamirlerde gerçekleşir.

Rubâî Mücerred Fiilin Çekimine Misal

Rubâî Mücerred دَحْرَجَ Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
مُدَحْرِجٌ	دَحْرَجَةً وَ دِحْرَاجًا	يُدَحْرِجُ	دَحْرَجَ
مَا يُدَحْرِجُ	لَمَّا يُدَحْرِجْ	لَمْ يُدَحْرِجْ	مُدَحْرَجٌ
لاَ يُدَحْرِجْ	لِيُدَحْرِجْ	لَنْ يُدَحْرِجَ	لاَ يُدَحْرِجُ
لاَ تُدَحْرِجْ		دَحْرِجْ	
Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.			مُدَحْرَجٌ

Rubâî Mücerred دَحْرَجَ Bâbının Meçhûl Çekimi	
Muzârî	Mâzî
يُدَحْرَجُ	دُحْرِجَ

NOT: Rubâî mücerrede mülhâk olan bâbların çekimleri de aynen bu şekilde yapılır.

Sülâsî Mezîd Rubâî Fiillerin Çekimlerine Misaller

Sülâsî Mezîd Rubâî إِفْعَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
أَخْرَجَ	يُخْرِجُ	إِخْرَاجًا	مُخْرِجٌ
مُخْرَجٌ	لَمْ يُخْرِجْ	لَمَّا يُخْرِجْ	مَا يُخْرِجُ
لاَ يُخْرِجُ	لَنْ يُخْرِجَ	لِيُخْرِجْ	لاَ يُخْرِجْ
أَخْرِجْ		لاَ تُخْرِجْ	
مُخْرَجٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Bu bâbın muzârîsinin nefs-i mütekellim siygasında, zâid olan hemze ile muzâraat harfi olan mütekllim hemzesi cem olacağından muzârînin bütün siygalarında zâid olan hemze hazfedilmiştir.

Nefs-i mütekellim siygası : أُخْرِجُ ← أُؤَخْرِجُ

Bu bâbın tasrifinde uygunluk olması için zâid olan hemze, muzârîde hazfolunduğu gibi ism-i fâil ve ism-i mef'ûl de dâhil olmak üzere bütün siygalarda hazfedilmiştir.

NOT: Emr-i hâzır siygasında hemze olarak vasıl hemzesi yerine bâbın orijinalinde bulunan ve alâmetini taşıyan zâid hemze kullanılır.

Sülâsî Mezîd Rubâî إِفْعَال Bâbının Meçhûl Çekimi	
Muzârî	Mâzî
يُخْرَجُ	أُخْرِجَ

Sülâsî Mezîd Rubâî تَفْعِيل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
خَرَّجَ	يُخَرِّجُ	تَخْرِيجًا وَ تَخْرِجَةً	مُخَرِّجٌ
مُخَرَّجٌ	لَمْ يُخَرِّجْ	لَمَّا يُخَرِّجْ	مَا يُخَرِّجُ
لاَ يُخَرِّجُ	لَنْ يُخَرِّجَ	لِيُخَرِّجْ	لاَ يُخَرِّجْ
خَرِّجْ		لاَ تُخَرِّجْ	
مُخَرَّجٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Rubâî تَفْعِيل Bâbının Meçhûl Çekimi	
Muzârî	Mâzî
يُخَرَّجُ	خُرِّجَ

Sülâsî Mezîd Rubâî مَفَاعَلَة Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
خَاصَمَ	يُخَاصِمُ	مُخَاصَمَةً وَ خِصَامًا	مُخَاصِمٌ
مُخَاصَمٌ	لَمْ يُخَاصِمْ	لَمَّا يُخَاصِمْ	مَا يُخَاصِمُ
لاَ يُخَاصِمُ	لَنْ يُخَاصِمَ	لِيُخَاصِمْ	لاَ يُخَاصِمْ
خَاصِمْ		لاَ تُخَاصِمْ	
مُخَاصَمٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Rubâî مَفَاعَلَة Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
خُوصِمَ	يُخَاصَمُ

Sülâsî Mezîd Humâsî Fiillerin Çekimlerine Misaller

Sülâsî Mezîd Humâsî اِنْفِعَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِنْكَسَرَ	يَنْكَسِرُ	اِنْكِسَارًا	مُنْكَسِرٌ
مُنْكَسَرٌ بِهِ	لَمْ يَنْكَسِرْ	لَمَّا يَنْكَسِرْ	مَا يَنْكَسِرُ
لاَ يَنْكَسِرُ	لَنْ يَنْكَسِرَ	لِيَنْكَسِرْ	لاَ يَنْكَسِرْ
اِنْكَسِرْ		لاَ تَنْكَسِرْ	
مُنْكَسَرٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Humâsî اِنْفِعَال Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
أُنْكُسِرَ بِهِ	يُنْكَسَرُ بِهِ

Sülâsî Mezîd Humâsî اِفْتِعَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِكْتَسَبَ	يَكْتَسِبُ	اِكْتِسَابًا	مُكْتَسِبٌ
مُكْتَسَبٌ بِهِ	لَمْ يَكْتَسِبْ	لَمَّا يَكْتَسِبْ	مَا يَكْتَسِبُ
لاَ يَكْتَسِبُ	لَنْ يَكْتَسِبَ	لِيَكْتَسِبْ	لاَ يَكْتَسِبْ
اِكْتَسِبْ		لاَ تَكْتَسِبْ	
مُكْتَسَبٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Humâsî اِفْتِعَال Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
أُكْتُسِبَ بِهِ	يُكْتَسَبُ بِهِ

Sülâsî Mezîd Humâsî اِفْعِلاَّل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِصْفَرَّ	يَصْفَرُّ	اِصْفِرَارًا	مُصْفَرٌّ
مُصْفَرٌّ بِهِ	لَمْ يَصْفَرَّ/رِّ/رِرْ	لَمَّا يَصْفَرَّ/رِّ/رِرْ	مَا يَصْفَرُّ
لاَ يَصْفَرُّ	لَنْ يَصْفَرَّ	لِيَصْفَرَّ/رِّ/رِرْ	لاَ يَصْفَرَّ/رِّ/رِرْ
اِصْفَرَّ/رِّ/رِرْ		لاَ تَصْفَرَّ/رِّ/رِرْ	
مُصْفَرٌّ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Humâsî اِفْعِلاَّل Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
أُصْفُرَّ بِهِ	يُصْفَرُّ بِهِ

Sülâsî Mezîd Humâsî تَفَعُّل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
تَكَسَّرَ	يَتَكَسَّرُ	تَكَسُّرًا	مُتَكَسِّرٌ
مُتَكَسَّرٌ	لَمْ يَتَكَسَّرْ	لَمَّا يَتَكَسَّرْ	مَا يَتَكَسَّرُ
لاَ يَتَكَسَّرُ	لَنْ يَتَكَسَّرَ	لِيَتَكَسَّرْ	لاَ يَتَكَسَّرْ
تَكَسَّرْ		لاَ تَتَكَسَّرْ	
مُتَكَسَّرٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Humâsî تَفَعُّل Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
تُكُسِّرَ بِهِ	يُتَكَسَّرُ بِهِ

Sülâsî Mezîd Humâsî تَفَاعُل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
تَصَالَحَ	يَتَصَالَحُ	تَصَالُحًا	مُتَصَالِحٌ
مُتَصَالَحٌ	لَمْ يَتَصَالَحْ	لَمَّا يَتَصَالَحْ	مَا يَتَصَالَحُ
لاَ يَتَصَالَحُ	لَنْ يَتَصَالَحَ	لِيَتَصَالَحْ	لاَ يَتَصَالَحْ
تَصَالَحْ		لاَ تَتَصَالَحْ	
مُتَصَالَحٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Humâsî تَفَاعُل Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
تُصُولِحَ بِهِ	يُتَصَالَحُ بِهِ

NOT: تَفَعُّل ve تَفَاعُل bâblarında fâel fiil تَ harfinin mahrecine yakın olan ت–د–ذ–ز–ط–ظ–ص harflerinden biri olduğunda başta bulunan zâid تَ bu harflere kalbedilip idgam edilebilir. Bu durumda kelimeye sâkinle başlanamayacağından başına kesralı bir vasıl hemzesi getirilir.

Misaller:

اِدَّثَّرَ aslında تَفَعُّل bâbından تَدَثَّرَ idi			
تَدَثَّرَ ← دَدَثَّرَ ← دَّثَّرَ ← اِدَّثَّرَ			
اِدَّثَّرَ	يَدَّثَّرُ	اِدِّثَّارًا	مُدَّثِّرٌ
مُدَّثَّرٌ	لَمْ يَدَّثَّرْ	لَمَّا يَدَّثَّرْ	مَا يَدَّثَّرُ
لاَ يَدَّثَّرُ	لَنْ يَدَّثَّرَ	لِيَدَّثَّرْ	لاَ يَدَّثَّرْ
اِدَّثَّرْ		لاَ تَدَّثَّرْ	
مُدَّثَّرٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

اِثَّاقَلَ aslında تَفَاعُل bâbından تَثَاقَلَ idi			
تَثَاقَلَ ← ثَثَاقَلَ ← ثَّاقَلَ ← اِثَّاقَلَ			
اِثَّاقَلَ	يَثَّاقَلُ	اِثَّاقُلاً	مُثَّاقِلٌ
مُثَّاقَلٌ بِهِ	لَمْ يَثَّاقَلْ	لَمَّا يَثَّاقَلْ	مَا يَثَّاقَلُ
لاَ يَثَّاقَلُ	لَنْ يَثَّاقَلَ	لِيَثَّاقَلْ	لاَ يَثَّاقَلْ
اِثَّاقَلْ		لاَ تَثَّاقَلْ	
مُثَّاقَلٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Rubâî Mezîd Humâsî Fiilin Çekimine Misal

Rubâî Mezîd Humâsî تَفَعْلُل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
تَدَحْرَجَ	يَتَدَحْرَجُ	تَدَحْرُجًا	مُتَدَحْرِجٌ
مُتَدَحْرَجٌ بِهِ	لَمْ يَتَدَحْرَجْ	لَمَّا يَتَدَحْرَجْ	مَا يَتَدَحْرَجُ
لاَ يَتَدَحْرَجُ	لَنْ يَتَدَحْرَجَ	لِيَتَدَحْرَجْ	لاَ يَتَدَحْرَجْ
تَدَحْرَجْ		لاَ تَتَدَحْرَجْ	
مُتَدَحْرَجٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Rubâî Mezîd Humâsî تَفَعْلُل Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
تُدُحْرِجَ بِهِ	يُتَدَحْرَجُ بِهِ

NOT: Bu bâba mülhâk olan bâbların çekimleri de aynen bu şekilde yapılır.

Sülâsî Mezîd Südâsî Fiillerin Çekimlerine Misaller

Sülâsî Mezîd Südâsî اِسْتِفْعَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِسْتَغْفَرَ	يَسْتَغْفِرُ	اِسْتِغْفَارًا	مُسْتَغْفِرٌ
مُسْتَغْفَرٌ	لَمْ يَسْتَغْفِرْ	لَمَّا يَسْتَغْفِرْ	مَا يَسْتَغْفِرُ
لاَ يَسْتَغْفِرُ	لَنْ يَسْتَغْفِرَ	لِيَسْتَغْفِرْ	لاَ يَسْتَغْفِرْ
اِسْتَغْفِرْ		لاَ تَسْتَغْفِرْ	
مُسْتَغْفَرٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Südâsî اِسْتِفْعَال Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
اُسْتُغْفِرَ	يُسْتَغْفَرُ

Sülâsî Mezîd Südâsî اِفْعِيعَال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِغْدَوْدَنَ	يَغْدَوْدِنُ	اِغْدِيدَانًا	مُغْدَوْدِنٌ
مُغْدَوْدَنٌ بِهِ	لَمْ يَغْدَوْدِنْ	لَمَّا يَغْدَوْدِنْ	مَا يَغْدَوْدِنُ
لاَ يَغْدَوْدِنُ	لَنْ يَغْدَوْدِنَ	لِيَغْدَوْدِنْ	لاَ يَغْدَوْدِنْ
اِغْدَوْدِنْ		لاَ تَغْدَوْدِنْ	
مُغْدَوْدَنٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Südâsî اِفْعِيعَال Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
أُغْدُوْدِنَ بِهِ	يُغْدَوْدَنُ بِهِ

Sülâsî Mezîd Südâsî اِفْعِوَّال Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِجْلَوَّذَ	يَجْلَوِّذُ	اِجْلِوَّاذًا	مُجْلَوِّذٌ
مُجْلَوَّذٌ بِهِ	لَمْ يَجْلَوِّذْ	لَمَّا يَجْلَوِّذْ	مَا يَجْلَوِّذُ
لاَ يَجْلَوِّذُ	لَنْ يَجْلَوِّذَ	لِيَجْلَوِّذْ	لاَ يَجْلَوِّذْ
اِجْلَوِّذْ		لاَ تَجْلَوِّذْ	
مُجْلَوَّذٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Südâsî اِفْعِوَّال Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
أُجْلُوِّذَ بِهِ	يُجْلَوَّذُ بِهِ

Sülâsî Mezîd Südâsî اِفْعِيلاَل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِشْهَابَّ	يَشْهَابُّ	اِشْهِيبَابًا	مُشْهَابٌّ
مُشْهَابٌّ بِهِ	لَمْ يَشْهَابَّ/بِّ/بِبْ	لَمَّا يَشْهَابَّ/بِّ/بِبْ	مَا يَشْهَابُّ
لاَ يَشْهَابُّ	لَنْ يَشْهَابَّ	لِيَشْهَابَّ/بِّ/بِبْ	لاَ يَشْهَابَّ/بِّ/بِبْ
اِشْهَابَّ/بِّ/بِبْ		لاَ تَشْهَابَّ/بِّ/بِبْ	
مُشْهَابٌّ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Südâsî اِفْعِيلاَل Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
أُشْهُوبَّ بِهِ	يُشْهَابُّ بِهِ

اِحْرَنْجَمَ 'ye Mülhak Bâbların Çekimlerine Misaller

Sülâsî Mezîd Südâsî اِفْعِنْلاَل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِسْحَنْكَكَ	يَسْحَنْكِكُ	اِسْحِنْكَاكًا	مُسْحَنْكِكٌ
مُسْحَنْكَكٌ بِهِ	لَمْ يَسْحَنْكِكْ	لَمَّا يَسْحَنْكِكْ	مَا يَسْحَنْكِكُ
لاَ يَسْحَنْكِكُ	لَنْ يَسْحَنْكِكَ	لِيَسْحَنْكِكْ	لاَ يَسْحَنْكِكْ
اِسْحَنْكِكْ		لاَ تَسْحَنْكِكْ	
مُسْحَنْكَكٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Südâsî اِفْعِنْلاَل Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
أُسْحُنْكِكَ بِهِ	يُسْحَنْكَكُ بِهِ

Sülâsî Mezîd Südâsî اِفْعِنْلاَء Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِسْلَنْقَى	يَسْلَنْقِى	اِسْلِنْقَاءً	مُسْلَنْقٍ
مُسْلَنْقًا بِهِ	لَمْ يَسْلَنْقِ	لَمَّا يَسْلَنْقِ	مَا يَسْلَنْقِى
لاَ يَسْلَنْقِى	لَنْ يَسْلَنْقِىَ	لِيَسْلَنْقِ	لاَ يَسْلَنْقِ
اِسْلَنْقِ		لاَ تَسْلَنْقِ	
مُسْلَنْقًا	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Sülâsî Mezîd Südâsî اِفْعِنْلاَء Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
أُسْلُنْقِىَ بِهِ	يُسْلَنْقَى بِهِ

Rubâî Mezîd Südâsî Fiillerin Çekimlerine Misaller

Rubâî Mezîd Südâsî اِفْعِنْلاَل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِحْرَنْجَمَ	يَحْرَنْجِمُ	اِحْرِنْجَامًا	مُحْرَنْجِمٌ
مُحْرَنْجَمٌ بِهِ	لَمْ يَحْرَنْجِمْ	لَمَّا يَحْرَنْجِمْ	مَا يَحْرَنْجِمُ
لاَ يَحْرَنْجِمُ	لَنْ يَحْرَنْجِمَ	لِيَحْرَنْجِمْ	لاَ يَحْرَنْجِمْ
اِحْرَنْجِمْ		لاَ تَحْرَنْجِمْ	
مُحْرَنْجَمٌ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Rubâî Mezîd Südâsî اِفْعِنْلاَل Bâbının Meçhûl Çekimi	
Mâzî	Muzârî
أُحْرُنْجِمَ بِهِ	يُحْرَنْجَمُ بِهِ

Rubâî Mezîd Südâsî اِفْعِلاَّل Bâbının Emsile-i Muhtelifesi			
اِقْشَعَرَّ	يَقْشَعِرُّ	اِقْشِعْرَارًا	مُقْشَعِرٌّ
مُقْشَعَرٌّ بِهِ	لَمْ يَقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ	لَمَّا يَقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ	مَا يَقْشَعِرُّ
لاَ يَقْشَعِرُّ	لَنْ يَقْشَعِرَّ	لِيَقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ	لاَ يَقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ
اِقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ		لاَ تَقْشَعِرَّ/رِّ/رِرْ	
مُقْشَعَرٌّ	Buradan sonrası bir vasıta ile çekilir.		

Rubâî Mezîd Südâsî اِفْعِلاَّل Bâbının Meçhûl Çekimi	
Muzârî	Mâzî
يُقْشَعَرُّ بِهِ	أُقْشُعِرَّ بِهِ

FASIL

Bazı Fâideli Bilgiler

Lâzımın Müteaddîye Dönüşü

Lâzım bir fiil üç sebepten biriyle müteaddî fiile döner.

1. Başına bir hemze ekleyip **إِفْعَال** bâbına naklederek. (Sadece Sülâsî lâzımların dönüşümünde)

2. Aynel fiilini şeddeleyip **تَفْعِيل** bâbına naklederek. (Sadece Sülâsî lâzımların dönüşümünde)

3. Sonuna harf-i cer getirmekle. (Hem Sülâsî hem Rubâî lâzımların dönüşümünde)

Lâzımın Müteaddîye Dönüşü		
Evden çıktım.	خَرَجْتُ مِنَ الدَّارِ.	
O'nu evden çıkardım.	أَخْرَجْتُهُ مِنَ الدَّارِ.	1
O'nu evden çıkardım.	خَرَّجْتُهُ مِنَ الدَّارِ.	2
O'nu evden çıkardım.	خَرَجْتُ بِهِ مِنَ الدَّارِ.	3

Ayrıca تَفَعَّلَ ve تَفَعْلَلَ 'nin başındaki تَ 'ler hazfedilerek lâzım fiil müteaddîye çevrilir.

Yuvarladı	دَحْرَجَ	Yuvarlandı	تَدَحْرَجَ
Salladı	زَلْزَلَ	Sallandı	تَزَلْزَلَ
Öğretti	عَلَّمَ	Öğrendi	تَعَلَّمَ
Değiştirdi	بَدَّلَ	Değişti	تَبَدَّلَ

Müteaddînin Lâzıma Dönüşü

- Bir müteaddî fiilde yukarda anlatıldığı gibi lâzımı müteaddîye çeviren bir durum var ise; bu sebep hazfedilerek lâzıma çevrilir. (Yani en baştaki duruma geri dönülür.)
- Eğer böyle bir sebep olmayıp;
  a) Fiil sülâsî mücerred ise; çoğunlukla اِنْفِعَال bâbına, bazende اِفْتِعَال bâbına nakledilerek lâzıma çevrilir.

Kırıldı	اِنْكَسَرَ	Kırdı	كَسَرَ
Kesildi	اِنْقَطَعَ	Kesti	قَطَعَ
Toplandı	اِجْتَمَعَ	Topladı	جَمَعَ

  b) Fiil rubâî mücerred ise; o zaman da başına تَ ziyâde edilerek lâzıma çevrilir.

Sallandı	تَزَلْزَلَ	Salladı	زَلْزَلَ

* Lâzım fiil, bir mef'ûle ihtiyacı olmayan fiil olduğundan, lâzım fiilin ism-i mef'ûlü ve meçhulü gelmez. Ancak bir harf-i cer vasıtası ile gelir.

بَابُ فَاعَلَ

مُفَاعَلَة bâbı çoğu kez iki kişi arasında müşâreket içindir. Mef'ûlün fâile cevap vermesi mümkün olmayan nadir durumlarda ise tek taraflı yapılan bir işi anlatan müteâddî fiil olur.

Onunla atıştık.	نَاضَلْتُهُ.	Müşâreket
Takunyayı kırdım.	طَارَقْتُ النَّعْلَ.	Tek taraflı
Hırsıza azap ettim.	عَاقَبْتُ اللِّصَّ.	

بَابُ تَفَاعَلَ

تَفَاعُل bâbı da çoğu kez iki kişi arasında müşâreket içindir. Bazen de çok kişi arasında müşâreket içindir. Nâdiren ise müşâreket anlamı taşımayıp içte (gerçekte) olmayan bir şeyi izhar (açığa vurmak) içindir.

İki Kişilik Müşâreket	تَدَافَعْنَا.	Birbirimizi müdâfaa ettik.
Çok Kişilik Müşâreket	تَصَالَحَ الْقَوْمُ.	Kavim (kendi aralarında) sulh oldular.
Olmayanı İzhar için	تَمَارَضْتُ.	Hasta göründüm.
	تَجَاهَلَ.	Câhil göründü.

إِفْتَعَلَ 'nin ت 'sinin Kalbedilmesi

- Eğer, **إِفْتِعَال** bâbının mâzisinin fâel fiili **إِطْبَاقٌ** harfleri olan ص – ض – ط – ظ harflerinden biri olursa **إِفْتَعَلَ** 'nin **ت** 'si **ط** 'ya kalbolur.

		اِضْطَرَبَ	اِضْتَرَبَ	ضَرَبَ
	اِطَّرَدَ	اِطْطَرَدَ	اِطْتَرَدَ	طَرَدَ
اِظَّهَرَ	اِظْظَهَرَ	اِظْطَهَرَ	اِظْتَهَرَ	ظَهَرَ

NOT: اِظْظَهَرَ fiilinde ط harfinin mahreci ظ harfinin mahrecine yakın olduğundan ظ 'ya kalbolunup sonra da idgam edilerek اِظَّهَرَ olmuştur.

- Eğer, **إِفْتِعَال** bâbının mâzisinin fâel fiili ز – ذ – د harflerinden biri olursa **إِفْتَعَلَ** 'nin **ت** 'si **د** 'e kalbolur.

		اِزْدَجَرَ	اِزْتَجَرَ	زَجَرَ
	اِدَّمَعَ	اِدْدَمَعَ	اِدْتَمَعَ	دَمَعَ
اِدَّكَرَ	اِدْدَكَرَ	اِذْدَكَرَ	اِذْتَكَرَ	ذَكَرَ

NOT: اِذْدَكَرَ fiilinde ذ harfinin mahreci د harfinin mahrecine yakın olduğundan د 'e kalbolunup sonra da idgam edilerek اِدَّكَرَ olmuştur.

- Eğer, **اِفْتِعَال** bâbının mâzisinin fâel fiili و – ى – ث harflerinden biri olursa, bu harfler ت 'ye kalbolunup **اِفْتَعَلَ** 'nin **ت** 'sine idgam olunur.

وَقَى	اِوْتَقَى	اِتْتَقَى	اِتَّقَى
يَسَرَ	اِيْتَسَرَ	اِتْتَسَرَ	اِتَّسَرَ
ثَغَرَ	اِثْتَغَرَ	اِتْتَغَرَ	اِتَّغَرَ

Zâid Harfler

İsim ve fiillere ziyade edilen harfler 10 tanedir. Akılda kalması için **اَلْيَوْمَ تَنْسَاهُ** terkibiyle ifade edilir.

Misaller:

أ	ل	ى	و	م	ت	ن	س	ا	ه
أَحْمَدُ	الرَّجُلُ	رَحِيمٌ	مَنْصُورٌ	مَكْتَبٌ	مَكْتَبَةٌ	عَطْشَانَ	مُسْتَغْفِرٌ	صَابِرٌ	أُمَّهَاتٌ
أَكْرَمَ	لِلْقَلَمِ	سَلْقَى	جَهْوَرَ	كَتَبْتُمْ	تَكَسَّرَ	نَكْتُبُ	اِسْتَخْرَجَ	فَتَحَا	كِتَابُهُمْ
أَنْصَرُ	لِلّٰهِ	يَشْرَبُ	نَصَرُوا	مَنْدُوبٌ	اِسْتَقْبَلَ	ذَهَبْنَ	سَيَشْكُرُ	بُشْرَى	

Bir kelimedeki harf sayısı üçten fazla ise bakılır;

- Eğer o kelimeden bir harf atıldığında ortada en az üç harfli manası olan bir kelime kalıyorsa atılan harf zâid harftir denilir.
- Eğer o kelimeden bir harf atıldığında ortada en az üç harfli manası olan bir kelime kalmıyorsa atılan harf kelimenin aslındandır denilir. Yani atılan harf zâid harf değildir.

Meselâ **وَسْوَسَ** kelimesindeki **و** 'lardan birini veya her ikisini birden kaldırdığımızda geriye kalan harflerden manası olan bir kelime ortaya çıkmayacağından **و** harfi bu kelimenin aslındandır denilir. Aynı şeyler **س** harfi içinde geçerlidir.

يَنْصُرُ kelimesindeki **ى** 'yi kaldırdığımızda ise geriye manası olan bir mâzi fiil kaldığından **ى** harfi bu kelimenin aslından olmayıp zâid harftir denilir.

Bâbların Umumen Binâları

- Rubâî bâbların hepsi (ister sülâsî mezîd, ister rubâî mücerred, ister mülhak) müteaddîdir. Ancak rubâî mücerredin bazıları lâzımdır.

  Meselâ : دَرْبَحَ : Boyun eğdi, Zelil oldu. بَرْهَمَ : Devamlı baktı. …gibi.

- Humâsî bâbların hepsi lâzımdır. Ancak تَفَاعُل – تَفَعُّل – اِفْتِعَال bâbları lâzım ile müteaddî arasında müşterektir.

Müteaddî		Lâzım	
Kazandı	اِكْتَسَبَ	Toplandı	اِجْتَمَعَ
Teşekkür etti	تَشَكَّرَ	Kırıldı	تَكَسَّرَ
Münazaa etti	تَنَازَعَ	Tevâzu etti	تَوَاضَعَ

- Südâsî bâbların hepsi lâzımdır. Ancak اِسْتِفْعَال bâbı lâzım ile müteaddî arasında müşterektir.

Müteaddî		Lâzım	
Çıkardı	اِسْتَخْرَجَ	Taşlaştı	اِسْتَحْجَرَ

Ayrıca اِفْعِنْلَاء bâbından iki kelime de müteaddîdir.

Müteaddî			
O'nu kahretti	اِغْرَنْدَاهُ	O'na gâlip geldi	اِسْرَنْدَاهُ

إِفْعَال Bâbının Binâsı

إِفْعَال bâbının أ 'si bir çok mânâlara gelir. Bunlar:

1. Ta'diye (geçişlilik) için (لِلتَّعْدِيَة)			
O'na ikram ettim.	أَكْرَمْتُهُ	Keremli oldu.	كَرُمَ
Ali kalemi çıkardı.	أَخْرَجَ عَلِيٌّ الْقَلَمَ	Çıktı.	خَرَجَ

2. Sayrûre için (sahip olma mânâsında) (لِلصَّيْرُورَة)			
Adam yürüyen (hayvan) sahibi oldu.	أَمْشَى الرَّجُلُ	Yürüdü.	مَشَى
Gece karanlık sahibi oldu.	أَظْلَمَ اللَّيْلُ	Zulmet, Karanlık	ظُلْمٌ

3. Vicdan (buluş) için (لِلْوِجْدَانِ)			
Onu cimri buldum.	أَبْخَلْتُهُ	Cimri oldu.	بَخِلَ

4. Haynûne için (zamanı yaklaşma mânâsında) (لِلْحَيْنُونَةِ)			
Ekinin biçme zamanı yaklaştı.	أَحْصَدَ الزَّرْعُ	Biçti.	حَصَدَ

5. İzâle için (giderme mânâsında) (لِلْإِزَالَةِ)			
Ben O'ndan şikâyeti giderdim.	أَشْكَيْتُهُ	Şikâyet etti.	شَكَى

6. Dühûl için (bir şeye girme mânâsında) (لِلْدُخُولِ)			
Adam sabaha dâhil oldu.	أَصْبَحَ الرَّجُلُ	Sabah oldu.	صَبَحَ

7. Kesret (çokluk) için (لِلْكَثْرَةِ)			
Adamın (yanında) süt çok oldu.	أَلْبَنَ الرَّجُلُ	Süt	لَبَنٌ
Adamın (yanında) meyve çok oldu.	أَثْمَرَ الرَّجُلُ	Meyve	ثَمَرٌ

اِسْتِفْعَال Bâbının Binâsı

اِسْتِفْعَال bâbının س 'i bir çok mânâlara gelir. Bunlar:

1. Talep (istemek) için (لِلطَّلَبِ)			
Af istedi.	اِسْتَغْفَرَ	Affetti.	غَفَرَ

2. Suâl (sormak) için (لِلسُّؤَالِ)			
Haber sordu.	اِسْتَخْبَرَ	Haber	خَبَرٌ

3. Tahavvül (dönüşme) için (لِلتَّحَوُّلِ)			
Şarap sirkeye döndü.	اِسْتَحَلَّ الْخَمْرُ	Sirke	خَلٌّ

4. İ'tikâd (inanma) için (لِلْإِعْتِقَادِ)			
O'nun keremli olduğuna inandım.	اِسْتَكْرَمْتُهُ	Keremli oldu.	كَرُمَ

5. Vicdan (buluş) için (لِلْوِجْدَانِ)			
Ben O'nu iyi buldum.	اِسْتَجَدْتُهُ	İyi	جَيِّدٌ

6. Teslîm için (لِلتَّسْلِيمِ)			
(Musibet anında) teslim olarak döndü.	اِسْتَرْجَعَ	Döndü.	رَجَعَ

ا ، ى ، و Harfleri

Med harfleri, lîn harfleri, zevâid harfler ve illet harfleri diye bilinen harflerin ittifak ettiği harfler 3 tanedir. Bunlar: ا ، ى ، و 'dir.

Fiillerin Kısımları

1. Fael fiilinde illet harflerinden biri bulunan fiile, mu'tel ve **misâl** ismi verilir. Mu'tel illetli demek olup, kendisinde illet harfi bulunduğundan bu ismi almıştır. Kendisinde illet harfi bulunduğu halde bir değişiklik (i'lâl) yapılmayıp, hareke yüklenmek bakımından sahîh fiile benzediğinden misâl ismi de verilir.

   وَعَدَ ، يَسَرَ ، يَقَظَ ... gibi.

2. Eğer illet harfi aynel fiilinde olursa, o zaman fiile **içi boş** manasına gelen **ecvef** ismi verilir. İllet harfi bulunduğu için mu'tel de denir.

   قَالَ ، بَاعَ ، كَالَ ... gibi.

3. Eğer illet harfi lâmel fiilinde olursa, o zaman illet, fiilin sonunda olduğundan **noksan** manasında olan **nâkıs** ismi verilir.

   غَزَا ، رَمَى ... gibi.

4. Eğer fiilde iki illet harfi bulunursa, illet harfi sahîh harften çok olduğundan **illetle sarılmış** manasında **lefif** ismi verilir.
   a) Bu illet harfleri aynel ve lâmel fiillerinde olursa illet harfleri bitişik olduğundan **illetleri yakın lefif** anlamında **lefif-i makrûn** denir.

      قَوِيَ ، طَوِيَ ، شَوَى ، رَوَى ... gibi.

   b) Bu illet harfleri fâel ve lâmel fiillerinde olursa illet harfleri ayrı olduğundan **illetleri ayrı lefif** anlamında **lefif-i mefrûk** denir.

      وَقَى ، وَلَى ... gibi.

5. Fiilin aynel ve lâmel fiili aynı harf olduğunda, o zaman aynel fiil lâmel fiile idgâm edilir ve **katlanmış** manasında **muzâaf** ismi verilir.

فَرَّ ، مَدَّ ... gibi.

6. Harflerinden biri hemze olan fiile ise **hemzelenmiş** manasında **mehmûz** ismi verilir.

a) Eğer hemze fâel fiildeyse, **mehmûz-ül fâ** denir.

أَكَلَ ، أَخَذَ ... gibi.

b) Eğer hemze aynel fiildeyse, **mehmûz-ül ayn** denir.

سَئَلَ ، رَؤُفَ ... gibi.

c) Eğer hemze lâmel fiildeyse, **mehmûz-ül lâm** denir.

قَرَأَ ، هَنَأَ ... gibi.

7. Sayılan bu altı kısma girmeyen sülâsî fiiller ise **sahîh** ismi alırlar.

MU'TELLÂT (İLLETLİ FİİLLER)

İlletli fiillerin çekimleri bazı kaidelere göre yapılır. Bu kaideler gereğince yapılacak işlemler şunlardır:

Kalb : İlletli bir harfi başka bir harfe çevirmek.

İskân : Harfin harekesini hazfederek sâkin kılmak.

Hazf : Harfi tamamen ortadan kaldırmak.

İdgâm : İki harfin birincisini ikincisine girdirmek.

NOT : Fiillerde bulunan cemi vavları ve tesniye elifleri her ne kadar illet harfi olsalar da zamir olduklarından hiçbir değişikliğe uğramazlar.

İctimâ-i sâkineyn : İki sâkinin yan yana gelmesidir. Bunlardan ikincisi vakıf sebebiyle olursa, (اَلْمُلْكْ gibi) veya birincisi harf-i med, ikincisi şeddeli olursa (ضَارٌّ gibi) lisâna uygundur. Bunun dışında 2 sâkin cem olup biri harf-i med ise, lisâna uygun olmayıp harf-i med olan hazfedilir.

İ'LÂL KAİDELERİ

Ecvef ve Nâkıs

١. اَلْوَاوُ وَ الْيَاءُ إِذَا تَحَرَّكَتَا وَانْفَتَحَ مَا قَبْلَهُمَا؛ قُلِبَتَا أَلِفًا.			
1. Vav ve **ye** kendileri harekeli olup kendilerinden **önceki harf fethalı** olduğunda **elif**'e kalbedilirler.			
مِثَالُ الْأَجْوَفِ		مِثَالُ النَّاقِصِ	
قَالَ	قَوَلَ » قَالَ	**غَزَا**	غَزَوَ » غَزَا
كَالَ	كَيَلَ » كَالَ	**رَمَى**	رَمَيَ » رَمَى

Nâkıs fiillerin tesniyelerinde ise vav ve ye'ler elif'e kalbedilmezler. Çünkü kalbolunduklarında 2 sâkin cem olup biri hazfedilince müfredleriyle aynı olurlar.

غَزَوَا » غَزَا » غَزَا	رَمَيَا » رَمَا » رَمَى

Nâkıs fiillerin cem-i müennes, muhatab ve mütekellim siygalarında da vav ve ye'ler elif'e kalbedilmezler. Çünkü 2. maddedeki kaideye göre aslından sâkin olan vav ve ye'ler kalbedilmezler.

غَزَوْنَ – غَزَوْتَ – غَزَوْتُمَا – غَزَوْتُمْ .... غَزَوْنَا

رَمَيْنَ – رَمَيْتَ – رَمَيْتُمَا – رَمَيْتُمْ .... رَمَيْنَا

٢. اَلْوَاوُ السَّاكِنَةُ وَ الْيَاءُ السَّاكِنَةُ لاَ تُقْلَبَانِ أَلِفًا إِلاَّ فِي مَوْضِعٍ يَكُونُ سُكُونُهُمَا غَيْرَ أَصْلِيٍّ بِأَنْ نُقِلَتْ حَرَكَتُهُمَا إِلَى مَا قَبْلَهُمَا.	
2. Aslından sâkin olan **vav** ve **ye, elif**'e kalbedilmezler. Ancak harekeleri, kendinden öncekine verilmek suretiyle (sonradan) sâkin kalıp (kendinden öncekinin harekesi de fetha olmak kaydıyla) kalbolunurlar.	
اَقَامَ	اَقْوَمَ » اَقَوْمَ » اَقَامَ
يَهَابُ	يَهْيَبُ » يَهَيْبُ » يَهَابُ

اَقَامَ aslında اَقْوَمَ idi. Vav illetli olup harekeli, kendinden önceki (قْ) sahih ve sâkin. Hareke yüklenmek bakımından sahih harf, illetli harften daha evla olduğundan vav'ın harekesi kaf'a verilir اَقَوْمَ olur. Vav sâkin (aslından değil) ma kabli meftuh olduğundan vav, elif'e kalbedilir, اَقَامَ olur.

يَهَابُ aslında يَهْيَبُ idi. Aynı şekilde ye'nin harekesi ma kablindeki he'ye verilip, elif'e kalbedilir, يَهَابُ olur.

Nâkısın cem-i müzekkeri aslında غَزَوُوا ve رَمَيُوا idi. 1. kaideye göre kendileri harekeli ve ma kabilleri fethalı olduğundan elif'e kalbedildier. غَزَاوا ve رَمَاوا olup iki sâkin cem olmuş oldu. Cemi vav'ı hazfedilse cemilik bozulacağından, vav ve ye'den kalbolunan elifler hazfolunup, غَزَوْا ve رَمَوْا oldular.

غَزَوُوا » غَزَاوا » غَزَوْا	رَمَيُوا » رَمَاوا » رَمَوْا

Nâkısların tesniye gâibeleri aslında غَزَوَتَا ve رَمَيَتَا idi. 1. kaideye göre kendileri harekeli ve ma kabilleri fethalı olduğundan elif'e kalbedildiler. غَزَاتَا ve رَمَاتَا oldular. ت müfredinde sâkin olup, tesniye elif'inden dolayı harekelendiği için, aslına itibar edilerek sâkin sayılıp, elif de sâkin olduğundan iki sâkin cem olup elif hazfedilir. غَزَتَا ve رَمَتَا olur.

غَزَوَتَا » غَزَاتَا » غَزَتَا	رَمَيَتَا » رَمَاتَا » رَمَتَا

Ecvef olan قَالَ ve كَالَ 'nin cem-i müenneslerinin asılları قَوَلْنَ ve كَيَلْنَ idi. 1. kaideye göre kendileri harekeli ve ma kabilleri fethalı olduğundan elif'e kalbedildiler. قَالْنَ ve كَالْنَ oldular. İki sâkin cem olduğu için vav ve ye'den kalbolan elifler hazfedildiler. قَلْنَ ve كَلْنَ kaldılar. Hareke bakımından ikisi de aynı olup, asıllarının hangisinin vav'lı hangisinin ye'li olduğu belli olmadığından, kaf'ın fethası vav'a delâlet etmesi için zammeye, kef'in fethası da ye'ye delâlet etmesi için kesraya nakledildi. قُلْنَ ve كِلْنَ oldular.

قَوَلْنَ » قَالْنَ » قَلْنَ » قُلْنَ	كَيَلْنَ » كَالْنَ » كَلْنَ » كِلْنَ

NOT : Ecvef fiillerin cem-i müennesten itibaren sonuna kadar olan siygalarında vavlı'lar fâel fiil zammeli, ye'liler ise kesralı olarak çekilir. Ancak خَافَ ve نَامَ fiilleri vav'lı oldukları halde 4. bâbtan olup, aynel fiilin harekesi fâel fiile nakledilerek kesralı çekilir.

خَوِفْنَ » خَافْنَ » خَفْنَ » خِفْنَ	نَوِمْنَ » نَامْنَ » نَمْنَ » نِمْنَ

٣. اَلْمُتَوَلِّدُ مِنَ الضَّمَّةِ الْوَاوُ وَ مِنَ الْكَسْرَةِ الْيَاءُ وَ مِنَ الْفَتْحَةِ الْأَلِفُ.
3. Zammeden **vav,** kesradan **ye,** fethadan **elif** doğar.(Yani zamme vav'a, kesra ye'ye, fetha elif'e delâlet eder.)

٤. اَلْيَاءُ إِذَا انْكَسَرَ مَا قَبْلَهَا تُرِكَتْ عَلَى حَالِهَا سَاكِنَةً أَوْ مُتَحَرِّكَةً إِذَا كَانَتِ الْحَرَكَةُ فَتْحَةً.		
4. **Ye** harfi sâkin veya fethayla harekeli olup, ma kabli de kesra olduğunda i'lâl yapılmaz.		
رَضِيتَ	خَشِيتَ	نَسِيتَ
رَضِيَ	خَشِيَ	نَسِيَ

٥. اَلْيَاءُ السَّاكِنَةُ إِذَا انْضَمَّ مَا قَبْلَهَا قُلِبَتْ وَاوًا.	
5. Sâkin **ye**'nin ma kabli zamme olursa **vav**'a kalbedilir.	
يُيْسِرُ « يُوسِرُ	**أَيْسَرَ**
مُيْقِظٌ « مُوقِظٌ	**أَيْقَظَ**

٦. اَلْوَاوُ السَّاكِنَةُ إِذَا انْكَسَرَ مَا قَبْلَهَا قُلِبَتْ يَاءً.
6. Sâkin olan **vav'ın** ma kabli kesra olduğu zaman **ye**'ye kalbedilir.
مِوْزَانٌ « مِيزَانٌ

Ecvef fiil olan قَالَ 'nin meçhulünde قِيلَ denir. Aslında قُوِلَ idi. Vav'ın kesrasından evvel kaf'ın zammesi ağır geldiğinden, kaf sâkin kılınıp vav'ın kesrası kaf'a nakledildi قِوْلَ oldu. 6. kâideye göre vav sâkin ma kabli kesra olduğundan ye'ye kalbedilip قِيلَ oldu.

قُوِلَ « قِوْلَ « قِيلَ

٧. اَلْوَاوُ الْمُتَحَرِّكَةُ إِذَا وَقَعَتْ فِى آخِرِ الْكَلِمَةِ وَ انْكَسَرَ مَا قَبْلَهَا قُلِبَتْ يَاءً.			
7. Harekeli olan **vav** harfi kelimenin sonunda bulunup ma kabli de kesra olduğunda **ye**'ye kalbedilir.			
غَبِيَ « غَبِوَ	دُعِيَ « دُعِوَ	قَوِيَ « قَوِوَ	رَضِيَ « رَضِوَ

غَبِيَ 'nin aslının غَبِوَ olduğunu masdarından anlarız. Çünkü masdarı غَبَاوَةً olarak gelir.

Meçhûl nâkısın cem-i müzekker siygasında غُزُوا denir. Aslı غُزِوُوا idi. Vav kelime sonunda harekeli olarak gelip ma kabli kesra olduğundan ye'ye kalbedilir غُزِيُوا olur. Kesradan zammeye geçmek lisana ağır olduğundan ze'nin kesrası hazfedilip, ye'nin zammesi ze'ye nakledilir غُزُيوا olur. Vav ve ye iki sâkin bir araya geldiğinden ye' hazfedilir (vav, cemi vav'ı olduğundan hazfedilmez) غُزُوا kalır.

غُزِوُوا « غُزِيُوا « غُزُيوا « غُزُوا

٨. كُلُّ وَاوٍ وَ يَاءٍ مُتَحَرِّكَيْنِ يَكُونُ مَا قَبْلَهُمَا حَرْفًا صَحِيحًا سَاكِنًا نُقِلَتْ حَرَكَتُهُمَا إِلَى الْحَرْفِ الصَّحِيحِ.		
8. Harekeli olan **vav** ve **ye**'nin ma kabli de sahih ve sâkin bir harf olursa bu vav ve ye'nin harekeleri ma kablindeki sahih ve sâkin harfe nakledilir.		
يَقْوُلُ « يَقُولُ	يَكْيِلُ « يَكِيلُ	يَخْوَفُ « يَخَوْفُ « يَخَافُ

٩. كُلُّ وَاوٍ وَ يَاءٍ إِذَا كَانَتَا مُتَحَرِّكَتَيْنِ وَ وَقَعَتَا فِى لاَمِ الْفِعْلِ وَ مَا قَبْلَهُمَا حَرْفٌ مُتَحَرِّكٌ بِغَيْرِ الْفَتْحَةِ أُسْكِنَتَا مَا لَمْ يَكُنْ مَنْصُوبًا لِاسْتِثْقَالِ الضَّمَّةِ عَلَى الْوَاوِ وَ الْيَاءِ.		
9. Vav ve **ye** harekeli olarak lâmel fiilinde bulunup; ma kabli de fetha dışında harekeliyse, kendileri mansûb olmadıkça sâkin kılınırlar. Çünkü vav ve ye'ye zamme ağır gelir.		
يَغْزُوْ « يَغْزُو	يَرْمِىُ « يَرْمِى	يَخْشَىُ « يَخْشَى (يَخْشَا)

١٠. وَ يَتَحَرَّكُ الْوَاوُ وَ الْيَاءُ إِذَا كَانَا مَنْصُوبًا لِخَفَّةِ الْفَتْحَةِ عَلَيْهِمَا.		
10. Vav ve **ye** mansûb olduklarında ma kabli de fetha dışında harekeliyse, fetha hafif hareke olduğundan sâkin kılınmayıp olduğu gibi kalır.		
لَنْ يَغْزُوَ	لَنْ يَرْمِىَ	لَنْ يَخْشَىَ « لَنْ يَخْشَى

يَغْزُو	يَغْزُوَانِ	يَغْزُونَ		يَرْمِي	يَرْمِيَانِ	يَرْمُونَ		يَخْشَى	يَخْشَيَانِ	يَخْشَوْنَ
تَغْزُو	تَغْزُوَانِ	يَغْزُونَ		تَرْمِي	تَرْمِيَانِ	يَرْمِينَ		تَخْشَى	تَخْشَيَانِ	يَخْشَيْنَ
تَغْزُو	تَغْزُوَانِ	تَغْزُونَ		تَرْمِي	تَرْمِيَانِ	تَرْمُونَ		تَخْشَى	تَخْشَيَانِ	تَخْشَوْنَ
تَغْزِينَ	تَغْزُوَانِ	تَغْزُونَ		تَرْمِينَ	تَرْمِيَانِ	تَرْمِينَ		تَخْشِينَ	تَخْشَيَانِ	تَخْشَيْنَ
أَغْزُو	نَغْزُو			أَرْمِي	نَرْمِي			أَخْشَى	نَخْشَى	

Bu fiillerin tesniyelerinde i'lâl yapılmaz. Çünkü i'lâl yapılırsa örneğin; يَخْشَانِ olur ve başına nasb ve cezm edatı geldiğinde müfredi ile aynı olmuş olur.

Ecvef'in İsm-i Fâili

Ecvef fiilden ism-i fâil yapmak için fâel fiil ile aynel fiil arasına bir fâil elifi getirilir. Bu durumda biri fâil elifi diğeri de vav veya ye'den kalbolunan elif olmak üzere iki elif bir araya gelmiş olur. İki sâkin cem olamayacağından aynel fiilinden kalbolan elif hemzeye kalbedilir.

قَالَ » قَاالٌ » قَائِلٌ	كَالَ » كَاالٌ » كَائِلٌ

Ayrıca zâid eliften sonra gelen kelime sonundaki vav ve ye'ler de hemzeye kalbedilir.

دُعَاوٌ » دُعَاءٌ	اِعْطَايٌ » اِعْطَاءٌ

Nâkıs'ın İsm-i Fâili

Nâkısın ism-i fâili nasb halindeyken fetha hafif olduğundan i'lâl yapılmayıp olduğu gibi bırakılır. Fakat raf ve cer halinde zamme ve kesra ağır geldiğinden i'lâl yapılır. Şöyleki;

Merfu	غَازِيٌ » غَازِيُنْ » غَازِينْ » غَازِنْ » غَازٍ	رَامِيٌ » رَامِيُنْ » رَامِينْ » رَامِنْ » رَامٍ
Mecrur	غَازِيٍ » غَازِينْ » غَازِينْ » غَازِنْ » غَازٍ	رَامِيٍ » رَامِينْ » رَامِينْ » رَامِنْ » رَامٍ

Bunların başına lâm-ı ta'rif geldiğinde sondaki tenvin düştüğünden iki sâkinin cem olma durumu ortadan kalktığı için vav ve ye hazfedilmez.

غَزَا		Nekre			Marife		
		Tekil	İkil	Çoğul	Tekil	İkil	Çoğul
Merfu	Eril	غَازٍ	غَازِيَانِ	غَازُونَ	الْغَازِي	الْغَازِيَانِ	الْغَازُونَ
	Dişil	غَازِيَةٌ	غَازِيَتَانِ	غَازِيَاتٌ	الْغَازِيَةُ	الْغَازِيَتَانِ	الْغَازِيَاتُ
Mensub	Eril	غَازِيًا	غَازِيَيْنِ	غَازِينَ	الْغَازِيَ	الْغَازِيَيْنِ	الْغَازِينَ
	Dişil	غَازِيَةً	غَازِيَتَيْنِ	غَازِيَاتٍ	الْغَازِيَةَ	الْغَازِيَتَيْنِ	الْغَازِيَاتِ
Mecrur	Eril	غَازٍ	غَازِيَيْنِ	غَازِينَ	الْغَازِي	الْغَازِيَيْنِ	الْغَازِينَ
	Dişil	غَازِيَةٍ	غَازِيَتَيْنِ	غَازِيَاتٍ	الْغَازِيَةِ	الْغَازِيَتَيْنِ	الْغَازِيَاتِ

رَمَى		Nekre			Marife		
		Tekil	İkil	Çoğul	Tekil	İkil	Çoğul
Merfu	Eril	رَامٍ	رَامِيَانِ	رَامُونَ	الرَّامِي	الرَّامِيَانِ	الرَّامُونَ
	Dişil	رَامِيَةٌ	رَامِيَتَانِ	رَامِيَاتٌ	الرَّامِيَةُ	الرَّامِيَتَانِ	الرَّامِيَاتُ
Mensub	Eril	رَامِيًا	رَامِيَيْنِ	رَامِينَ	الرَّامِيَ	الرَّامِيَيْنِ	الرَّامِينَ
	Dişil	رَامِيَةً	رَامِيَتَيْنِ	رَامِيَاتٍ	الرَّامِيَةَ	الرَّامِيَتَيْنِ	الرَّامِيَاتِ
Mecrur	Eril	رَامٍ	رَامِيَيْنِ	رَامِينَ	الرَّامِي	الرَّامِيَيْنِ	الرَّامِينَ
	Dişil	رَامِيَةٍ	رَامِيَتَيْنِ	رَامِيَاتٍ	الرَّامِيَةِ	الرَّامِيَتَيْنِ	الرَّامِيَاتِ

Ecvef'in İsm-i Mef'ûlü

Ecvef'in ism-i mef'ûl'ünde (8. kâide gereği) vav ve ye harekeli, ma kabli sahih ve sâkin olduğundan harekesi ma kabline nakledilir. Bu durumda 2 sâkin cem olacağından vav ve ye hazfedilir. Aslı ye'li olan fiil belli olsun diye (6. kâide gereği) ma kabli kesralanır ve kesrayla uyumlu olması için vav, ye'ye kalbedilir.

قَالَ	مَقْوُولٌ » مَقُوولٌ » مَقُولٌ
كَالَ	مَكْيُولٌ » مَكُيولٌ » مَكُولٌ » مَكِوْلٌ مَكِيلٌ

١١. إِذَا اجْتَمَعَتِ الْوَاوَانِ الْأُولَى سَاكِنَةٌ وَ الثَّانِيَةُ مُتَحَرِّكَةٌ فَأُدْغِمَتِ الْأُولَى فِى الثَّانِيَةِ.
11. Birincisi sâkin, ikincisi harekeli iki **vav** harfi cem olduğunda birincisi, ikincisine idgâm olunur.
مَغْزُوْوٌ » مَغْزُوٌّ

١٢. إِذَا اجْتَمَعَتِ الْوَاوُ وَ الْيَاءُ وَ الْأُولَى سَاكِنَةٌ وَ الثَّانِيَةُ مُتَحَرِّكَةٌ قُلِبَتِ الْوَاوُ يَاءً وَ كُسِرَ مَا قَبْلَ الْأُولَى إِنْ كَانَ مَضْمُومًا لِتَصِحَّ الْيَاءُ وَ أُدْغِمَتِ الْيَاءُ فِى الْيَاءِ.	
12. Birincisi sâkin (**vav**), ikincisi harekeli (**ye**) olarak vav ve ye harfleri cem olduğunda **vav, ye**'ye kalbolunur. Birinci ye'nin ma kabli mazmum ise ye'nin sahih olması için kesralanır ve birincisi, ikincisine idgâm olunur.	
مَرْمُوىٌ » مَرْمُيْىٌ » مَرْمِيْىٌ » مَرْمِىٌّ	مَخْشُوىٌ » مَخْشُيْىٌ » مَخْشِيْىٌ » مَخْشِىٌ

Ecvef'in Emr-i Gâibi

يَقْوُلُ » يَقُولُ	لِيَقُوْلْ » لِيَقُلْ
يَكْيِلُ » يَكِيلُ	لِيَكِيلْ » لِيَكِلْ

Ecvef'in Emr-i Hâzırı

يَقْوُلُ » يَقُولُ	قُوْلْ » قُلْ
يَكْيِلُ » يَكِيلُ	كِيلْ » كِلْ

Tesniyelerinde ise قُولاَ ve كِيلاَ denir. Müfredlerinde iki sâkin cem olduğu için vav ve ye düşmüştü. Fakat tesniyede iki sâkinin cem olma durumu ortadan kalktığı için vav ve ye geri döner.

١٣. جَزْمُ النَّاقِصِ وَ وَقْفُهُ سُقُوطُ لاَمِ فِعْلِهِ.			
13. Nâkıs fiilin cezm ve vakfı, lâmel fiilin düşmesiyledir.			
لِيَرْمِىْ » لِيَرْمِ	اِرْمِىْ » اِرْمِ	لِيَغْزُوْ » لِيَغْزُ	أُغْزُوْ » أُغْزُ

١٤. وَ فِى النَّاقِصِ الْوَاوِيِّ تُقْلَبُ الْوَاوُ يَاءً فِى الْمُسْتَقْبَلِ وَ الْأَمْرِ وَ النَّهْيِ الْمَجْهُولاَتِ لِأَنَّهُنَّ فَرْعُ الْمَاضِى.
14. Vavlı nâkısın meçhûl muzârî, emir ve nehyinde de (bunlar mâzinin dalları olduklarından dolayı) aralarında uygunluk olması için **vav, ye**'ye kalbedilir.

يُدْعَوُ » يُدْعَىُ » يُدْعَى	يُدْعَى – يُدْعَيَانِ	لِيُدْعَ – لِيُدْعَيَا

NOT : Nâkısın meçhûl mâzisinde vav, kelime sonunda bulunup makabli kesra olduğundan (7. Kâide gereği) ye'ye kalbedilmişti.

دُعِوَ » دُعِىَ	غُزِوَ » غُزِىَ

Muzârî, emir ve nehyin meçhûllerinde ise bu kâide geçerli olmadığı halde aralarında uygunluk olması için vav, ye'ye kalbolundu.

Misâl

١٥. وَ أَمَّا الْمُعْتَلُّ الْمِثَالُ فَتَسْقُطُ فَاءُ فِعْلِهِ فِى الْمُسْتَقْبَلِ وَ الْأَمْرِ وَ النَّهْيِ الْمَعْرُوفَاتِ إِذَا كَانَ فَائُهُ وَاوًا مِنْ ثَلاَثَةِ أَبْوَابٍ. ← فَعَلَ – يَفْعِلُ (2.) ، فَعَلَ – يَفْعَلُ (3.) ، فَعِلَ – يَفْعِلُ (6.)
15. Misâl fiilin fâel fiili vav olduğu zaman 2., 3. ve 6. bâblarda bu vav, muzârî, emir ve nehyin malûmlarında düşer.

وَعَدَ – يَوْعِدُ (2. bâb)	وَعَدَ – يَعِدُ – عِدْ – لاَ تَعِدْ
وَرِثَ – يَوْرِثُ (6. bâb)	وَرِثَ – يَرِثُ – رِثْ – لاَ تَرِثْ
وَهَبَ – يَوْهَبُ (3. bâb)	وَهَبَ – يَهَبُ – هَبْ – لاَ تَهَبْ
وَقَعَ – يَوْقَعُ (3. bâb)	وَقَعَ – يَقَعُ – قَعْ – لاَ تَقَعْ

NOT : Son iki fiilin asılları 2. bâbdan olup muzârîleri يَوْهِبُ ve يَوْقِعُ idi. Vav, ye ile kesra arasında bulunduğundan (lisâna ağır geldiğinden) hazfedildi. Aynel veya lâmel fiilinde boğaz harfi bulunduğundan hafiflik olsun diye aynel fiil fethalandı ve 3. bâba girmiş oldu.

4. bâbdan olan وَسِعَ – يَسَعُ ve وَطِئَ – يَطَأُ fiillerinde de vav hazfedilir. Çünkü bunlar da aslında 6. babdan olup aynel fiilleri sonradan fethalandı.

Lefif-i Makrûn

١٦. أَمَّا اللَّفِيفُ الْمَقْرُونُ؛ فَحُكْمُ عَيْنِ فِعْلِهِ كَحُكْمِ الصَّحِيحِ لاَ يَتَغَيَّرُ وَ حُكْمُ لاَمِ فِعْلِهِ كَحُكْمِ لاَمِ فِعْلِ النَّاقِصِ.	
16. Lefîf-i makrûnun aynel fiilinin hükmü sahih harf hükmündedir, değişmez. Lâmel fiilinin hükmü ise nâkısın lâmel fiilinin hükmü gibidir. (Yani aynı nâkıs gibi i'lâl yapılır.)	
رَوَى – يَرْوِى – رَاوٍ – مَرْوِيٌّ – اِرْوِ – لاَ تَرْوِ	**رَوَى**
طَوَى – يَطْوِى – طَاوٍ – مَطْوِيٌّ – اِطْوِ – لاَ تَطْوِ	**طَوَى**

Lefif-i Mefrûk

١٧. وَ أَمَّا اللَّفِيفُ الْمَفْرُوقُ؛ فَحُكْمُ فَاءِ فِعْلِهِ كَحُكْمِ فَاءِ فِعْلِ الْمِثَالِ وَ حُكْمُ لاَمِ فِعْلِهِ كَحُكْمِ لاَمِ فِعْلِ النَّاقِصِ.			
17. Lefîf-i mefrûkun fâel fiilinin hükmü, misâl fiilin fâel fiilinin hükmü gibidir. Lâmel fiilinin hükmü ise nâkısın lâmel fiilinin hükmü gibidir.			
يَوْقِى – يَقِى – يَقِى	**يَقِى**	Muzârî	**وَقَى**
اِوْقِ – اِقِ – قِ – قِهْ	**قِهْ**	Emir	
قِهْ – قِيَا – قُوا | قِى – قِيَا – قِيْنَ لاَ تَقِ – لاَ تَقِيَا – لاَ تَقُوا | لاَ تَقِى – لاَ تَقِيَا – لاَ تَقِيْنَ	Emir Nehiy Çekimi		

NOT : Emr-i Hâzırda durmak kolay olsun diye bir "sekte he'si" getirilir.

Muzâaf

١٨. إِذَا كَانَ عَيْنُ فِعْلِ الْمُضَاعَفِ سَاكِنَةً وَ لاَمُهُ مُتَحَرِّكَةً أَوْ كِلْتَاهُمَا مُتَحَرِّكَتَيْنِ فَالْإِدْغَامُ فِيهِ لاَزِمٌ.
18. Muzâafın aynel fiili sâkin, lâmel fiili harekeli olursa, veya her ikisi de harekeli olursa idgam yapmak lâzımdır. (Yani idgam yapmak vaciptir.)

NOT : İdgam yapmak için;

1.harf harekeliyse önce onu sâkin kılmamız gerekir. Sâkin kılmak için; ma kabli harekeliyse, doğrudan harekesini hazfederiz. Ma kabli sâkin ise, harekesini ma kabline naklederiz.

2.harf ise harekeli olmalıdır. Eğer sâkin ise harekeler, daha sonra idgam yaparız.

مَدَدَ » مَدْدَ » مَدَّ	يَمْدُدُ » يَمْدُدُ » يَمُدُّ	مَدْدًا » مَدًّا

١٩. إِنْ كَانَ عَيْنُ فِعْلِهِ مُتَحَرِّكَةً وَ لاَمُهُ سَاكِنَةً بِسُكُونٍ أَصْلِيٍّ فَالْإِظْهَارُ فِيهِ لاَزِمٌ.
19. Muzâafın aynel fiili harekeli, lâmel fiili sükûnu aslî ile (aslından) sâkin ise, o zaman izhar lâzımdır. İdgam mümteni olup yapılmaz. (Yani idgam yapmak yasaktır.)

Meselâ: مَدَدْنَ ، مَدَدْتَ ، ... siygalarında birinci dâl harekeli, ikincisi aslından sâkin olduğundan idgam mümtenidir, yapılmaz.

Mazinin cem-i müennesinden sonuna kadar, muzari ve ondan türeyen fiillerin cem-i müennes siygalarında idgam mümtenidir.

٢٠. إِنْ كَانَ عَيْنُ فِعْلِهِ مُتَحَرِّكَةً وَ لاَمُهُ سَاكِنَةً بِسُكُونٍ عَارِضٍ فَيَجُوزُ الْإِدْغَامُ وَ الْإِظْهَارُ.
20. Muzâafın aynel fiili harekeli, lâmel fiili ise sükûnu ârız ile (aslından olmayıp bir âmil sebebiyle) sâkin olursa, idgam yapmak da caizdir, yapmayıp izharla okumak da caizdir.

Meselâ: لَمْ يَمْدُدْ idgamsız da kalabilir, idgam da yapılabilir.

٢١. وَ إِنْ كَانَتَا سَاكِنَتَيْنِ فَحُرِّكَتِ الثَّانِيَةُ وَ أُدْغِمَتِ الْأُولَى فِيهَا.
21. Muzâaf fiilde (idgamın caiz olduğu yerde idgam yapmak için aynel fiil sâkin kılındığından) aynel ve lâmel fiilin her ikisi de sâkin olurlarsa; ikincisi harekelendirilip sonra birinci, ikinciye idgam edilir.

Meselâ: لَمْ يَمْدُدْ de idgam yapılacağı zaman birinci dâl'in harekesi mim'e nakledilir. لَمْ يَمُدْدْ iki dâl da sâkin kalır. Bu durumda ikincisi harekelendirilir, (ya en hafif hareke ile fethalanır, ya aynel fiiline teb'an zammelenir ya da sâkin, geçilirken kesralandığından dolayı kesralanır) daha sonra idgam yapılır.

لَمْ يَمْدُدْ « لَمْ يَمُدْدْ « لَمْ يَمُدْدَ/دِ/دُ « لَمْ يَمُدَّ/دِّ/دُّ

Muzâafın emr-i hâzırında da idgam caiz olup اُمْدُدْ olarak idgamsız gelebildiği gibi idgam da yapılabilir.

اُمْدُدْ « اُمُدْدْ « مُدْدَ/دِ/دُ « مُدَّ/دِّ/دُّ

Mim harekelendiğinde baştaki hemze düşer ve ikinci dâl üç harekeyle de harekelenebilir. Aynel fiili zammeli olmayan bablarda ise yalnız iki harekeyle (fetha, kesra) harekelenebilir. Çünkü zamme aynel fiile teb'an veriliyordu.

فَرَّ — يَفِرُّ (يَفْرِرُ) 'nun emr-i hâzırı	اِفْرِرْ » اِفِرْرْ » فِرْرَ/رِ » فِرَّ/رِّ

عَضَّ — يَعَضُّ (يَعْضَضُ) 'nun emr-i hâzırı	اِعْضَضْ » اِعَضْضْ » عَضْضَ/ضِ » عَضَّ/ضِّ

مَدَّ	مَدَّ — يَمُدُّ — مَادٌّ — مَمْدُودٌ — مُدَّ — لاَ تَمُدَّ
فَرَّ	فَرَّ — يَفِرُّ — فَارٌّ — مَفْرُورٌ بِهِ — فِرَّ — لاَ تَفِرَّ
عَضَّ	عَضَّ — يَعَضُّ — عَاضٌّ — مَعْضُوضٌ — عَضَّ — لاَ تَعَضَّ

Muzâaf fiilin if'âl babı şöyle çekilir.

حَبَّ	أَحْبَبَ — يُحْبِبُ » أَحَبَبَ — يُحِبْبُ » أَحَبَّ — يُحِبُّ
أَحَبَّ	أَحَبَّ — يُحِبُّ — اِحْبَابًا — مُحِبٌّ — مُحَبٌّ — اَحِبَّ — لاَ تُحِبَّ

Mehmûz

٢٢. وَ إِنْ كَانَتِ الْهَمْزَةُ سَاكِنَةً يَجُوزُ تَرْكُهَا عَلَى حَالِهَا وَ يَجُوزُ قَلْبُهَا إِلاَّ أَنْ يَكُونَ مَا قَبْلَهَا هَمْزَةً فَإِنَّ الْقَلْبَ فِيهِ وَاجِبٌ. فَإِنْ كَانَ مَا قَبْلَهَا مَفْتُوحًا قُلِبَتْ أَلِفًا وَ إِنْ كَانَ مَكْسُورًا قُلِبَتْ يَاءً وَ إِنْ كَانَ مَضْمُومًا قُلِبَتْ وَاوًا.

22. Hemze sâkin olduğunda hâli üzere bırakmak da hemzeyi kalbetmek de caizdir. Ancak sâkin olan hemzenin ma kabli de hemze olursa o zaman kalbetmek vacip olur. **Hemzenin ma kabli fetha ise elif'e, kesra ise ye'ye, zamme ise vav'a kalbedilir.**

Meselâ: يَأْكُلُ de caiz olduğundan aynen de kalabilir, elif'e kalbedilerek يَاكُلُ de olabilir.

يُؤْمِنُ de caiz olduğundan aynen de kalabilir, vav'a kalbedilerek يُومِنُ de olabilir.

اِئْذَنْ de ma kabli hemze olduğundan ye'ye kalbederek اِيذَنْ yapmak vaciptir.

أَأْمَنَ de ma kabli hemze olduğundan elif'e kalbederek آمَنَ yapmak vaciptir.

٢٣. وَ إِنْ كَانَتِ الْهَمْزَةُ مُتَحَرِّكَةً وَ مَا قَبْلَهَا حَرْفًا مُتَحَرِّكًا لاَ تَتَغَيَّرُ الْهَمْزَةُ كَالصَّحِيحِ.
23. Hemze de ma kabli de harekeli olursa, sahih fiilmiş gibi değerlendirilir, değişmez.

Meselâ: سَئَلَ ، قَرَأَ de olduğu gibi.

٢٤. وَ إِنْ كَانَتِ الْهَمْزَةُ مُتَحَرِّكَةً وَ مَا قَبْلَهَا حَرْفًا سَاكِنًا يَجُوزُ تَرْكُهَا عَلَى حَالِهَا وَ يَجُوزُ نَقْلُ حَرَكَتِهَا إِلَى مَا قَبْلَهَا.
24. Hemze harekeli olup ma kabli sâkin olursa, hemzeyi hâli üzere bırakmak da caizdir, hemzenin harekesini ma kabline nakletmek de caizdir.

Meselâ: سَئَلَ 'nin emr-i hâzırı olan اِسْئَلْ 'de hemze harekeli, ma kabli sâkin; olduğu gibi de kalabilir; hemzenin harekesini ma kabline nakletmek de caizdir.

Nakledilir ise iki sâkin cem olduğundan hemze hazfedilir. Sin harekelenince baştaki hemzeye de gerek kalmayıp düşer.

اِسْئَلْ » اِسَئْلْ » سَئْلْ » سَلْ

Mehmûz fiil olan أَكَلَ ، أَخَذَ ، أَمَرَ fiillerinin emr-i hâzırları أُؤْكُلْ ، أُؤْخُذْ ، أُؤْمُرْ olup 22. kâide gereği أُوكُلْ ، أُوخُذْ ، أُومُرْ olurlar. Fakat bu kelimeler arap lisânında çok kullanıldıklarından kâideye göre değil, kısaltarak كُلْ ، خُذْ ، مُرْ şeklinde kullanılırlar.

NOT : Mehmûz fiilde yukarıdaki i'lâl kâidelerinden (22-23-24) biri bulunmadığında fiil, sahih fiil gibidir, i'lâl yapılmaz.

NOT : Bir kelimede idgam ve i'lâl cem olursa i'lâl idgama tercih edilir. Meselâ : قَوِيَ « قَوِوَ

* İ'lâl yapılınca idgam sebebi ortadan kalkar. حَيِيَ ve عَيِيَ fiillerinde lefif-i makrûn olduklarından aynel fiil sahih hükmünde, lâmel fiil de (4. kâideye göre) ma kabli meksur olduklarından hâli üzere bırakılır, i'lâl yapılmaz. Bu şekilde kalabildikleri gibi, i'lâl yapılmadığından idgam yapılarak حَيَّ ve عَيَّ gelmeleri de caizdir.

* Sahih olmayan bir fiil ile karşılaştığımızda önce sahihmiş gibi çekeriz. Sonra anlatılan kâidelere göre bir i'lâl gerekirse yaparız, gerekmez ise yapmayız.

***** Bazı yerlerde kâide gereği i'lâl yapılması gerektiği halde bazı sebeplerle yapılmaz.

Meselâ : عَوِرَ 'da 1. kâideye göre vav, elif'e kalbedilmesi gerektiği halde ye'li olan عَارَ (ayıpladı) fiiliyle karışacağından kalbedilmeden عَوِرَ (tek gözü kör oldu) olarak kalır.

NOT : Mazisinde i'lâl yapılmayan fiillerin diğer siygalarında da i'lâl yapılmaz.

جَلْبَبَ 'de idgam vacip olduğu halde ilhâk bozulmasın diye yapılmaz.

اِسْتَوَى 'de aynel fiilinde olup sahih hükmündedir (16. kâide) zira elif'e kalbedilirse اِسْتَوَى » اِسْتَاىْ » اِسْتَى olup hangi babdan olduğu anlaşılmaz.

--- ---

1) قَالَ aslında قَوَلَ idi. Vav harfi illet müteharrik, makabli meftûh olunca Elif'e kalb edildiğinden Vav'ı Elif'e kalb ettik قَالَ oldu.

2) Vav ile Ya sükûn-u aslî ile sakin oldukları zamanda Elif'e kalb olunmazlar. غَزَوْنَ ve رَمَيْنَ gibi.

3) اَقَامَ aslında اَقْوَمَ idi. Vav harfi illet müteharrik, makabli sahih sakin olan Kaf. Sahih harf illetli harften hareke yüklenme bakımından daha evlâ olduğundan Vav'ın harekesini makablindeki sahih ve sakin olan Kaf'a naklettik أَقَوْمَ oldu. Vav sükûnu arızî ile sakin (önceden harekeli) makabli de şuanda meftûh olduğu için Vav'ı Elif'e kalb ettik اَقَامَ oldu.

4) غَزَوْا aslında غَزَوُوا idi. Vav harfi illet müteharrik, makabli meftûh olunca Elif'e kalb edildiğinden Vav'ı Elif'e kalb ettik غَزَاوْا oldu ve iki sakin toplandı. Biri zamir olan Vav, diğeri Elif'i-maklûbe. Bir kelimede iki sakinin cem'i caiz olmadığı için birini hazf etmek zorunda kaldık. Vav'ı zamir olduğu için hazf edemediğimizden Elif'i-maklûbeyi hazf ettik غَزَوْا oldu.

5) غَزَتْ aslında غَزَوَتْ idi. Vav harfi illet müteharrik, makabli meftûh olunca Elif'e kalb edildiğinden Vav'ı Elif'e kalb ettik غَزَاتْ oldu ve iki sakin toplandı. Biri sakin olan Te diğeri Elif'i-maklûbe. Bir kelimede iki sakinin cem'i caiz olmadığı için birini hazf etmek zorunda kaldık. Te'yi hazf edemediğimizden Elif'i-maklûbeyi hazf ettik غَزَتْ oldu.

6) غَزَتَا aslında غَزَوَتَا idi. Vav harfi illet müteharrik, makabli meftûh olunca Elif'e kalb edildiğinden Vav'ı Elif'e kalb ettik غَزَاتَا oldu ve iki sakin toplandı. Biri önceden sakin olan Te (çünkü Te'nin harekesi tesniye Elif'inden dolayı gelmiştir) diğeri Elif'i-maklûbe. Bir kelimede iki sakinin cem'i caiz olmadığından birini hazf etmek zorunda kaldık. Te'yi hazf edemeyeceğimizden Elif'i-maklûbeyi hazf ettik غَزَتَا oldu.

7) قُلْنَ aslında قَوَلْنَ idi. Vav harfi illet müteharrik, makabli meftûh olunca Elif'e kalb edildiğinden Vav'ı Elif'e kalb ettik قَالْنَ oldu ve iki sakin toplandı. Biri Elif'i-maklûbe diğeri sakin olan lamel fiili. Bir kelimede iki sakinin cem'i caiz olmadığından birini hazf etmek zorunda kaldık ve Elif'i-maklûbeyi hazf ettik قَلْنَ oldu. Sonra hazf edilen Vav'a delâlet etsin için Kaf'ın fethasını zammeye çevirdik قُلْنَ oldu.

8) كِلْنَ aslında كَيَلْنَ idi. Ya harfi illet müteharrik, makabli meftûh olunca Elif'e kalb edildiğinden Ya'yı Elif'e kalb ettik كَالْنَ oldu ve iki sakin toplandı. Biri Elif'i-maklûbe diğeri sakin olan lamel fiili. Bir kelimede iki sakinin cem'i caiz olmadığından birini hazf etmek zorunda kaldık ve Elif'i-maklûbeyi hazf ettik كَلْنَ oldu. Sonra hazf edilen Ya'ya delâlet etsin için Kef'in fethasını kesraya çevirdik كِلْنَ oldu.

9) يُوسِرُ aslında يُيْسِرُ idi. Ya harfi illet sakin makabli zammeli, Ya'yı Vav'a kalb ettik يُوْسِرُ oldu. Vav sakin makabli zammeli Vav'ı hali üzere bıraktık يُوسِرُ oldu.

10) مِيزَانٌ aslında مِوْزَانٌ idi. Vav harfi illet sakin makabli kesralı, Vav'ı Ya'ya kalb ettik مِيْزَانٌ oldu. Ya sakin makabli kesralı Ya'yı hali üzere bıraktık مِيزَانٌ oldu.

11) قِيلَ aslında قُوِلَ idi. Vav'ın kesrasından evvel Kaf'ın zammesi ağır olduğu için Kaf'ın zammesini hazfettik. قوِلَ oldu. Vav harfi illet müteharrik makabli sahih sakin olan Kaf. Sahih sakin olan harf hareke yüklenme bakımından illetli harften daha evla olduğu için Vav' ın kesrasını makablindeki sahih harfe verdik. قِوْلَ oldu. Vav sakin makabli kesralı, Vav'ı yaya kalbettik قِيْلَ oldu. Ya sakin makabli kesralı hali üzere bıraktık قِيلَ oldu.

12) رَضِيَ aslında رَضِوَ idi. Harekeli Vav tarafta vaki olup, makablide kesralı olduğundan Va'vı Ya'ya kalbettik رَضِيَ oldu.

13) غُزُوا aslında غُزِوُوا idi. Harekeli Vav tarafta vaki olup, makablide kesralı olduğundan Va'vı Ya'ya kalbettik غُزِيُوا oldu. Ya'nın zammesinden evvel Ze'nin kesrası ağır görüldüğü için Ze'nin kesrasını hazfettik غُزْيُوا oldu. Ya harfi illet müteharrik makabli sahih sakin olan Ze. Sahih harf illetli harften hareke yüklenme bakımından daha evla olduğundan Ya'nın zammesini Ze'ye naklettik غُزُيوا oldu. İki sakin toplandı. Biri lamel fiili olan Ya, diğeri zamir olan Vav. İki sakinin cem'i caiz olmadığından lamel fiili olan Ya'yı hazfettik غُزُوا oldu.

14) يَقُولُ aslında يَقْوُلُ idi. Vav harfi illet müteharrik, makabli sahih sakin olan Kaf. Sahih harf illetli harften hareke yüklenme bakımından daha evla olduğu için Vav'ın zammesini Kaf'a naklettik يَقُوْلُ oldu. Vav sakin makabli zammeli Vav'ı hali üzere bıraktık يَقُولُ oldu.

15) يَخَافُ aslında يَخْوَفُ idi. Vav harfi illet müteharrik, makabli sahih sakin olan Ha. Sahih harf illetli harften hareke yüklenme bakımından daha evla olduğu için Vav'ın fethasını Ha'ya naklettik يَخَوْفُ oldu. Vav önceden harekeli makabli şuanda meftûh, Vav'ı Elif'e kalb ettik يَخَافُ oldu.

16) Sakin veya fethalı olan Ya'nın makabli meksûr olursa, Ya hali üzere bırakılır. حَشِيَ – حَشِيتَ gibi.

17) يَغْزُوْ aslında يَغْزُوُ idi. Vav harfi illet müteharrik makabli zammeli, Vav'ın zammesini hazfettik يَغْزُوْ oldu. Vav sakin makabli zammeli Vav'ı hali üzere bıraktık يَغْزُو oldu.

18) يَرْمِى aslında يَرْمِيُ idi. Ya harfi illet müteharrik makabli kesralı, Ya'nın zammesini hazfettik يَرْمِىْ oldu. Ya sakin makabli kesralı Ya'yı hali üzere bıraktık يَرْمِى oldu.

19) يَخْشَى aslında يَخْشَيُ idi. Ya harfi illet müteharrik makabli meftûh, Ya'yı Elif'e kalb ettik يَخْشَى oldu.

20) يَغْزُوْنَ aslında يَغْزُوُوْنَ idi. Vav harfi illet müteharrik makabli zammeli, Vav'ın zammesini hazfettik يَغْزُووْنَ oldu. İki sakin toplandı. Biri lamel fiil olan Vav diğeri zamir olan Vav. İki sakinin cem'i caiz olmadığı için lamel fiili olan Vav'ı hazfettik يَغْزُوْنَ oldu.

21) يَرْمُوْنَ aslında يَرْمِيُوْنَ idi. Ya'nın zammesinde evvel Mim'in kesrası ağır görüldüğü için hazfedildi يَرْمِيُوْنَ oldu. Ya harfi illet müteharrik makabli sahih sakin olan Mim. Sahih harf illetli harften hareke yüklenme bakımından daha evla olduğu için Ya'nın zammesini Mim'e naklettik يَرْمُيوْنَ oldu. İki sakin toplandı. Biri lamel fiili olan Ya diğeri zamir olan Vav. İki sakinin cem'i caiz olmadığı için Ya'yı hazfettik يَرْمُوْنَ oldu.

22) يَخْشَوْنَ aslında يَخْشَيُوْنَ idi. Ya harfi illet müteharrik makabli meftûh Elif'e kalb ettik يَخْشَاوْنَ oldu. İki sakin toplandı. Biri Elif'i-maklûbe diğeri zamir olan Vav. İki sakinin cem'i caiz olmadığı için Elilf'i-maklubeyi hazfettik يَخْشَوْنَ oldu.

23) تَغْزِيْنَ aslında تَغْزُوِيْنَ idi. Vav'ın kesrasından evvel Ze'nin zammesi ağır olduğu için Ze'nin zammesini hazfettik تَغْزِوِيْنَ oldu. Vav harfi illet müteharrik makabli sahih sakin olan Ze. Sahih harf illetli harften hareke yüklenme bakımından daha evla olduğu için Vav'ın kesrasını Ze'ye naklettik تَغْزِوِيْنَ oldu. İki sakin toplandı. Biri lamel fiili olan Vav diğeri zamir olan Ya. İki sakinin cem'i caiz olmadığı için lamel fiili olan Vav'ı hazfettik تَغْزِيْنَ oldu.

24) قَائِلٌ aslında قَالَ idi. İsmi fail yapmak için faul fiili ile aynel fiili arasına bir Elif ziyade edildi. قاال oldu. İki Elif toplandı. İsmi fail Elif'inden sonraki Elif'i-maklûbe Hemze'ye kalb olundu. قَائِلٌ oldu.

25) غَازٍ aslında غَازِوٌ idi. Vav tarafta vaki olup makabli kesralı olduğu için Vav'ı Ya'ya kalb ettik غَازِيٌ oldu. Ya'nın üzerine zamme ağır görüldüğü için Ya'nın zammesini hazfettik غَازِى oldu. İki sakin toplandı. Biri Ya diğeri Nun'u sakin olan tenvin. İki sakinin cem'i caiz olmadığı için Ya'yı hazf ettik غَازٍ oldu.

26) مَقُوْلٌ aslında مَقْوُوْلٌ idi. Vav harfi illet müteharrik makabli sahih sakin olan Kaf. Sahih harf illetli harften hareke yüklenme bakımından daha evla olduğu için Vav'ın zammesini Kaf'a naklettik مَقُوْوْلٌ oldu. İki sakin toplandı. Biri aynel fiili olan Vav diğeri ismi mef'ul Vav'ı. Sibeveyh'e göre ismi mef'ul Vav'ı olan ikinci Vav hazf edildi. Ahfeş'e göre ise aynel fiili olan birinci Vav hazf edildi مَقُوْلٌoldu.

27) مَكِيْلٌ aslında مَكْيُوْلٌ idi. Ya harfi illet müteharrik makabli sahih sakin olan Kef. Sahih harf illetli harften hareke yüklenme bakımından daha evla olduğu için Ya'nın zammesini Kef'e naklettik مَكُيْوْلٌ oldu. İki sakin toplandı. Biri aynel fiili olan Ya diğeri ismi mef'ul Vav'ı. Ya'yı hazf ettik مَكُوْلٌ oldu. Giden Ya'ya delalet etsin için Kef'i kesraladık مَكِوْلٌ oldu. Vav sakin ma kabli kesralı Vav'ı Ya'ya kalb ettik مَكِيْلٌ oldu. Ya sakin makabli kesralı Ya'yı hali üzere bıraktık مَكِيلٌ oldu.

28) مَغْزُوٌّ aslında مَغْزُوْوٌ idi. İki tane Vav yan yana gelip birincisi sakin ikincisi harekeli olduğundan birinci Vav'ı ikinci Vav'a idğam ettik مَغْزُوٌّ oldu.

29) مَرْمِيٌّ aslında مَرْمُوىٌ idi. Vav ve Ya yan yana gelip, birincisi sakin ikincisi harekeli olduğundan Vav'ı Ya'ya kalb ettik مَرْمُىْ ىٌ oldu. Ya'nın binası sahih olsun diye Mim'i kesraladık مَرْمِىْ ىٌ oldu. İdğam vacib olduğundan birinci Ya'yı ikinci Ya'ya idğam ettik مَرْمِيٌّ oldu.

30) قُلْ aslında أُقْوُلْ idi. Vav harfi illet müteharrik makabli sahih sakin olan Kaf. Sahih harf illetli harften hareke yüklenme bakımından daha evla olduğu için Vav'ın zammesini Kaf'a naklettik أُقُوْلْ oldu. İki sakin toplandı. Biri aynel fiili olan Vav diğeri lamel fiili olan Lam. Bir kelimede iki sakinin cem'i caiz olmadığından Vav'ı hazf ettik أُقُلْ oldu. Kaf'ın harekesinden dolayı hemze-i vasıl hazf edildi قُلْ oldu.

31) 2. , 3. ve 6. Bablardan gelen Misali Vavîlerin faul fiili, fiili muzâri, emir ve nehiylerin malumundan hazf edilir.
وَعَدَ – يَعِدُ – عِدْ – لَا تَعِدْ

Murat Liv

كتاب العوامل

(Ders Notu)

ظفر أسن

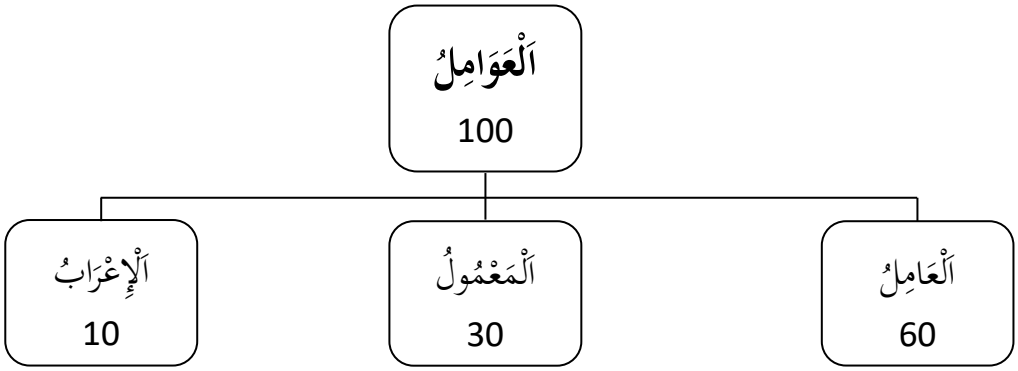
آداپازاري

٢٠١٦

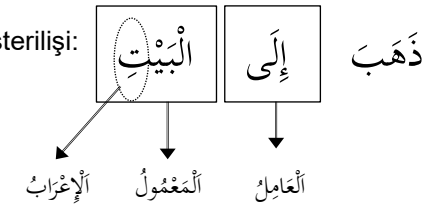
بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ.

İ'râbı bilmek isteyen herkesin **yüz şeyi** öğrenmesi gerekir. Bunlar **üç bâb** olarak aşağıdaki şemada gösterilmiştir.

Örnek cümle üzerinde gösterilişi:

1. ÂMİL

Âmiller, **iki** kısımdır.

1. Lafzî Âmiller **(58)**
    1. Semâî Âmiller (49)
        1. Harf-i Cerler (20)
        2. İsmini Nasb, Haberini Raf' eden Harfler (8)
        3. İsmini Raf', Haberini Nasb eden Harfler (2)
        4. Muzârî Fiili Nasb eden Harfler (4)
        5. Muzârî Fiili Cezm eden Kelimeler (15)
    2. Kıyâsî Âmiller (9)
2. Ma'nevî Âmiller **(2)**

1. LAFZÎ ÂMİLLER (58)

1.1. Semâî Âmiller (49)

1.1.1. Harf-i Cerler (20)

Sadece bir ismi cer eden harflerdir. Bunlara “cer harfleri” ve “izafet harfleri” denir.
İlk sekiz tanesi çok kullanılır. Kullanım sıklığına göre sırasıyla şunlardır:

1	بِ	Hem zamirle, hem Lâfzatullah ile, hem de diğer isimlerle kullanılabilir. ...ile, -e, -a, -ı, -i, -de, -da
آمَنْتُ بِاللهِ تَعَالَى، وَ بِهِ لَأُبْعَثَنَّ.		
Allah Teâlâ’**ya** iman ettim ve O’**na** yemin ederim ki, öldükten sonra tekrar diriltileceğim.		
Diğer Örnek: Kalem**le** yazdım. كَتَبْتُ بِالْقَلَمِ.		

2	مِنْ	-den, -dan
تُبْتُ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ.		
Bütün günahlar**dan** tevbe ettim.		
Diğer Örnek: Ev**den** çıktım. خَرَجْتُ مِنَ الْبَيْتِ.		

3	إِلَى	-e, -a, -ı, -i
تُبْتُ إِلَى اللهِ تَعَالَى.		
Allah Teâlâ’**ya** tevbe ettim.		

4	عَنْ	Uzaklaşma manası vardır. -den, -dan
كُفِفْتُ عَنِ الْحَرَامِ.		
Haram**dan** men edildim.		
Diğer Örnek: Günahlar**dan** uzaklaştım. اِبْتَعَدْتُ عَنِ الذُّنُوبِ.		

5	عَلَى	…üzerine, …üzerinde
تَجِبُ التَّوْبَةُ عَلَى كُلِّ مُذْنِبٍ.		
Her günahkâr **üzerine** tevbe gerekir.		

6	لِ	… için, (aidiyet)
أَنَا عُبَيْدٌ لِلّٰهِ تَعَالَى.		
Ben, Allah Teâlâ'**nın** (O'nun **için**) küçük bir kuluyum.		

7	فِي	-de, -da, … içinde
اَلْمُطِيعُ فِي الْجَنَّةِ.		
İtaat eden cennet**te**dir.		

8	كَ	… gibi
لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ.		
O'nun **gibi** hiçbir şey yoktur. (Şûrâ, 42/11)		

9	حَتَّى	-e kadar, -a kadar
أَعْبُدُ اللّٰهَ تَعَالَى حَتَّى الْمَوْتِ.		
Ölüncey**e kadar** Allah Teâlâ'ya kulluk edeceğim.		

10	رُبَّ	Nice …, pek az …
رُبَّ تَالٍ يَلْعَنُهُ الْقُرْآنُ.		
Nice Kur'an okuyan vardır ki, Kur'an ona lanet eder.		

11	وَ (وَاوُالْقَسَمِ)	Hem Lâfzatullah ile hem de diğer isimlerle kullanılabilir.
وَاللّٰهِ لَا أَفْعَلُ الْكَبَائِرَ.		
Allah'a yemin ederim ki, büyük günahları işlemeyeceğim.		

12	تَ (تَاءُالْقَسَمِ)	Sadece Lâfzatullah ile kullanılır.
تَاللّٰهِ لَأَفْعَلَنَّ الْفَرَائِضَ.		
Allah'a yemin ederim ki, farzları muhakkak yapacağım.		

13	**حَاشَا**	**Çoğunlukla harfi cer**, bazen fiil olarak kullanılır. (İstisna edatı) … hariç
هَلَكَ النَّاسُ حَاشَا الْعَالِمِ.		
Âlim **hariç**, insanlar helâk oldu.		

14	**مُذْ**	İsim olarak kullanıldığı durumlarda vardır. -den beri, -den itibaren
تُبْتُ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ فَعَلْتُهُ مُذْ يَوْمِ الْبُلُوغِ.		
Büluğa erdiğim gün**den beri** işlediğim bütün günahlardan tevbe ettim.		

15	**مُنْذُ**	İsim olarak kullanıldığı durumlarda vardır. -den beri, -den itibaren
تَجِبُ الصَّلَاةُ مُنْذُ يَوْمِ الْبُلُوغِ.		
Büluğa erilen gün**den itibaren** namaz farz olur.		

16	**خَلَا**	**Çoğunlukla fiil**, bazen harfi cer olarak kullanılır. (İstisna edatı) … hariç
هَلَكَ الْعَالِمُونَ خَلَا الْعَامِلِ بِعِلْمِهِ.		
İlmiyle amel eden **hariç**, âlimler helâk oldu.		

17	**عَدَا**	**Çoğunlukla fiil**, bazen harfi cer olarak kullanılır. (İstisna edatı) … hariç
هَلَكَ الْعَالِمُونَ عَدَا الْمُخْلِصِ.		
İhlaslı olan **hariç**, ilmiyle amel edenler helâk oldu.		

18	**لَوْلَا**	Bir zamirle birlikte kullanılır. Tek olarak fiil anlamındaır. … olmasay-dı, -dın, -dık
لَوْلَاكَ – يَا رَحْمَةَ اللهِ – لَهَلَكَ النَّاسُ.		
Sen **olmasaydın** ey Allah'ın rahmeti, muhakkak insanlar helâk olurdu.		

19	**كَيْ** (كَيْ+مَا)	Ancak **mâ** ile kullanıldığında harfi cer olur. Sondaki **he** estetik içindir manayı etkilemez. Niçin? (Ne + için?)
كَيْمَهْ عَصَيْتَ؟		
Niçin isyan ettin?		

Sadece “Ukayl” kabilesinin lügatine göre harfi cerdir. Umulur ki …	لَعَلَّ	20
لَعَلَّ اللهِ تَعَالَى يَغْفِرُ ذَنْبِي.		
Umulur ki, Allah Teâlâ günahımı bağışlar.		

1.1.2. İsmini Nasb, Haberini Raf’ eden Harfler (8)

Bu harfler sekiz tanedir.

İlk altı harfe “**fiile benzeyen harfler**” (اَلْحُرُوفُ الْمُشَبَّهَةُ بِا لْفِعْلِ) adı verilir.

Tahkik içindir. Başta gelir. Muhakkak, Şüphesiz, Kesinlikle	إِنَّ	1
إِنَّ اللهَ تَعَالَى عَالِمٌ كُلِّ شَيْءٍ.		
Şüphesiz Allah Teâlâ her şeyi bilir / bilendir.		
Diğer Örnek: Muhakkak ki, Allah alîmdir. إِنَّ اللهَ عَلِيمٌ.		

Tahkik içindir. Ortada gelir. Yan cümleyi ana cümleye bağlar. -dığı, -diği	أَنَّ	2
اِعْتَقَدْتُ أَنَّ اللهَ تَعَالَى قَادِرٌ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ.		
İnandım ki, Allah Teâlâ her şeye kâdirdir. / Allah Teâlâ’nın her şeye kâdir old**uğu**na inandım.		
Diğer Örnek: Zeyd’in faziletli ol**duğu**nu bildim. عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا فَاضِلٌ.		

Teşbih içindir. … sanki, … gibi	كَأَنَّ	3
كَأَنَّ الْحَرَامَ نَارٌ.		
Haram, **sanki** ateştir.		

İstidrâk içindir. (Önceki cümleden kay. muhtemel bir yanlış anlaşılmayı önlemek için) Fakat	لَكِنَّ	4
مَا فَازَ الْجَاهِلُ لَكِنَّ الْعَالِمَ فَائِزٌ.		
Cahil kurtulmadı, **fakat** âlim kurtuluşa erendir.		

Temennî içindir. Keşke	لَيْتَ	5
لَيْتَ الْعِلْمَ مَرْزُوقٌ لِكُلِّ أَحَدٍ.		
Keşke ilim herkese nasip olsaydı.		

6	**لَعَلَّ**	Teraccî içindir. Umulur ki
لَعَلَّ اللهَ تَعَالَى غَافِرُ ذَنْبِي.		
Umulur ki, Allah Teâlâ günahımı bağışlar.		

7	**إِلَّا**	İstisnâ-i munkatı içindir. Müstesnâ, müstesnâ minh'e dâhil değildir. Yani farklı kategorideki varlıklardır. Fakat, Ancak
اَلْمَعْصِيَةُ مُبْعِدَةٌ عَنِ الْجَنَّةِ إِلَّا الطَّاعَةَ مُقَرِّبَةٌ مِنْهَا.		
Masiyet cenetten uzaklaştırır, **fakat** tâat cennete yaklaştırır.		

Daha ziyade şöyle kullanılır. ➔➔➔
Talebeler geldi. **Ancak** hoca hariç.

جَاءَ الطُّلَّابُ إِلَّا الْأُسْتَاذَ

Müstesna minh — İstisna edatı — Müstesna

8	**لَا**	Cinsi nefyetmek içindir. Yoktur
لَا فَاعِلَ شَرٍّ فَائِزٌ.		
Kötülük yapan kurtuluşa ere**mez**. / Kötülük yapan için kurtuluş **yoktur**.		

1.1.3. İsmini Raf', Haberini Nasb eden Harfler (2)

Bu harfler iki tanedir.

1	Leyse'ye benzeyen **لَا** ve **مَا**	لَا Daha ziyade şiirlerde kullanılır. –mez, … değil
2		
مَا اللهُ تَعَالَى مُتَمَكِّنًا بِمَكَانٍ، وَلَا شَيْءٌ مُشَابِهًا لِلهِ تَعَالَى.		
Allah Teâlâ hiçbir yerde mekân tut**maz** ve hiçbir şey Allah Teâlâ'ya benze**mez**.		

1.1.4. Muzârî fiili Nasb eden Harfler (4)

Bu harfler dört tanedir.

1	**أَنْ**	Muzârî bir fiili mana olarak mastara çevirir.
أُحِبُّ أَنْ أُطِيعَ اللهَ تَعَالَى.		
Allah Teâlâ'ya itâat et**meyi** severim.		

2	لَنْ	Asla
لَنْ يَغْفِرَ اللهُ تَعَالَى لِلْكَافِرِينَ.		
Allah Teâlâ kâfirleri **asla** bağışlamayacak.		

3	كَيْ	… için
أُحِبُّ طُولَ الْعُمْرِ كَيْ أُحَصِّلَ الْعِلْمَ.		
İlim tahsil etmek **için** ömrümün uzun olmasını isterim. / Uzun ömrün ilim tahsil etmek **için** olanını severim.		

4	إِذَنْ	Öyleyse, O halde, O zaman
– أُطِيعُ اللهَ تَعَالَى. – إِذَنْ تَدْخُلَ الْجَنَّةَ.		
– Allah Teâlâ'ya itâat edeceğim. – **O zaman** cennete girersin.		

1.1.5. Muzârî fiili Cezm eden Kelimeler (15)

Bu kelimeler on beş tanedir. Bazıları harf bazıları kelimedir.

Bunlardan ilk dördü sadece bir fiili cezm eder. Son on bir kelime iki fiili birden cezm eder.

Bunlara Şart-Ceza kelimeleri denir. Cezm edilen **ilk fiil şart, ikinci fiil ceza** (karşılık-cevap) dır.

1	لَمْ	-medi, -madı
{لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ}.		
Allah Teâlâ doğur**mamış** ve doğ**mamıştır**. (İhlâs, 112/3)		

2	لَمَّا	Henüz … -madı
لَمَّا يَنْفَعْ عُمْرِي.		
Ömrüm **henüz** fayda ver**medi**.		

3	لِ (لَامُ الْأَمْرِ)	Emir bildirir.
لِيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا.		
Salih amel **işlesin**!		

4	لَا (فِي النَّهْيِ)	Nehiy bildirir.
لَا تُذْنِبْ.		
Günah **işleme!**		

5	إِنْ	Eğer … ise
إِنْ تَتُبْ يُغْفَرْ ذُنُوبُكَ.		
Eğer tevbe eder**sen**, günahların bağışlanır.		

6	مَهْمَا	Her ne … ise
مَهْمَا تَفْعَلْ تُسْأَلْ عَنْهُ.		
Her ne yap**san**, ondan sorulursun.		

7	مَا	Ne … ise
مَا تَفْعَلْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدْهُ عِنْدَ اللهِ تَعَالَى.		
Ne hayır işler**sen**, onu Allah Teâlâ'nın katında bulursun.		

8	مَنْ	Kim … ise
مَنْ يَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا يَكُنْ نَاجِيًا.		
Kim sâlih amel işler**se**, kurtulur.		

9	أَيْنَ	Nerede … ise
أَيْنَ تَكُنْ يُدْرِكْكَ الْمَوْتُ.		
Nerede ol**san**, ölüm seni yakalar.		

10	مَتَى	Ne zaman … ise o zaman …
مَتَى تَحْسُدْ تَهْلِكْ.		
Ne zaman haset eder**sen**, **o zaman** helâk olursun.		

11	أَنَّى	Her nerede … ise
أَنَّى تُذْنِبْ يَعْلَمْكَ اللهُ تَعَالَى.		
Her nerede günah işler**sen** işle, Allah Teâlâ seni bilir.		

12	أَيُّ	Hangi … ise
أَيُّ عَالِمٍ يَتَكَبَّرْ يُبْغِضْهُ اللهُ تعَالَى.		
Hangi âlim kibirlenir**se**, Allah Teâlâ ona buğzeder.		

13	حَيْثُمَا	Her nerede … ise
حَيْثُمَا تَفْعَلْ يُكْتَبْ فِعْلُكَ.		
Her nerede yapar**san**, fiilin (amelin) yazılır.		

14	إِذْمَا	Ne zaman … ise o zaman …
إِذْمَا تَتُبْ تُقْبَلْ تَوْبَتُكَ.		
Ne zaman tevbe eder**sen**, **o zaman** tevben kabul edilir.		

15	إِذَامَا	Ne zaman … ise o zaman …
إِذَامَا تَعْمَلْ بِعِلْمِكَ تَكُنْ خَيْرَ النَّاسِ.		
Ne zaman ilminle amel eder**sen**, **o zaman** insanların en hayırlısı olursun.		

1.2. Kıyâsî Âmiller (9)

Her fiil bir takım ma'mûlleri raf' ve nasb eder. Raf' olan ma'mûle Fâil, Nasb olan ma'mûle Mef'ûl denir.

1	اَلْفِعْلُ مُطْلَقًا Her türlü fiil	Her fiilin muhakkak merfû bir ma'mûlü olur. (Her fiil (Ma'lûm fiil İsm-i Fâil, Meçhûl fiil ise Nâib-i Fâil gerektirir.) gizli veya açık bir fâil gerektirir.)

خَلَقَ اللهُ تَعَالَى كُلَّ شَيْءٍ.	نَزَلَ الْقُرْآنُ نُزُولًا.
Her şeyi Allah Teâlâ **yarattı**.	Kur'an-ı Kerim **indi**.
B Eğer bir fiil merfû bir ma'mûl alınca kelâm (anlamlı bir cümle) olmayıp mansûb bir habere ihtiyaç duyuyorsa o fiile **nâkıs fiil** denir.	**A** Eğer bir fiil merfû bir ma'mûl alınca kelâm (anlamlı bir cümle) oluyorsa o fiile **tam fiil** denir.
كَانَ اللهُ تَعَالَى عَلِيمًا حَكِيمًا.	عَلِمَ اللهُ تَعَالَى
Allah Teâlâ alîm**dir**, hakîm**dir**.	Allah Teâlâ **bildi**.
صَارَ الْعَاصِي مُسْتَحِقًّا لِلْعَذَابِ.	
Âsi, azabı hak edici **oldu**.	
مَا زَالَ الْمُذْنِبُ بَعِيدًا مِنَ اللهِ تَعَالَى.	
Günahkâr, **dâima** Allah Teâlâ'dan uzak **oldu**.	
تُقْبَلُ التَّوْبَةُ مَا دَامَ الرُّوحُ دَاخِلًا فِي الْبَدَنِ.	
Can bedende ol**duğu müddetçe** tevbe kabul edilir.	
لَيْسَ اللهُ تَعَالَى جِسْمًا.	
Allah Teâlâ cisim **değildir**.	

كَانَ ➔ ... idi, ... oldu, ... öyledir.

صَارَ ➔ ... oldu.

مَا زَالَ ➔ Hala ... -dır, Dâima ... oldu.

مَا دَامَ ➔ -dığı müddetçe ...

لَيْسَ ➔ (şimdi) Değildir.

2	اِسْمُ الْفَاعِلِ	İsm-i fâil, ma'lûm fiili gibi amel eder. (Her fâil gizli veya açık bir fâil gerektirir.)

كُلُّ حَسُودٍ مُحْرِقٌ حَسَدُهُ عَمَلَهُ.
Her haset edenin hasedi amelini **yakar**. (yakandır)
Diğer Örnek: Talebe, dersi **anlayandır**.(anlar) فَاهِمٌ اَلطَّالِبُ الدَّرْسَ.

3	اِسْمُ الْمَفْعُولِ	İsm-i mef'ûl, meçhûl fiili gibi amel eder. (Her mef'ûl gizli veya açık bir nâib-i fâil gerektirir.)

كُلُّ تَائِبٍ مَقْبُولٌ تَوْبَتُهُ.
Her tevbe edenin tevbesi **kabul edilir**. (kabul edilendir)
Diğer Örnek: Ders **anlaşılandır**. (anlaşılır) مَفْهُومٌ الدَّرْسُ.

4	اَلصِّفَةُ الْمُشَبَّهَةُ	Sıfat-ı müşebbehe, fiili gibi amel eder. (İsm-i fâilden farkı: 1- Anlamının kalıcı olması, 2- Kalıbının semâî olması.)
اَلْعِبَادَةُ حَسَنٌ ثَوَابُهَا، وَالْمَعْصِيَةُ قَبِيحٌ عَذَابُهَا.		
İbadetin sevabı **güzel**, masiyetin azabı **çirkindir**.		

5	اِسْمُ التَّفْضِيلِ	İsm-i tafdîl, fiili gibi amel eder.
مَا مِنْ رَجُلٍ أَحْسَنَ فِيهِ الْحِلْمُ مِنْهُ فِي الْعَالِمِ.		
Hilim, hiç kimsede âlimdeki kadar **güzel** değildir.		

6	اَلْمَصْدَرُ	Mastar, fiili gibi amel eder. (Sadece açık fâil alır.)
يُحِبُّ اللهُ تَعَالَى إِعْطَاءَ لَهُ عَبْدُهُ فَقِيرًا دِرْهَمًا.		
Allah Teâlâ, kulunun kendisi için fakire para **vermesini** sever.		

7	اَلْاِسْمُ الْمُضَافُ	Muzâf olan isim cer eder. (Lâfız bakımından tam değildir.)
عِبَادَةُ اللهِ تَعَالَى خَيْرٌ.		
Allah Teâlâ'ya **ibadet** etmek hayırdır.		

8	اَلْاِسْمُ الْمُبْهَمُ التَّامُّ	İsm-i Mübhem-i Tam, nasb eder. (Lâfız bakımından tamdır, Mana bakımından kapalıdır.)
اَلتَّرَاوِيحُ عِشْرُونَ رَكْعَةً.		
Terâvih namazı **yirmi** rekattır.		

9	مَعْنَى الْفِعْلِ	Kendisinden fiil manası anlaşılan her lafza "mana-yı fiil" denir.	
İsm-i Mensub'a Örnek	Zarf-ı Müstekar'a Örnek	Esma-i Ef'al'e Örnek	
يَنْبَغِي لِلْعَالِمِ أَنْ يَكُونَ مُحَمَّدِيًّا خُلُقُهُ.	مَا فِي الدُّنْيَا رَاحَةٌ.	تَرَاكِ ذَنْبًا.	هَيْهَاتَ الْمُذْنِبُ مِنَ اللهِ تَعَالَى.
Âlimin ahlâkının **Muhammedî olması** gerekir.	**Dünyada** rahat **yoktur**.	Günahı **bırak**.	Günahkâr Allah Teâlâ'dan **uzak oldu**.

2. MANEVÎ ÂMİLLER (2)

1	رَافِعُ الْمُبْتَدَأِ وَالْخَبَرِ	Mübtedâ ile Haberi Raf' eden Ma'nevî Âmil
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ.		
Muhammed Allah'ın **resûlüdür**.		

2	رَافِعُ الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ	Muzârî Fiili Raf' eden Ma'nevî Âmil
يَرْحَمُ اللهُ تَعَالَى التَّائِبَ.		
Allah Teâlâ, tevbe edene **merhamet eder**.		

2. MA'MÛL

Ma'mûller, **iki** kısımdır.

1. Doğrudan Ma'mûl olanlar اَلْمَعْمُولُ بِا لْأَصَالَةِ **(25)**
    1. Merfû Ma'mûller (9)
    2. Mansûb Ma'mûller (13)
    3. Mecrûr Ma'mûller (İsimlere Mahsus) (2)
    4. Meczûm Ma'mûller (Fiillere Mahsus) (1)
2. Dolaylı olarak Ma'mûl olanlar اَلْمَعْمُولُ بِا لتَّبَعِيَّةِ **(5)**

1. DOĞRUDAN MA'MÛL OLANLAR (25)

1.1. Merfû Ma'mûller (9)

Hem fiiller hem de isimler merfû olabilir.

1	اَلْفَاعِلُ	Fâil
رَحِمَ اللهُ تَعَالَى التَّائِبَ.		
Allah Teâlâ, tevbe edene merhamet etti. (Dua niyetiyle söylenirse merhamet etsin anlamına gelir.)		

2	نَائِبُ الْفَاعِلِ	Nâib-i Fâil
رُحِمَ التَّائِبُ.		
Tevbe edene merhamet edildi.		

3-4	اَلْمُبْتَدَأُ وَ الْخَبَرُ	İsim cümlesinin ögeleridir. Mübtedâ ve Haber
مُحَمَّدٌ خَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ.		
Muhammed, peygamberlerin **sonuncusudur** (Salât-ü selâm onların üzerine olsun).		

5	اِسْمُ كَانَ وَأَخَوَاتِهَا	Haberi Mansûbtur. “Kâne” ve Benzerlerinin İsmi
كَانَ اللهُ تَعَالَى عَلِيمًا، حَكِيمًا.		
Allah Teâlâ alîmdir, hakîmdir.		

6	خَبَرُ إِنَّ وَأَخَوَاتِهَا	İsmi Mansûbtur. “İnne” ve Benzerlerinin Haberi
إِنَّ الْبَعْثَ حَقٌّ.		
Şüphesiz öldükten sonra dirilmek **haktır**.		

7	خَبَرُ لَا لِنَفْيِ الْجِنْسِ	İsmi Mansûbtur. Cinsi nefyeden “Lâ” nın Haberi
لَا عَمَلَ مُرَاءٍ مَقْبُولٌ.		
Riyakârın hiçbir ameli **makbul** değildir.		

8	اِسْمُ مَا وَلَا الْمُشَبَّهَتَيْنِ بِلَيْسَ	Haberi Mansûbtur. “Leyse” ye Benzeyen “Lâ” ve “Ma” nın İsmi
مَا التَّكَبُّرُ لَائِقًا لِلْعَالِمِ، وَلَا حَسَدٌ حَلَالًا.		
Âlime **büyüklenmek** yaraşmaz, **haset** de helâl değildir.		

9	اَلْفِعْلُ الْمُضَارِعُ الْخَالِي عَنِ النَّوَاصِبِ وَالْجَوَازِمِ	Başında Nasb ve Cezm edatlarından biri bulunmayan “Muzârî fiil”
يُحِبُّ اللهُ تَعَالَى التَّوَاضُعَ.		
Allah Teâlâ tevazuu **sever**.		

1.2. Mansûb Ma'mûller (13)

Hem fiiller hem de isimler mansûb olabilir.

Mef'ûl-i Mutlak, fiilden sonra fiilin manasını kuvvetlendirmek **(te'kid)**, çeşidini **(nev')** ve sayısını **(adet)** bildirmek için kullanılır. O fiille aynı kökten gelen mastardır. Mef'ûl-i Mutlak olarak eş anlamlı bir mastar da kullanılabilir. Mastar	اَلْمَفْعُولُ الْمُطْلَقُ	1
تُبْتُ تَوْبَةً نَصُوحًا.		
Tevbe-i nasûh ile tevbe ettim.		
Te'kid'e Örnek: Sağlam vurdum. (Vurmakla vurdum.) ضَرَبْتُ ضَرْبًا.	*Genelde **mimsiz mastar** olarak gelir.	
Aded'e Örnek: Bir defa vurdum. ضَرَبْتُ ضَرْبَةً.	*Genelde **mastar bina-yı merre** olarak gelir.	
Nev''e Örnek: Şiddetli vurdu. ضَرَبَ ضَرْبًا شَدِيدًا.	*Genelde **muzâaf veya mevsuf** olarak gelir.	

Mef'ûlün Bih bir cümlede **üçten fazla olamaz**. Tam adı Mef'ûlün Bih Sarihtir. Harf-i cerle beraber kullanılırsa adı Mef'ûlün Bih Gayr-i Sarih olur. Nesne	اَلْمَفْعُولُ بِهِ	2
أُعْبُدِ اللهَ تَعَالَى.		
Allah Teâlâ'**ya** kulluk et.		

Mef'ûlün Fîh, fiilin işlendiği **yeri ve zamanı** (zarfiyeti) gösterir. Fî'den başka harf-i cerlerde kullanılır. Zarf	اَلْمَفْعُولُ فِيهِ	3
صُمْ شَهْرَ رَمَضَانَ.		
Ramazan ayında oruç tut.	(**"Şehre"** kelimesinden önceki fî hazfedilmiş.)	
Diğer Örnek: Sınıfta ders yaptım. دَرَسْتُ فِي الصَّفِّ.		
Diğer Örnek: Mescitte namaz kıldım. صَلَّيتُ بِا لْمَسْجِدِ.		

Mef'ûlün Leh, bir fiilin gerçekleşme sebebini bildirir. **Niçin?** Sorusunun cevabıdır. Lâm'dan başka harf-i cerlerde kullanılır. Sebep	اَلْمَفْعُولُ لَهُ	4
اِعْمَلْ طَلَبًا لِمَرْضَاةِ اللهِ تَعَالَى.		
Allah Teâlâ'nın rızasını **kazanmak için** amel et.	(**"Taleben"** kelimesinden önceki lâm hazfedilmiş.)	
Diğer Örnek: Ders için geldim. جِئْتُ لِلدَّرْسِ.		
Diğer Örnek: Açlıktan öldü. مَاتَ مِنَ الْجُوعِ.		

5	اَلْمَفْعُولُ مَعَهُ	Mef'ûlün Meah, beraberlik bildirir. Vâv-ı Maiyye'den sonra gelir. Beraberlik
يَفْنَى الْمَالُ وَتَبْقَى وَعَمَلَكَ.		
Mal yok olur, **amelinle** baş başa kalırsın. (**"Ameleke"** kelimesinden önceki vâv, vâv-ı maiyyedir.)		

6	اَلْحَالُ	Hâl, fiil gerçekleşirken fâilin, mef'ûlün veya her ikisinin birden durumunu gösteren sözdür. **Nasıl?** Sorusunun cevabıdır. Birden fazla olabileceği gibi, **müfred, cümle ve şibih cümle** şeklinde de gelebilir. Hâlin Sahibi ile Hâl arasındaki uyum, Mübteda ile Haber arasındaki uyum gibidir. Hâl
أُعْبُدِ اللهَ تَعَالَى خَائِفًا رَاجِيًا.		
Allah Teâlâ'ya **korkarak ve umarak** kulluk et.		
Fâil'in Hâl'ine Örnek: Zeyd çayı **oturarak** içti. شَرِبَ زَيْدٌ الشَّايَ جَالِسًا.		*Hâl'in sahibi Zeyd.
Mef'ûl'ün Hâl'ine Örnek: Zeyd çayı **sıcak** içti. شَرِبَ زَيْدٌ الشَّايَ حَارًّا.		*Hâl'in sahibi çay.
Her ikisine Örnek: Zeyd Amr'ı **ikiside ayakta iken** dövdü. ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا قَائِمَيْنِ.		*Hâl'in sahibi Zeyd ve Amr.

7	اَلتَّمْيِيزُ	Temyîz, kendinden önce gelen (mana bakımından kapalı) bir isimle **ne kastedildiğini** açıklayan veya işin **ne bakımdan** olduğunu beyan eden **yalın, nekre ve mansûb** bir isimdir. Kapalılık bir kelimede olabileceği gibi cümlenin genelinde de olabilir. Temyîz
طَابَ الْعَالِمُ عِبَادَةً.		
Âlim, **kulluk bakımından** güzel oldu.		

8	اَلْمُسْتَثْنَى	Müstesnâ müstesnâ minh'e dâhildir. Yani aynı kategorideki varlıklardır. Müstesnâ
يَدْخُلُ الْجَنَّةَ النَّاسَ إِلَّا الْكَافِرَ.		
Kâfir hariç, insanlar cennete girecek.		

9	خَبَرُ كَانَ وَأَخَوَاتِهَا	İsimi Merfû'dur. "Kâne" ve Benzerlerinin Haberi
كَانَ الْمَلَائِكَةُ عِبَادَ اللهِ تَعَالَى.		
Melekler, Allah Teâlâ'nın **kullarıdır**.		

10	اِسْمُ إِنَّ وَأَخَوَاتِهَا	Haberi Merfû'dur. "İnne" ve Benzerlerinin İsmi
إِنَّ السُّؤَالَ حَقٌّ.		
Suâl, haktır.		

11	اِسْمُ لَا لِنَفْيِ الْجِنْسِ	Cinsi nefyeden “Lâ” nın İsmi Haberi Merfû’dur.
لَا طَاعَةَ مُغْتَابٍ مَقْبُولَةٌ.		
Gıybet edenin hiçbir **ibadeti** makbul değildir.		

12	خَبَرُ مَا وَلَا الْمُشَبَّهَتَيْنِ بِلَيْسَ	“Leyse” ye Benzeyen “Lâ” ve “Ma” nın Haberi İsimi Merfû’dur.
مَا الْغِيْبَةُ حَلَالًا، وَلَا نَمِيمَةٌ جَائِزَةً.		
Gıybet **helâl** değildir, lâf taşımak da **câiz** değildir.		

13	اَلْفِعْلُ الْمُضَارِعُ الَّذِي دَخَلَهُ إِحْدَى النَّوَاصِبِ	“Muzârî fiil” Başında Nasb edatlarından biri bulunan
أُحِبُّ أَنْ يُغْفَرَ ذُنُوبِي.		
Günahlarımın **bağışlanmasını** dilerim.		

1.3. Mecrûr Ma’mûller (2)

Sadece isimler mecrûr olabilir.

1	اَلْمَجْرُورُ بِحَرْفِ الْجَرِّ	Harf-i Cerle Mecrûr Olan İsim
اِعْمَلْ بِإِخْلَاصٍ.		
İhlâsla amel et.		

2	اَلْمَجْرُورُ بِالْإِضَافَةِ	İzâfetle Mecrûr Olan İsim
ذَنْبُ الْعَبْدِ يُسَوِّدُ قَلْبَهُ.		
Kulun günahı, kalbini karartır.		

1.4. Meczûm Ma’mûller (1)

Sadece fiiller meczûm olabilir.

1	اَلْفِعْلُ الْمُضَارِعُ الَّذِي دَخَلَهُ إِحْدَى الْجَوَازِمِ	“Muzârî fiil” Başında Cezm edatlarından biri bulunan
إِنْ تُخْلِصْ يُقْبَلْ عَمَلُكَ.		
Eğer **ihlâslı** olursan, amelin **kabul edilir**.		

2. DOLAYLI OLARAK MA'MÛL OLANLAR (5)

1	اَلصِّفَةُ	Sıfat mevsufuna dört bakımdan uyar. **1.**Müfred-Cemi. **2.**Müzekker-Müennes. **3**.Ma'rife-Nekre. **4**.İ'rab
أُعْبُدِ اللهَ الْعَظِيمَ.		
Yüce Allah'a kulluk et!		

2	اَلْعَطْفُ بِأَحَدِ الْحُرُوفِ الْعَشَرَةِ	On Harften Biriyle Atfedilen Kelime (Ma'tûf)	Diğer adı Atf-ı Nesaktır (dizmek). Ma'tûf, Ma'tûfun Aleyh'in i'râbına tâbî olur.
a	وَ	Ve	Öncelik-sonralık bildirmez.
أُطِيعُ اللهَ وَالرَّسُولَ		Allah'a **ve** peygambere itaat ederim.	
b	فَ	Akabinde	
يَجِبُ تَكْبِيرَةُ الْإِفْتِتَاحِ فَالْقِيَامُ.		İftitâh tekbiri **ve hemen peşinden** kıyâm farzdır.	
c	ثُمَّ	Sonra	
يَجِبُ الْعِلْمُ ثُمَّ الْعَمَلُ.		Bilmek, **sonra** da amel etmek gerekir.	
d	حَتَّى	Dahi, Bile, Hatta	
مَاتَ النَّاسُ حَتَّى الْأَنْبِيَاءُ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ.		İnsanlar öldüler, peygamberler **bile**.	
e	أَوْ	Veya	
صَلِّ الضُّحَى أَرْبَعًا أَوْ ثَمَانِيًا.		Kuşluk namazını dört **veya** sekiz rekât kıl.	
f	إِمَّا	Ya... ya da ...	Hem Ma'tûf hem de Ma'tûfun Aleyh'ten sonra kullanılır.
إِعْمَلْ إِمَّا وَاجِبًا وَإِمَّا مُسْتَحَبًّا.		**Ya** vacip **ya da** müstehap amel yap!	
g	أَمْ	Yoksa	
أَ رِضَاءَ اللهِ تَطْلُبُ أَمْ سَخَطَهُ.		Allah'ın rızasını mı, **yoksa** gazabını mı istiyorsun?	
h	لَا	Değil	Sonraki hükmü ortadan kaldırır.
اِعْمَلْ صَالِحًا لَا سَيِّئًا.		Sâlih amel yap, kötü **değil**!	
i	بَلْ	Bilakis, Aksine	Önceki hükmü ortadan kaldırır.
أُطْلُبْ حَلَالًا بَلْ طَيِّبًا.		Helâl, **yok hayır**, temiz rızık talep et!	
j	لَكِنْ	Fakat	
لَا يَحِلُّ رِيَاءٌ لَكِنْ إِخْلَاصٌ.		Riyâ helâl olmaz, **fakat** ihlâs helâl olur.	

3	اَلتَّأْكِيدُ	Te'kîd

Manevî Te'kîd	Lâfzî Te'kîd
أُتْرِكِ الذُّنُوبَ كُلَّهَا	أُطْلُبِ الْإِخْلَاصَ الْإِخْلَاصَ.
Bütün günâhları terket!	İhlâsı ara, ihlâsı! (Tekrar ile yapılır)

4	اَلْبَدَلُ	Bedel, Mübdelin Minh'e tâbî olur.

أُعْبُدْ رَبَّكَ إِلٰهَ الْعَلَمِينَ.	أَبْغِضِ النَّاسَ مَنْ عَصَى اللهَ تَعَالَى مِنْهُمْ.	اِحْفَظِ اللهَ تَعَالَى حَقَّهُ.
Rabbine, âlemlerin ilâhına kulluk et!	**İnsanlara,** onlardan Allah'a isyan edenlere buğz et!	**Allah'ı,** O'nun hakkını koru!

5	اَلصِّفَةُ	Atf-ı Beyân

آمَنَّا بِنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ.
Peygamberimiz **Muhammed (s.a.v.)'e** iman ettik.

NOT: Kastedilen şey Bedelde önce, Atf-ı Beyânda sonra söylenir. Kullanım şekli aynıdır. Birbirinden ayırt etmek zordur.

3. İ'RÂB

I. İ'RÂB ALÂMETLERİ

İ'râb alâmetleri ya hareke, ya harf veya haziftir.

A. HAREKELER
   1. Zamme
   2. Fetha
   3. Kesra

B. HARFLER
   1. Vâv
   2. Yâ
   3. Elif
   4. Nûn

C. HAZİFLER

   Hazifler üç tanedir ve fiile mahsustur.
   1. Harekenin hazfi
   2. Son harfin hazfi
   3. Nûn'un hazfi

II. İ'RÂB ALÂMETLERİNE GÖRE MU'RAB KELİMELER

Mu'rab kelimeler, i'râb alâmetlerine göre dokuz kısımdır.

İsimlerde İ'râb (6)		**Fiillerde İ'râb (3)**	
A. Sadece Hareke ile **(3)**	**B.** Sadece Harf ile **(3)**	**C.** Hareke + Hazif ile **(2)**	**D.** Harf + Hazif ile **(1)**
• Müfred Munsarif Ve Cem-İ Mükesser Munsarif	• Esmâ-İ Sitte (Altı İsim)	• Sonuna Zamir Bitişmeyen Ve Son Harfi Sahih Olan Muzârî Fiiller (Müfredât-ı Hams)	• Sonuna Cem-İ Müennes Nûnundan Başka Zamir Bitişen Muzârî Fiiller (Ef'âl-i Hamse)
• Gayr-İ Munsarif	• Cem-İ Müzekker Sâlim, أُولُو Kelimesi Ve عِشْرُونَ Ve Benzerleri	• Sonuna Zamir Bitişmeyen Ve Son Harfi İlletli Olan Muzârî Fiiller (Müfredât-ı Hams)	
• Cem-İ Müennes Sâlim	• Tesniye İsimler, اِثْنَانِ Kelimesi Ve Zamire Muzâf Olan كِلَ Kelimesi		

A. SADECE HAREKE İLE İ'RÂBLANANLAR

İ'RÂBI	نَوْعُ الْمُعْرَبِ	عَلَامَةُ الرَّفعِ	عَلَامَةُ النَّصْبِ	عَلَامَةُ الْجَرِّ	اَلْأَمْثِلَةُ		
					رَفْعٌ	نَصْبٌ	جَرٌّ
Tam	اَلْمُفْرَدُ الْمُنْصَرِفُ	ُ	َ	ِ	جَاءَ الطَّالِبُ	رَأَيْتُ الطَّالِبَ	سَلَّمْتُ عَلَى الطَّالِبِ
Tam	اَلْجَمْعُ الْمُكَسَّرُ الْمُنْصَرِفُ	ُ	َ	ِ	جَاءَ الطُّلَّابُ	رَأَيْتُ الطُّلَّابَ	سَلَّمْتُ عَلَى الطُّلَّابِ
Nâkıs	غَيْرُ الْمُنْصَرِفِ	ُ	َ	َ	جَاءَ أَحْمَدُ	رَأَيْتُ أَحْمَدَ	سَلَّمْتُ عَلَى أَحْمَدَ
Nâkıs	جَمْعُ الْمُؤَنَّثِ السَّالِمِ	ُ	ِ	ِ	جَاءَتْ مُسْلِمَاتٌ	رَأَيْتُ مُسْلِمَاتٍ	سَلَّمْتُ عَلَى مُسْلِمَاتٍ

B. SADECE HARF İLE İ'RÂBLANANLAR

İ'RÂBI	نَوْعُ الْمُعْرَبِ	عَلَامَةُ الرَّفعِ	عَلَامَةُ النَّصْبِ	عَلَامَةُ الْجَرِّ	اَلْأَمْثِلَةُ		
					رَفْعٌ	نَصْبٌ	جَرٌّ
Tam	اَلْأَسْمَاءُ السِّتَّةُ * أَبُوهُ، أَخُوهُ، حَمُوهَا، هَنُوهُ، فُوهُ وَ ذُو مَالٍ	و	ا	ي	جَاءَ أَخُو زَيْدٍ	رَأَيْتُ أَخَا زَيْدٍ	سَلَّمْتُ عَلَى أَخِي زَيْدٍ
Nâkıs	جَمْعُ الْمُذَكَّرِ السَّالِمُ، أُولُو، عِشْرُونَ وَ أَخَوَاتُهَا	و	ي	ي	جَاءَ الْمُسْلِمُونَ	رَأَيْتُ الْمُسْلِمِينَ	سَلَّمْتُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ
Nâkıs	اَلتَّثْنِيَةُ، اِثْنَانِ، وَ كِلَا (مُضَافًا إِلَى مُضْمَرٍ)	ا	ي	ي	جَاءَ الرَّجُلَانِ	رَأَيْتُ الرَّجُلَيْنِ	سَلَّمْتُ عَلَى الرَّجُلَيْنِ

* Bu isimlerin bu şekilde i'rablanabilmeleri için şu şartları bulundurmaları gerekir.

1- Müfred olacaklar. (Tesniye veye Cemi olmayacaklar)
2- Mükebber olacaklar. (İsm-i Tasğir olmayacaklar)
3- Muzâf olacaklar.
4- Muzâfun ileyhleri mütekellim "ya" sı olmayacak.

C. HAREKE VE HAZİF İLE İ'RÂBLANANLAR

İ'RÂBI	نَوْعُ الْمُعْرَبِ	عَلَامَةُ الرَّفعِ	عَلَامَةُ النَّصْبِ	عَلَامَةُ الْجَرِّ	اَلْأَمْثِلَةُ		
					رَفْعٌ	نَصْبٌ	جَرٌّ
Tam	اَلْمُفْرَدَاتُ الْخَمسُ الصَّحِيحَةُ الآخِرُ	ُ	َ	حَذْفُ الْحَرَكَةِ	يَنْصُرُ	لَنْ يَنْصُرَ	لَمْ يَنْصُرْ
Tam	اَلْمُفْرَدَاتُ الْخَمسُ المُعْتَلَّةُ الآخِرُ	ُ (Takdirî)	َ	حَذْفُ الآخِرِ	يَرْمِي	لَنْ يَرْمِيَ	لَمْ يَرْمِ
					يَغْزُو	لَنْ يَغْزُوَ	لَمْ يَغْزُ
			َ (Takdirî)		يَنْسَى	لَنْ يَنْسَى	لَمْ يَنْسَ

D. HARF VE HAZİF İLE İ'RÂBLANANLAR

İ'RÂBI	نَوْعُ الْمُعْرَبِ	عَلَامَةُ الرَّفعِ	عَلَامَةُ النَّصْبِ	عَلَامَةُ الْجَرِّ	اَلْأَمْثِلَةُ		
					رَفْعٌ	نَصْبٌ	جَرٌّ
Nâkıs	اَلْأَفْعَالُ الْخَمْسَةُ	ن	حَذْفُ النُّونِ	حَذْفُ النُّونِ	يَنْصُرَانِ	لَنْ يَنْصُرَا	لَمْ يَنْصُرَا

III. İ'RÂB TÜRLERİ

Eğer i'râb alâmeti lafızda görülürse buna "**lafzî i'râb**", lafızda görülmeyip, fakat lafzın sonunda takdir edilirse buna "**takdirî i'râb**", ne lafızda görülür, ne de lafzın sonunda takdir edilirse buna da "**mahallî i'râb**", denir.

اَلْأَلْفَاظُ	Lafızlar ikiye ayrılır.	
لَهَا مَحَلٌّ مِنَ الْإِعْرَابِ.		لَا مَحَلَّ لَهَا مِنَ الْإِعْرَابِ.
İ'râbtan Mahalli Olanlar (İ'râblananlar) **(3)**		İ'râbtan Mahalli Olmayanlar (İ'râblanmayanlar) **(4)**
1 لَفْظِيٌّ ⟵ جَاءَ زَيْدٌ		**1** حَرُوفٌ **2** اَلْأَفْعَالُ الْمَاضِيَةٌ **3** أَفْعَالُ الْأَمْرِ **4** اَلْجُمَلُ
2 تَقْدِيرِيٌّ ⟵ جَاءَ الْقَاضِي	ُ takdir edilir	
3 مَحَلِّيٌّ ⟵ جَاءَ هٰذَا		